

YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING / 60. ÅRGANG

BESØKER
DAHLSKE

FAGSKOLE KAN
BLI HØYSKOLE

AP-TOPPENES
DRØMMEYRKE

#4

2016

Kjemper for interiør
og utstillingsdesign

innhold

Faste spalter

- 4 Nytt fra Yrke
- 16 Forbundscommentaren
- 24 Yrke-profilen
- 32 Fotoreportasjen
- 36 Mitt drømmeyrke
- 46 Lærlingen
- 48 Yrke besøker
- 56 Yrke i Nederland
- 62 Debatt
- 63 Bøker om yrke

Tema

- 6 Læreroppør mot Utdanningsdirektoratet
- 11 Udir forsvarer forslaget
- 12 Utdanningsdirektoratets anbefalinger

TEMA TRUET
AV NEDLEGGELSE

Reportasjer

- 18 Fagskolen Innlandet kan få bachelorstudium
- 22 Da TIP møtte elektro som møtte matfag
- 26 Utstyr i yrkesfag
- 28 EM i yrkesfag
- 30 Skole-NM i yrkesfag
- 41 Få tar fagbrev som barne- og ungdomsarbeidere
- 60 Elever møtte alt fra syersker til smeder på Færder

Fagartikler

- 66 Kor viktig er orden og åtferd?
- 69 Mat og vin

LÆRLINGEN

32 FOTO-
REPORTASJE

YRKE

Ansvarlig redaktør:
Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 911 913 15
ws@utdanningsnytt.no
www.udf.no/Hovedmeny/Medlemsfordeler/
Publikasjoner/Yrke

Abonnement og annonser:

Hilde Aalborg
Tlf.: 911 99 989
ha@utdanningsnytt.no

Henriette M. Øye
Tlf.: 24 14 23 34
hmo@utdanningsnytt.no

Abonnement kr 275,- pr år.
Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet

Utgiver:

Utdanningsforbundet,
Hausmannsgate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Layout:

Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk:

07 Aurskog AS
Telefon: 63 86 44 00

Opplag:

10 200 ifølge Fagpressens opplagskontroll

ISSN 1504-1905

leder

Opprør blant yrkesfaglærere

Hva får et 30talls lærere fra hele landet til å reise til Oslo for å samle seg om felles løsninger en regnvåt fredagsettermiddag i november? Jo, engasjementet for egne elever som tar et fag som Utdanningsdirektoratet nå vil legge ned. Lærerne er overbeviste om at nedleggningen vil skape flere skoletapere og skoledroppere. De deler nemlig ikke direktoratets oppfatning om at flere av elevene vil finne sin plass på studiespesialiserende kunst, design og arkitektur.

«En mangslungen» gruppe, karakteriserer en av lærerne Yrke har snakket med elevgruppen sin som. Hvorav flere absolutt ikke vil klare å henge med i alle timene med fellesfag på studiespesialisering. Andre er opptatte av at den innovative skapergleden som fins på interiør og utstillingsdesign vil drukne i språkfag og norsk og matematikk på KDA. Et kort blick på timesammensetningen på yrkesfag og studiespesialisering mer enn tydeliggjør at lærerne har et poeng.

Vi mener at kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksens bør lytte til de faglige rådene og til lærerne når han nå skal bestemme hvilke av direktoratets forslag som bør ut på høring. Han står foran en krevende jobb med å legge ny struktur for hele yrkesfagsektoren. I denne fasen er det viktig at alle blir hørt, ikke minst den som har skoen på og vet hvor den trykker. Som for eksempel lærerne på service og samferdsel som står foran store strukturelle endringer, og hvor flere ikke er udelte sikre på at det er riktig å legge ned kontor- og administrasjonsfaget, slik direktoratet foreslår. Som en av lærerne på service og samferdsel beskrev det, da Yrke besøkte Dahlske i Grimstad: «Bransjene ønsker serviceinnstilte og høflige medarbeidere som har etikk og moral i bunn. Vi opplever at fagbrevne våre blir etterspurt», sa hun og la til at flere av de store kjedene ønsker seg elever både på utplassering og som lærlinger.

Vi mener dette er verdt å lytte til. Vi gir deg også samtlige av direktoratets forslag kort oppsummert i faktaform. Delta i debatten om yrkesfagernes fremtid, og skriv gjerne debattinnlegg til neste Yrke!

Wenche H. Schjønberg

Regjeringen:

Viderefører vår satsing på yrkesfag

OSLO Da regjeringen la fram sitt forslag til statsbudsjett sa de at de vil videreføre satsing på yrkesfag i 2017. Blant annet vil regjeringen Solberg bruke 58 millioner kroner på å styrke fagskolene og 30 millioner kroner på å styrke yrkesfaglærernes kompetanse.

– Med en stadig mer åpen økonomi må vi utdanne konkurransedyktige fagarbeidere. Derfor har det aldri vært viktigere enn nå at yrkesfaglærerne er oppdaterte på fagfeltene sine, og gir yrkesfagelevne opplæring av høy kvalitet, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H).

I påvente av stortingsmeldingen om fagskolen lover også regjeringen mer penger til fagskolene i sitt budsjettfor-
slag.

– Vi ønsker at fagskolene skal bli mer anerkjente og mer synlige som et yrkesrettet alternativ til annen utdanning på høyere nivå. Det er også viktig at tilbudene ved fagskolene er oppdaterte om utviklingen i næringslivet, sier Isaksen.

LO mener yrkesfag- løftet uteblir i regjeringens budsjett

OSLO Løftet for yrkesfag uteblir i regjeringens budsjettfor-
slag, mener LO.

– På Vestlandet er arbeidsmarkeds-
politikken preget av lusekjøring, sier LOs
nestleder Hans Christian Gabrielsen.

– Det burde vært en flerdobling av
arbeidskontorene i Rogaland for å ta
unna køen av arbeidsløse. Som første
skritt må de ordinære tiltakene opp
med 3- 4 tusen. Karrieresentra for å
følge opp ungdom må styrkes radikalt,
sier han.

Senterpartiet vil satse på yrkesfag

OSLO Senterpartiet vil bruke
360 millioner kroner på å løfte
yrkesfagene i sitt alternative
budsjett.

Blant annet vil partiet bruke mer på å
forbedre utstyret i opplæringen.

– I dag er det dessverre slik at flere
skoler mangler oppdatert utstyr som
er nødvendig for at opplæringen skal
være relevant for arbeidslivet, sier
Anne Tingelstad Wøien som er partiets
utdanningspolitiske talskvinne i en
pressemelding.

Senterpartiet foreslår derfor å
etablere et eget tilskudd for utstyr i
ressurskrevende yrkesfag.

Tingelstad Wøien sier tiltakene
retter seg både mot rekruttering til
yrkesfag, kvaliteten på fagopplæringen,
forslag for å redusere kostnadene
ved å ta fagopplæring og, ikke minst,
tiltak for å få flere bedrifter til å ta inn
lærlinger. Senterpartiet foreslår å øke
lærertilskuddet med 5000 kroner og
å øke tilskuddsordningen til inntak av
lærlinger, lærekanidater og praksis-
brevkandidater med særskilte behov.

Arbeiderpartiet satser også på yrkesfag

OSLO Også Arbeiderpartiet satser på
yrkesfag i sitt alternative budsjett.
– Storstilt, kaller Martin Henriksen
satsingen.

Han sitter på Stortinget for Arbeider-
partiet og er talsmann for yrkesfags-
satsingen.

Arbeiderpartiet vil sette av 300 mil-
lioner kroner mer til yrkesfag enn det
regjeringen vil. Dette skal brukes blant
annet til en utstyrspakke på 100 mil-
lioner kroner, 20 millioner i tilskudd til
bedrifter som tar inn elever i praksis, 20
millioner til etter- og videreutdanning
av yrkesfaglærere, 175 millioner i lærling-
tilskudd, 5 millioner til lærebedrift

rekruttering, 2,5 millioner til pilotpro-
sjekt hospitering for rådgivere i ung-
domsskolen og 2,5 millioner til arbeids-
livveiledere.

– Vi kan ikke akseptere at så mange
som én av tre yrkesfagelever slutter før
de har gjennomført opplæringen. Regje-
ringen har på sine fire år tatt noen grep,
men jobbet tregt og kommet med få nye
initiativ. De har ikke brukt muligheten til
å ruste yrkesfagene skikkelig. Det trengs
et skikkelig løft nå, sier Henriksen.

ONF vil løfte fagskolene

SKI Organisasjon for norske fagskole-
studenter (ONF) vedtok på sitt lands-
møte at de fremover skal arbeide for
å løfte fagskolens plassering i det
norske utdanningssystemet.

Leder Silje Kjørholt mener det er behov
for en selvstendig yrkesfaglig høyere ut-
danning som baserer seg på erfarings-
kunnskap og utviklingsarbeid.

– Vi ønsker å styrke fagskolens egne
yrkesfaglige kvaliteter og mener det
best lar seg gjøre ved å etablere fag-
skolen som et likeverdig studietilbud
med annen utdanning, sier Kjørholt til
ONFs egen Facebook-side.

Både hun og nestleder Christoffer
Blaalid ble gjenvalgt. Til hovedstyret ble
dessuten Theodor Vidarssønn Langhoff,
Morten A. Hansen, Sander Bjerkevold
og Regine Evensen valgt.

ONF har vokst med over 1500 med-
lemmer siden landsmøtet i 2015.

- Flere skoleflinke må søke yrkesfag

BERGEN Elevorganisasjonen i
Hordaland ønsker at flere skolesterke
elever søker seg til yrkesfag.

– Det er ufattelig mange eksempler på
skoleflinke elever som blir rådet til å
ta studieforberedende fordi de har så
gode karakterer. Det er feil at de som
har dårlige karakterer blir oppfordret

til å ta yrkesfag og de med gode karakterer til å ta studieforbereende, sier Agathe Waage, leder i organisasjonen til NRK.

Hun mener at rådgivingstjenesten på ungdomsskolen må styrkes.

Rektor Rune Dolvik ved Sandsli videregående mener det er et samfunnsproblem at ikke flere velger yrkesfag. Han viser også til at det er et stort problem at flere områder på yrkesfag har utfordringer med frafall.

– En ting er at vi mangler fagarbeidere. En annen at det skjer noe med de elevene som faller utenfor skolesystemet, sier han.

Behov for folk som har yrkesfag i framtiden

OSLO Kravene til utdanning vil bli skjerpert for jobbsøkere i framtiden, viser en ny rapport fra SSB (Statistisk Sentralbyrå).

Ifølge rapporten vil Norge i 2035 ha størst behov for arbeidskraft innen helse, pedagogikk og håndverksfag.

Arbeidsminister Anniken Hauglie (H) peker på at i lys av rapporten, og hvis dagens utvikling fortsetter, så vil det bli mangel på folk med yrkesfaglig kompetanse.

– Vi snakker om håndverkere, industriarbeidere og helsefagarbeidere. Dette er yrkesgrupper som vi er avhengig av fremover for at samfunnet skal gå rundt. Det er derfor viktig at vi sørger for god rekruttering til disse yrkene, og det får vi gjennom å fremsnakke yrkesfag, sier hun til NTB.

Konklusjonen fra SSB er at det vil være jobb å få ved slutten av så å si samtlige utdanningsløp. Men særlig innen helse, omsorg og pedagogikk vil behovet være stort.

Rogaland-politiker lei «rigid» fraværsregel

STAVANGER Nesten 3.000 elever i Rogaland har fått varsel om at de kan bli uten karakter på grunn av for høyt fravær.

Dette får Simon Næsse (Ap) som leder opplæringsutvalget i fylket, til å reagere.

– Vi ser at en regel som kunne vært god, dessverre har blitt laget såpass rigid at det får veldig uheldige utslag. De nye fraværsreglene hjelper ikke elevene, men bidrar til å skyve dem fra oss, sier han til NRK.

Han får støtte fra kolleger i Hordaland og Sogn og Fjordane. Vestlandsfylkene har gitt kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen flere forslag til å forandre regelverket de opplever som for rigid.

Isaksen lover ingen endringer, men sier han setter pris på innspill.

Byrådet i Oslo vil gjøre det lettere å bytte til yrkesfag

OSLO Skolebyråd Tone Tellevik Dahl vil søke Kunnskapsdepartementet om å få opprette overgangsordning fra studiespesialisering til yrkesfag.

I dag kan elever hoppe fra studiespesialisering til yrkesfag, men ikke omvendt. Dette vil Ap-politikeren i Oslo gjøre noe med.

– Jeg har snakket med mange elever, mange unge voksne, som først etter å ha slitt seg gjennom studiespesialisering har funnet ut at de skulle blitt kokk eller møbelsnekker, sier Dahl til Aftenposten.

Tidligere har blant andre førstelektor Halvor Spetalen på Høgskolen Oslo og Akershus i et intervju med Yrke tatt til orde for at det bør bli mulig å ta påbygg i yrkesfag etter studiespesialisering.

Bygg- og anleggsgag for første gang på Svalbard

LONGYEARBYEN Videregående avdeling av Longyearbyen skole tilbyr dette skoleåret for første gang Vg1 i bygg- og anleggsgag.

Til sammen seks elever går på tilbudet, ifølge skolens hjemmeside. Senere denne høsten skal Longyearbyen lokalstyre ta en beslutning på hva slags yrkesfaglig tilbud skolen skal tilby de neste årene. Skolen har 37 del- og heltidskurselever dette skoleåret.

Reagerer på forslag om å legge ned kontor- og administrasjonsfaget

OSLO Både Fagforbundet og Handel og Kontor reagerer på Utdanningsdirektoratets forslag om å legge ned kontor- og administrasjonsfaget på Service og Samferdsel.

– Kontorfaglige arbeidsoppgaver finnes både i offentlig og privat sektor, men det er ofte en utfordring å samle disse oppgavene i én stilling. Dermed settes overkvalifisert arbeidskraft til å utføre arbeidsoppgaver som kunne passet bedre for faglærte. Ofte fører dette til gjennomtrekk av ansatte og misnøye blant dem som har disse stillingene, sier Britt Silseth, leder for Seksjon kontor og administrasjon i et innlegg på Fagforbundets nettsider.

Handel og Kontor er uenig i forslaget om nedlegging.

– Vår erfaring er at dette fagbrevet gir mange muligheter i yrkeslivet og i videre utdanningsløp, sier forbundets nestleder Bjørn Mietinen til HK-Nytt

Til kamp for interiør og utstillingsdesign

Utdanningsdirektoratet vil legge ned interiør og utstillingsdesign. Det fører lærerne på barricadene.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG** BILDER **AUDUN BRAASTAD, NTBscanpix**

Utdanningene i interiør og utstillingsdesign er ikke tilstrekkelig verdsatt i arbeidslivet, hevder Utdanningsdirektoratet. Derfor innstiller de på at Vg2 interiør og utstillingsdesign, Vg3 interiør og Vg3 utstillingsdesign legges

ned. Nå er det opp til Kunnskapsdepartementet å avgjøre i saken som skal ut på høring.

- Absurd, galskap og uforståelig, sier faglærere Yrke har snakket med.
- Det er absolutt behov for oss.

Det brede kompetansebegrepet som Ludvigsen-utvalget legger til grunn for fremtidens skole, er i fare om dette går igjennom, sier Vibeke Rolfsen, faglærer på Porsgrunn videregående til Yrke.

- Vi er fremtidens kompetanse.

ELVEBAKKEN Vi er på Elvebakken videregående skole i Oslo. Her har 30 interiør- og utstillingsdesignlærere fra hele landet samlet seg på kort varsel en fredag ettermiddag. Rolfsen og Kjersti Thommesen, begge faglærere på Porsgrunn videregående, er initiativtakerne til opprøret mot forslaget om nedlegging.

– Hva gjør vi? spør Kjersti Thommesen lærerkollegane.

Engasjert står hun foran tavlen og skriver ned innspill. Det nesten koker av ideer i klasserommet.

– Vi må kartlegge hvor elevene våre nå jobber. Vise at det er behov for dem i arbeidslivet, sier én lærer.

– Vi må dokumentere at det er et klart behov, sier en annen:

– Bare i Hedmark vet jeg at Navs bedriftsundersøkelse tallfester et behov på 25 interiørdesignere. Tenk da på hvor stort behovet er i hele landet, sier en tredje.

Det summer av stemmer, og hender er stadig i lufta. Noen tenker høyt om alternativene løsninger hvis det nå går slik direktoratet foreslår og faget flyttes over til studiespesialisering.

Da tar flere ordet, blant dem Gunleik Rostøl som er faglærer i interiør- og utstillingsdesign på Sam Eyde videregående i Arendal, og også medlem av Faglig råd for design og håndverk på vegne av Utdanningsforbundet.

– Hvis vi ikke er tydelig på at vi ønsker å beholde interiør og utstillingsdesign som et yrkesfag, da gynger det, sier sørlendingen Rostøl.

STUDIESPESIALISERING Å fjerne interiør og utstillingsdesign som yrkesfag, er akkurat det Utdanningsdirektoratet vil. I sin innstilling viser de til at Vg2 interiør og utstillingsdesign tilbys ved 36 skoler i 18 fylkeskommuner i skoleåret 2016–17.

«Omfanget viser at tilbudet er av stor interesse for elevene. Dersom tilbudet legges ned, har fylkeskom-

Kjersti Thommesen sier hun selv slet med teori på skolen. Hun mener det må være plass til de kreative hodene i norsk skole.

munene færre valgmuligheter å tilby elevene fordi et populært tilbud med praktisk-estetisk opplæring tas ut av tilbudsstrukturen. Vi kan forvente at noe av elevgrunnlaget vil forflytte seg til studieforberevende utdanningsprogram for kunst, design og arkitektur.» skriver direktoratet i innstillingen.

– Vi tror ikke at flertallet av våre elever ønsker å velge et studieforberevende program som kunst, design og arkitektur (KDA), eller at de passer der, sier Vibeke Rolfsen og Kjersti Thommesen.

SKIEN Vi er i Skien hvor Porsgrunnlærerne Rolfsen og Thommesen forbereder møtet i Oslo. De er synlig opprørte over forslaget om nedlegging.

Både Rolfsen og Thommesen har vanskelig for å begripe forslaget. Ikke bare defineres interiør og design som et populært tilbud av utdanningsmyndighetene.

– Det er også et veldig viktig tilbud. Det ser vi jo. Vi ser hvor viktig faget vårt er for våre elever, sier de Kjersti Thommesen.

Vibeke Rolfsen som er interiørarkitekt og lærer, karakteriserer faget hun underviser i som en hybrid:

– Vi favner de kreative og innovative elevene som er gode med hendene. Mange av dem vil kanskje ta høyere utdanning etter å ha gått hos oss. Men det er ikke gitt at det blir slik. Vi har både veldig skolesterke elever, men vi har også mange som har slitt med skole og teori i alle år. Og som absolutt ikke passer på KDA og studiespesialisering, sier hun engasjert.

MIMIKK Både hender, mimikk og stemme brukes når hun og Kjersti Thommesen levende beskriver hva dette faget betyr for dem og for så mange ungdommer.

– Noen av våre elever kommer til oss etter flere år med skoleproblemer. Det er kreative unge mennesker som sliter med å finne sin plass i et skolemiljø med mye teori. Flere har store utfordringer. Mange modnes og kan bygge på med et studieforberevende år etter å ha gått hos oss. Men det gjelder ikke alle, sier Thommesen.

Hun er utdannet utdanningsformgiver før Reform 94. Hun har jobbet for Teater Ibsen som dekoratør og også arbeidet for kjedene Adelsten og Kap-pahl. Thommesen er ærlig på at hun slet med teori da hun var yngre og tror

FAKTA KDA

- Kunst, design og arkitektur (KDA) er et studieforberedende opplærings-tilbud.
- Første året er det 702 timer fellesfag og 280 timer felles programfag.
- Andre året er det 560 timer fellesfag, 280 timer felles programfag og 140 timer valgfrie programfag.
- Tredje året er det 421 timer fellesfag, 280 timer felles programfag og 280 timer valgfrie programfag.
- Etter første året på KDA går det an å krysse over til IKT-servicefag.

FAKTA INTERIØR OG UTSTILLINGSDESIGN

- Design og håndverk er et yrkesfaglig opplæringstilbud.
- Første året er det 336 timer fellesfag, 447 timer felles programfag og 168 timer yrkesfaglig fordypning.
- Andre året er det på Vg2 interiør og utstillingsdesign 252 timer fellesfag (engelsk, kroppsøving, norsk og samfunnsfag), 477 felles programfag (produksjon og produktdesign) og 253 yrkesfaglig fordypning.
- Tredje året er det på Vg3 interiør 56 timer fellesfag (kroppsøving) og 925 timer felles programfag (interiørarbeid og presentasjon).
- Tredje året er det på Vg3 utstillingsdesign 56 timer fellesfag (kroppsøving) og 925 timer felles programfag (utstillingsarbeid og visuell kommunikasjon).
- Etter Vg3 interiør eller Vg3 utstillingsdesign er det mulig å gå videre på påbygning til generell studiekompetanse.

(Kilde: vilbli.no)

ikke hun ville klart studieforberedende som 16-åring.

– Nei, det tror jeg ikke. Derfor er dette så trist. Vi har vært et viktig tilbud til de kreative ungdommene som sliter med å finne sin plass, det gjelder både skoleflinke ungdommer og ungdommer som ikke er så ressurssterke. At alle nå skal presses inn i den samme formen på studieforberedende. Det er så meningsløst. Vi kan ikke godta det, sier hun.

NASJONAL KATASTROFE Vibeke Rolfsen er enda mer spisset.

– Dette er intet mindre enn en nasjonal katastrofe, sier hun.

– Nei, jeg tuller ikke, understreker interiørarkitekten.

– *Hva gjør at du bruker så sterke ord?*

– At disse ungdommene som kan utvikle seg til å bli så viktige for alt det vi ser rundt oss, som kan bety noe for alt det vi omgir oss med, skal utradres fra norsk skole - for det er det de blir.

Rolfsen slår ut med hendene:

– Mange av dem vil ikke passe inn på KDA der det er studiespesialisering som gjelder. Der er det er absolutt ikke satt av nok timer til de praktisk-estetis-

ke fagene. Og det er større klasser. Vi har opptil 15 i hver klasse. På studiespesialisering er elevtallet opptil 30. Det sier seg selv at det ikke blir like mye tid til hver elev i klasser som er dobbelt så store og hvor timeantallet til våre fag er langt færre, sier hun engasjert.

– *Dere snakker hele tiden om elevene. Hvis interiør og utstillingsdesign legges ned blir det vel behov for færre faglærere, så dere har jo et personlig motiv for at tilbudet skal bestå. Er det egentlig egne arbeidsplasser dere kjemper for?*

– Det er selvsagt viktig for oss å bevare egne arbeidsplasser, men dette dreier seg om noe langt mer enn det. Det er behovet for de praktiske menneskene som er flinke til å se gode løsninger. Arbeidet vi gjør, blir ikke alltid lagt merke til, det bare er der rundt oss, som for eksempel hvordan møbler, tepper, kunst og gjenstander er plassert i en hotellobby. Tror du noe av dette er tilfeldig? spør hun der vi sitter og gjør intervjuet foran en peis i et hyggelig dekorert fellesrom på et hotell i Skien.

Kjersti Thommesen griper ordet:

– Akkurat nå driver mine elever og lager kulisser til Barnas verdensdag i Skien. De designer opplevelsene som barna kommer inn i. Våre fag gir ikke

noe fagbrev. Men jammen har faget de lærer seg betydning for samfunnet.

– *Hva blir elevene dere underviser?*

– De blir så mye forskjellig. Vi har tidligere elever som har tatt master i interiørdesign i Irland, som har utdannet seg til å bli interiørarkitekter i Oslo, som har blitt barnehagelærere, produktdesignere, arkitekter, fotografer, som jobber innen salg og service, kjøkkenkonsulenter, interiørkonsulenter, grafisk design og mye mye mer. Det viktigste er at de fleste av dem er ute i

Vibeke Rolfsen karakteriserer forslaget om å legge ned interiør og utstillingsdesign som intet mindre enn en nasjonal katastrofe.

Lærerne rekker hender i været. Det kommer stadig nye innspill fra rommet.

Lærerne sitter sammen i en hestesko. I forsøk på å redde eget fag. Det er et opprør på gang.

jobb. Da føler vi at vi har lykket, sier Thommesen og Rolfsen.

– *Tror dere at det er et problem for utdanningen at elevene deres ikke får et fagbrev?*

– Ja, det har kanskje gjort at det har blitt litt enklere å foreslå at vi skal legges ned. Men samtidig blir våre elever så mye forskjellig. Noen blir selgere, og vi ser allerede mens de går hos oss, at deres største styrke er salg. Andre blir utøvende kunstnere, sier Rolfsen. Både hun og Thommesen understreker hvor viktig de mener dette mangfoldet er.

– Det er heller ikke sånn at vi kan se med det samme hvordan det vil gå med eleven. Vi har elever som har store problemer og som har en tung bagasje, og som virkelig ikke virker som de passer inn. Men så plutselig blomstrer de. De får brukt kreativiteten sin, skaperevnen. Noen oppdager at de har evnen til å lede og tar på seg rollen å lede eget team når vi arbeider med lagarbeid. Andre har stor styrke i å mestre å utøve, blomstrer i møter med kunder og bidrar i skaperprosessene, sier Thommesen.

– Jeg tror også vi sliter litt med at vi ikke har noen sterk bransjeorganisasjon i ryggen. De fleste yrker har sin egen bransjeorganisasjon, som rørleggerne, frisørene og bakerne. Vi er mangfoldig og har ikke hatt en enhetlig organisasjon som favner vår bransje, sier Vibeke Rolfsen.

Det har hun allerede gjort noe med.

OSLO To uker senere er Porsgrunnslærerne på plass på Elvebakken videregående skole i Oslo sammen med bortimot 30 andre lærere. Dette er ikke det første møtet de har kalt inn til. Flere av lærerne har allerede møtt hverandre under stiftelsesmøtet i Interiør Og Utstillingsdesigneres (IUDI) Interesseorganisasjon. En organisasjon Rolfsen og Thommesen tok initiativ til fordi de så behovet. Men da visste de ikke at en av de første store sakene for den nystiftede IUDI, ville bli kamp mot fagets nedleggelse.

– Nå avhenger mye av hvor målrettet vi klarer å være. Vi er kanskje ikke det mest tradisjonelle yrkesfaget, vi er annerledes, men det er behov for oss.

Og det skal vi få fram. Vi skal vinne, sier lærerne som ikke har tenkt å tape kampen om interiør og utstillingsdesign når statsråd Torbjørn Røe Isaksen nå skal sende saken ut på høring og det til slutt skal konkluderes om yrkesfagernes fremtid.

SLAGET OM DE NORSKE YRKESFAGENE

- Våren 2016 la fem yrkesfaglige råd fram sine innstillinger om yrkesfagernes framtid. Samtidig la de ni faglige rådene fram sine redegjørelser.
- Utdanningsdirektoratet har nå lagt fram sin rapport «Gjennomgang av det yrkesfaglige utdanningstilbudet». Denne er sendt til Kunnskapsdepartementet.
- Våren 2017 sender kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen ut hele saken om yrkesfagernes framtid på høring. Deretter blir det tatt en politisk beslutning på hvordan strukturen på norske yrkesfag blir i årene som kommer.

Utdanningsdirektoratet:

Faget er for lite kjent og verdsatt

OSLO Direktoratet sier de har stor forståelse for at deres forslag om nedleggelse skaper engasjement, men fastholder at interiør og utstillingsdesign er for lite kjent og verdsatt i arbeidslivet.

– Våre anbefalinger bygger på at vi skal utdanne fagarbeidere som arbeidslivet etterspør i dag og i framtiden. Selv om interiør og utstillingsdesign er et populært tilbud blant elevene, mener vi det er for lite kjent og verdsatt i arbeidslivet. Vi ser for eksempel at bransjen har tradisjon for å ansette personer uten formell kompetanse, og at mange av de som ønsker seg dette som yrke går videre til høyere utdanning, sier Anne Katrine Kaels, avdelingsdirektør i avdeling for fag- og yrkesopplæring til Yrke.

Hun viser til at direktoratet har måttet veie ulike hensyn opp mot hverandre.

– Vi prioriterer i våre anbefalinger at elevene får en utdanning der det er gode muligheter for jobb etterpå, sier hun.

INNSPILL Kaels sier at Faglig råd for design og håndverk (FRDH) har fått flere innspill som gjelder interiør og utstillingsdesign etter at anbefalingene ble sendt Kunnskapsdepartementet.

– Rådet har oversendt innspillene til departementet og har også drøftet anbefalingene i et møte med departementet. Det er departementet som nå vurderer hva som skal sendes på høring. Forslag til ny tilbudsstruktur vil bli sendt på høring våren 2017, sier Kaels.

Gunleik Rostøl, som sitter i faglig

råd for design og håndverk (FRDH) på vegne av Utdanningsforbundet sier til Yrke at han er opprørt over Udirs forslag.

– Dette er veldig annerledes enn det faglig råd kom fram til, sier Rostøl som er lærer på Sam Eyde videregående.

NYANSERT Han er overrasket over at eget fag er som han sier «skvises ut».

– Svaret på hva som er relevant for arbeidslivet, er svært nyansert. Mange av våre elever får arbeid etter å ha vært utplassert i YFF. Den konkrete bestillingen til oss i FRDH var å undersøke våre utdanningers relevans for arbeidslivet. Jeg tror at vi på interiør og utstillingsdesign ikke har klart å kommunisere behovet for oss godt nok, sier han.

Gunleik Rostøl sier at mange av elevene på interiør og utstillingsdesign ikke er modne for studiespesialisering som 16-åring.

FAKTA UTDANNINGSDIREKTORATETS ANBEFALINGER

DESIGN OG HÅNDVERK

Vg1

- Vg1 design og håndverk legges ned.

I stedet innføres:

- Vg1 frisør, hudpleie og blomsterdekorering
- Vg1 søm og tekstilhåndverk
- Vg1 metall- og glasshåndverk
- Vg1 duodji

Vg2

- Vg2 aktivtør: Flyttes til utdanningsprogram for helse- og oppvekstfag.
- Vg2 blomsterdekoratør: Videreføres i nytt program for frisør, hudpleie og blomsterdekorering.
- Vg2 børsemaker: Videreføres i nytt program for metall- og glasshåndverk.
- Vg2 båtbyggerfag: Legges ned.
- Vg2 design og duodji: Videreføres i nytt program for duodji.
- Vg2 design og gullsmedhåndverk: Videreføres i nytt program for metall- og glasshåndverk. Navnet endres til Vg2 gull- og sølvsmedhåndverk.
- Vg2 design og trearbeid: Videreføres i nytt program for søm og tekstilhåndverk. Navnet endres til Vg2 søm og tekstilhåndverk.
- Vg2 frisør: Videreføres i nytt program for frisør, hudpleie og blomsterdekorering.
- Vg2 interiør og utstillingsdesign: Legges ned.
- Vg2 pianostemming og pianoteknikk: Legges ned.
- Vg2 smed: Videreføres i nytt program for metall- og glasshåndverk.
- Vg2 ur- og instrumentmaker: Videreføres i nytt program for metall- og glasshåndverk.

Vg3:

- Aktivtørfaget: Videreføres i program for helse- og oppvekstfag.
- Blomsterdekoratør: Videreføres i nytt program for frisør, hudpleie og blomsterdekorering.
- Komposittbåtbygger og trebåtbygger: Komposittbåtbygger legges ned. Trebåtbygger endres til særløp med inngang fra Vg1 bygg og anleggsteknikk (BA).

- Horn-, bein- og metalloudji, skinn- og pelsduodji, tekstildoudji, tredoudji og veve- og håndstrikke-doudji: Videreføres i nytt program for doudji.
- Filigranssølvsmed, sølvsmed og gullsmed: Videreføres i nytt program for metall- og glasshåndverk.
- Bunadtilvirker, buntmaker, herreskredder, håndvever, kjole- og draktsyerske, kostymesyer, modist, møbeltapetserer, salmaker, skomaker, strikkefaget: Videreføres i nytt program for søm og tekstilhåndverk.
- Bøkker, møbelsnekker, orgelbygger, tredreier, treskjærer: Møbelsnekker flyttes til Vg2 treteknikk på BA. Vg2 treteknikk endrer navn til Vg2 møbel og treteknikk. De øvrige fagene gjøres om til særløp med inngang fra Vg1 BA.
- Frisør: Videreføres i nytt program for frisør, hudpleie og blomsterdekorering.
- Interiør, utstillingsdesign og profileringsdesignfaget: Interiør og utstillingsdesign legges ned, elementer av faginnholdet ivaretas i valgfritt programfag på Vg2 og Vg3 studieforberedende program for kunst, design og arkitektur. Profileringsdesign flyttes til Vg2 medieproduksjon i nytt program for IKT- og mediefag.
- Pianostemming og pianoteknikk: Legges ned.
- Smedfaget: Videreføres i nytt program for metall- og glasshåndverk.
- Nautisk instrumentmaker, optroniker, storurmaker, urmaker: Storurmakerfaget legges ned. De øvrige fagene videreføres i nytt program for metall og glasshåndverk.

Følgende Vg2 og Vg3 flyttes til design og håndverksfagene

- Vg2 hudpleie og Vg3 hudpleier: Flyttes til nytt program for frisør, hudpleie og blomsterdekorering.

SÆRLØPSFAG

- Blyglasshåndverker, forgyller, gjørtler, glasshåndverker, gravør og keramikker: Videreføres i nytt program for metall og glasshåndverk.
- Gipsmaker og kurvmaker: Flyttes til program for bygg- og anleggsteknikk.

- Maskør- og parykkmakerfaget: Videreføres i nytt program for frisør, hudpleie og blomsterdekorering.
- Repslager, håndbokbinder, seilmaker og taksidermist (dyreutstopper): Videreføres i nytt program for søm og tekstilhåndverk.

SMÅ OG VERNEVERDIGE FAG:

- Navnet på fagene endres til tradisjonelle håndverksfag.
- Fagene videreføres i videregående opplæring.
- Flere andre forslag, blant annet om små utdanningsprogram med landslinjer, om at kriteriene for hvilke fag som er verneverdige fornyes og at det må utredes hvordan tilbudene kan opprettholdes og sikres.

SERVICE OG SAMFERDSEL

Utdanningsdirektoratet foreslår store strukturelle endringer.

Vg1

- Vg1 service og samferdsel: 1. Program for handel, reiseliv og service. 2 Program for IKT. 3. Transport og logistikk foreslås primært opprettet som eget utdanningsprogram.

Vg2

- Vg2 reiseliv: Vg2 reiseliv som gir studiekompetanse.
- Vg2 salg, service og sikkerhet: Etablere to nye Vg2-tilbud: Vg2 handel og Vg2 sikkerhet og resepsjon.
- Vg2 IKT-servicefag: Ivareta faget i et nytt program for IKT- og mediefag.
- Vg2 transport og logistikk: Ivareta tilbudet i et nytt program (primær anbefaling). Legge kran- og løfteoperasjon til dette Vg2-tilbudet.
- Dessuten vil de sende forslag om Vg2 og Vg3 regnskapsfaget på høring for å få innspill til å etablere nytt tilbud.

Vg3

- Vg3 reiseliv: Legge ned lærefag. Opprette Vg3 reiseliv som gir studiekompetanse.
- Vg3 kontor- og administrasjonsfaget: Legges ned.
- Vg3 resepsjonsfaget: Videreutvikles til å omfatte et større fagområde og flere bransjer. Fokus på resepsjon og kundeservice.

- Vg3 salgsfaget: Ivaretas. Innføre valgbare fordypningsområder i læreplanen. Endre navnet til handelsfaget.
- Vg3 IKT-servicefaget: Ivareta faget i nytt program for IKT- og mediefag.
- Vg3 sikkerhetsfaget: Ingen endring. Avklare mot private tilbud.
- Vg3 logistikkfaget: Ivareta faget. Vurdere behovet for valgbare fordypningsområder i læreplanen.
- Vg3 yrkessjåfør-faget: Dele fagbrevet i to nye, et fagbrev for persontransport og et fagbrev for godstransport. Be om innspill for eget fagbrev for lette kjøretøy.

MEDIEPRODUKSJON

Medier og kommunikasjon ble opprettet som yrkesfaglig program i 1999. I 2013 bestemte Kunnskapsdepartementet at tilbudet skulle flyttes til studieforberedende, gjeldende fra skoleåret 2016/17. Samtidig ble fagene fotograf, mediegrafiker og mediedesigner (fagene på medieproduksjon) lagt midlertidig til design og håndverk.

Vg1

- Vg1 medieproduksjon: Legges ned. Det opprettes nytt program for IKT- og mediefag.

Vg2

- Vg2 medieproduksjon: Videreføres i nytt program for IKT- og mediefag.

Vg3

- Mediedesign: Legges ned. Elementer av faget ivaretas i mediegrafikerfaget.
- Fotograf: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Mediegrafiker: Lyd-, film- og videoteknikk skilles ut i et eget lærefag. Mediegrafikerfaget rettes tydeligere mot grafisk produksjon og nettproduksjon. Elementer av faginnholdet fra mediedesign tas inn.

NYE FAG

- Film- og videoteknikk: Opprettes som nytt lærefag.
- Faglig råd medier og kommunikasjon (FRMK) vurderer om det er nytt grunnlag for fag som scenearbeid og spilldesign, og nytt lærefag i lyd- og

videoteknikk: Utdanningsdirektoratet avventer forslag fra rådet.

RESTAURANT- OG MATFAG

Vg1

- Vg1 restaurant- og matfag: Ingen endringer.

Vg2

- Vg2 kokk- og servitørfag: Ingen endringer.
- Vg2 matfag: Splitte dagens Vg2 og opprette Vg2 baker og konditor, Vg2 mat og prosess og Vg2 kjøttfag.

Vg3

- Institusjonskokk: Endre navnet til ernæringskokk.
- Kokk: Ingen endringer.
- Servitør: Ingen endringer.
- Baker: Videreføres i nytt Vg2 baker og konditor.
- Konditor: Videreføres i nytt Vg2 baker og konditor.
- Kjøttskjærer: Videreføres i nytt Vg2 kjøttfag.
- Pølsemaker: Videreføres i nytt Vg2 kjøttfag.
- Slakter: Videreføres i nytt Vg2 kjøttfag.
- Industriell matproduksjon: Videreføres i nytt Vg2 mat og prosess. Anbefaler valgbare fordypningsområder i læreplanen.
- Butikkslakter: Slås sammen med sjømathandler i ny Vg3 ferskvarekokk. Lærefaget skal rekruttere fra Vg2 kokk- og servitørfaget.
- Sjømathandler: Slås sammen med butikkslakter i ny Vg3 ferskvarekokk. Lærefaget skal rekruttere fra Vg2 kokk- og servitørfaget.
- Sjømatproduksjon: Legges ned og blir en del av Vg3 industriell matproduksjon som valgbart fordypningsområde.

HELSE- OG OPPVEKSTFAG

Vg1

- Vg1 helse- og oppvekstfag: Ingen endringer

Vg2

- Vg2 ambulansefag: Ny opplæringsmodell fremmes som egen sak utenom gjennomgangen av tilbudsstrukturen. Kan bli aktuelt at utdanningen

blir femårig for å møte nye krav.

- Vg2 barne- og ungdomsarbeider: Ingen endringer.
- Vg2 fotterapi og ortopediteknikk: Igjen endringer.
- Vg2 helsearbeider: Ingen endringer.
- Vg2 helseservice: Opprettes valgfrie programfag i helsesekretær, tannhelsesekretær og apotekteknikk.
- Vg2 hudpleie: Flyttes til nytt program for frisør, hudpleie og blomsterdekoring.

Vg3

- Vg3 ambulansefag og portørfag: Ny opplæringsmodell for ambulansekommer. For portørfaget (opprettet i 2015) foreslås det ingen endringer.
- Vg3 barne- og ungdomsarbeider: Direktoratet har ikke nok informasjon til å vurdere om faget er tilstrekkelig relevant og verdsatt i arbeidslivet. Ulike alternativer belyses i ny høring.
- Vg3 fotterapi og ortopediteknikker: Vurderes som tilstrekkelig relevante.
- Vg3 helsefagarbeider: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 apotekteknikk, Vg3 helsesekretær og Vg3 tannhelsesekretær: Anbefaling om at det vurderes å innføre praksiskrav på Vg3 i yrkesutdanninger med treårig løp som fører til autorisasjon som helsepersonell.
- Vg3 hudpleier: Videreføres i Vg2 hudpleie i nytt program for frisør, hudpleie og blomsterdekoring.

Vg2 og Vg3 som foreslås flyttes til helse- og oppvekstfag:

- Vg2 aktivtør og Vg3 aktivtør

ELEKTROFAG

Vg1

- Vg1 elektrofag: Ingen endring.

Vg2

- Vg2 automatisering: Ingen endring.
- Vg2 data og elektronikk: Nytt navn Vg2 datateknologi og elektronikk.
- Vg2 elenergi: Nytt navn Vg2 elenergi og e-kom.
- Vg2 flyfag: Ingen endring.
- Vg2 kulde- og varmpumpeteknikk: Faget endres til Vg2 varmpumpe- og ventilasjonsteknikk.

Vg3

- Vg3 automatisering: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 fjernstyrte undervannsoperasjoner: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 tavlemontør: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 vikler: Legges ned.
- Vg3 dataelektroniker: Ber om tilbagemelding i høring på faglig overlapp til IKT-servicefaget.
- Vg3 produksjonselektroniker: På grunn av lav formidling til læreplass og lavt antall fagbrev drøftes faget med rådet.
- Vg3 romteknologi: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 telekommunikasjonsmontør: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 elektriker: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 elektroreparatør: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 energioperatør: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 heismontør: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 signalmontør: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Vg3 togelektriker: Ingen endringer.
- Vg3 avioniker: Ingen endringer.
- Vg3 flymotormekaniker: Ingen endringer.
- Vg3 flystrukturmekaniker: Ingen endringer.
- Vg3 flysystemmekaniker: Ingen endringer.
- Vg3 kulde- og varmepumpemontør: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Forslag om nytt lærefag i ventilasjonsteknikkfaget.

NATURBRUK**Vg1**

- Vg1 naturbruk: Ingen endringer.

Vg2

- Vg2 akvakultur: Ingen endringer.
- Vg2 anleggsgartner- og idrettsanleggsgartner: Flyttes til bygg- og anleggsteknikk.
- Vg2 fiske og fangst: Legges ned kryssløpet fra restaurant- og matfag til Vg2 fiske og fangst.
- Vg2 heste- og hovslager: Splitte

heste- og hovslager. Endre opplæringsmodell for hovslager fra 2+2-modellen til særløp. Opprette Vg2 dyrefag.

- Vg2 landbruk og gartnerernæring: Innføre valgfrie programfag.
- Vg2 reindrift: Ingen endringer.
- Vg2 skogbruk: Ingen endringer.

Vg3

- Akvakultur: Vurderes som tilstrekkelig relevant.
- Anleggsgartner: Flyttes til bygg- og anleggsteknikk.
- Idrettsanleggsgartner: Inne-delen av kompetansemålene legges til byggedrifterfaget. For ute-delen anbefales primært at faget ivaretas gjennom valgbare fordypningsområder i Vg3 anleggsgartner. Subsidiært beholdes som eget lærefag, men for begge deler foreslås flytting til bygg- og anleggsgfag.
- Fiske og fangst: Ingen endringer.
- Hestefaget: Videreføres fra nytt Vg2 dyrefag.
- Hovslager: Endres fra 2+2-modellen til særløp.
- Gartner: Videreføres.
- Landbruk: Videreføres.
- Reindrift: Ingen endringer.
- Skog: Ingen endringer.
- Studieforeberedende Vg3 i naturbruk: Vurderes som tilstrekkelig relevant.

Nytt Vg3

- Vg3 smådyr og zoodyr.

BYGG- OG ANLEGGSTEKNIKK**Vg1**

- Vg1 bygg- og anleggsteknikk: Ingen endringer.

Vg2

- Vg2 anleggsteknikk: Ingen endringer.
- Vg2 byggtetnikk: Splittes i Vg2 tømmer og Vg2 betong og mur.
- Vg2 klima, energi- og miljøteknikk: Splittes i Vg2 rør og Vg2 ventilasjon, takteking og membran.
- Vg2 overflateteknikk: Endre navn til Vg2 maler. Legge renholdsoperatørfaget til særløp. Vg2 maler vil bestå av maler og industrimaler.
- Vg2 treteknikk: Endre navnet til Vg2 møbel og treteknikk.

Nytt Vg2

- Vg2 anleggsgartner- og idrettsgartner: Flyttes fra naturbruk.

Vg3

- Anleggsmaskinfører: Slås sammen til nytt felles lærefag anleggsteknikk. Valgbare fordypningsområder med utgangspunkt i dagens lærefag. To helt nye fordypningsområder: Veidrift og veivedlikehold og anleggstrøgger.
- Asfalt: Samme som anleggsmaskinfører.
- Banemontør: Samme som anleggsmaskinfører.
- Fjell- og bergverk: Samme som anleggsmaskinfører.
- Vei- og anlegg: Samme som anleggsmaskinfører.
- Betong: Videreføres. Betongfaget og murerfaget i nytt Vg2 betong og mur. Stillasbyggerfaget og tømmerfaget i nytt Vg2 tømmer.
- Murer: Samme som betong.
- Stillasbygger: Samme som betong.
- Tømmer: Samme som betong.
- Rørlegger: Videreføres. Rørleggerfagene i nytt Vg2 rør, tak- og membrantekker, ventilasjons- og blikkenslager i nytt Vg2 ventilasjon, membran og takteking.
- Tak- og membrantekker: Samme som rør.
- Ventilasjons- og blikkenslager: Samme som rør.
- Industrimaler: Videreføres sammen med maler fra nytt Vg2 maler.
- Maler: Videreføres sammen med industrimaler fra nytt Vg2 maler.
- Renholdsoperatør: Legges til særløpsmodell.
- Limtreproduksjon: Lærefagene fra limtreproduksjon, trelast og trevare- og bygginnredning slås sammen og det opprettes nytt fagbrev for treindustri. Valgbare fordypningsområder i læreplanen.
- Trelast: Samme som limtre.
- Trevare- og bygginnredning: Samme som limtre.
- Byggedrifter: Videreføres, innedelen av idrettsanleggsgfaget integreres.
- Feier: Videreføres.
- Glassfaget: Videreføres.
- Isolatørfaget: Ikke vurdert endringer,

mangler tilstrekkelig informasjon, drøftes med rådet.

- Steinfaget: Omgjøres til 2+2-modell i Vg2 ventilasjon, membran og taktekkning.

Nye Vg3

- Veidrift- og veivedlikehold: Valgfritt fordypningsområde i nytt felles lærefag for anleggsteknikk.
- Anleggsrørlegger: Samme som veidrift- og veivedlikehold.

Vg3 fra andre utdanningsprogram

- Anleggsgartnerfaget: Flyttes fra naturbruk.
- Møbelsnekker: Flyttes fra design og håndverk. Skal rekruttere fra Vg2 treteknikk.
- Bøkkerfaget: Flyttes fra design og håndverk. Opplæringsmodellen er særlop.
- Tredreier: Samme som bøkker.
- Treskjærer: Samme som bøkker.
- Trebåtbygger: Samme som bøkker.
- Gipsmaker: Samme som bøkker.
- Kurvmaker: Samme som bøkker.

TEKNIKK OG INDUSTRIELL PRODUKSJON

Vg1

- Vg1 teknikk og industriell produksjon: Ingen endringer

Vg2

- Vg2 arbeidsmaskiner: Ingen endringer.
- Vg2 bilskade, lakk og karosseri: Ingen endringer.
- Vg2 brønnteknikk: Ingen endringer.
- Vg2 industriell møbelproduksjon: Legges ned.
- Vg2 industritekstil og design: Legges ned.
- Vg2 kjemiprosess: Slås sammen med Vg2 laboratoriefag til Vg2 kjemiprosess- og laboratoriefag.
- Vg2 kjøretøy: Ingen endringer.
- Vg2 laboratoriefag: Slås sammen med Vg2 kjemiprosess til Vg2 kjemiprosess- og laboratoriefag.
- Vg2 maritime fag: Ingen endringer.
- Vg2 industriteknologi: Ingen endringer.

Vg3

- Anleggsmaskinmekaniker: Ingen endringer.
- Landbruksmaskinmekaniker: Ingen endringer.
- Billakkerer: Ingen endringer.
- Bilskadefaget: Ingen endringer.
- Chassispåbygger: Legges ned som eget lærefag og blir en del av Vg3 industrimekaniker.
- Boreoperatør: Ingen endringer. Sammenslåing av brønnefagene vurderes.
- Brønnefaget: Ingen endringer for noen av brønnefagene. Vurderes å slå sammen alle eller noen av fagene.
- Industrisnekker: Flyttes til Vg2 industriteknologi.
- Industritapetserer: Flyttes til Vg2 industriteknologi.
- Industrisøm: Slå sammen lærefagene til Vg3 industritekstilfaget, flyttes til Vg2 industriteknologi.
- Industritekstilfaget, farging, trykking og etterbehandling: Samme som industrisøm.
- Industritekstilfaget, garnfremstilling: Samme som industrisøm.
- Industritekstilfaget, trikotasje: Samme som industrisøm.
- Industritekstilfaget, veving. Samme som industrisøm.
- Industritekstilfaget, fiskeredskap: Legges ned.
- Kjemiprosess: Ingen endringer.
- Bilfaget, lette kjøretøy: Ingen endringer.
- Bilfaget, tunge kjøretøy: Opprette kryssløp fra Vg2 arbeidsmaskiner.
- Hjulutrusningsfaget: Ingen endringer.
- Motormekaniker: Ingen endringer.
- Motorsykkelfaget: Endre navn til el- og motorsykkelfaget.
- Reservedelsfaget: Opprette kryssløp fra Vg2 bilskade, lakk og karosseri.
- Laboratoriefaget: Ingen endringer.
- Matros: Ingen endringer.
- Motormann: Ingen endringer.
- Aluminiumskonstruksjonsfaget: Legges ned, bli en del av Vg3 produksjonsteknikkfaget.
- Bokbinder: Slås sammen til nytt Vg3 grafisk produksjonsteknikerfag.
- Grafisk emballasje: Samme som bokbinder.
- Trykker: Samme som bokbinder.
- Serigrafifaget: Delen av faget som

omhandler digitaltrykk legges til nytt Vg3 produksjonsteknikk, håndverksdelen legges ned.

- CNC-maskineringsfaget: Innføre valgbare forypningsområder på Vg3.
- Dimensjonskontrollfaget: Legges ned og blir en del av Vg3 CNC.
- Finmekaniker: Legges ned og blir en del av Vg3 CNC
- Modellbygger: Legges ned og blir en del av Vg3 CNC
- Verktøymaker: Legges ned og blir en del av Vg3 CNC
- Industriell overflatebehandling: Ingen endringer.
- Industrimekaniker: Innføre valgbare fordypningsområder.
- Industrimontør: Ingen endringer.
- Industrioppmåler: Ingen endringer.
- Industrirørlegger: Ingen endringer.
- Kran- og løfteoperasjon: Flyttes til Vg2 transport og logistikk.
- NDT-kontrollør: Ingen endringer.
- Termoplastfaget: Slås sammen til felles plastfag med polymerkompositt og plastmekaniker.
- Polymerkomposittfaget: Slås sammen til felles plastfag med termoplastfaget og plastmekaniker.
- Plastmekaniker: Slås sammen til felles plastfag med polymerkompositt og termoplastfaget.
- Platearbeider: Ingen endringer.
- Produksjonsteknikkfaget:
- Støperifaget: Legges ned.
- Sveisefaget: Ingen endringer.

SÆRLØPSFAG:

- Garverifaget: Legges ned.
- Industriell skotøyproduksjon: Legges ned.
- Gjenvinningsfaget: Endres fra 1+3 til 2+2. Skal rekruttere fra Vg2 industriteknologi.
- Tekstilrensfaget: Samme som gjenvinningsfaget.
- Vaskerifaget: Samme som gjenvinningsfaget.
- Låsesmedfaget: Ingen endringer.

SØKNAD OM NYTT LÆREFAG:

Truck- og liftmekaniker som nytt lærefag: Forslaget er foreløpig ikke behandlet i rådet og er derfor ikke behandlet i denne gjennomgangen.

Forbundscommentaren

AV **STEFFEN HANDAL**

Leder i Utdanningsforbundet

ENDRINGER I KOMPETANSE- VIRKSOMHETEN SKOLE

De fleste vil være enig i at videregående opplæring er en kompetansevirksomhet. Hele opplæringssystemet er det. Dagens raske kunnskapsproduksjon og teknologiutvikling gjør det nødvendig for kompetansevirksomheter å endre seg raskt, samtidig som man skal være bevisst på hvilke overordnede mål, etiske retningslinjer og grunnleggende kompetanser som gjelder for denne typen virksomheter. I skolen har endringer av tilbudsstrukturen og innholdet i fagene store konsekvenser for de ansatte. Vi tror det er viktig at de som har ansvar for å uttale seg om og beslutte slike endringer vet hvilke praktiske konsekvenser det gjelder.

AKTUELL Denne problemstillingen er aktuell på grunn av de forslag til endringer av tilbudsstrukturen i yrkesfagene som diskuteres i disse dager. Yrkesfagene blir ofte utsatt for større og hyppigere endringer enn resten av utdanningssystemet. Det skyldes at tilbudsstrukturen og kapasiteten i de ulike tilbudene må tilpasses raske endringer i elevenes søkemønstre som er påvirket av konjunktursvingninger i arbeidslivet. I tillegg kommer at yrkesfagfeltet raskt må tilpasse seg teknologiske og organisasjonsmessige endringer i arbeidslivet, og at det er oppdelt i langt flere kompetanseområder enn den studieforbereidende delen av videregående opplæring. Strukturen på yrkesfag fører fram til ca. 200 fagbrev. Og før elevene velger fagbrev, har de kunnet velge mellom veldig mange programområder i det andre opplæringsåret i skole.

Hvordan ser krav om slike endringer av tilbudsstrukturen ut fra skolenes og lærernes ståsted? De fleste programfaglærerne på yrkesfag har ett eller to fagbrev. I tillegg skal de ha yrkespraksis, samt yrkesteoretisk og pedagogisk kompetanse.

Antall elever på hvert av de spesialiserte programområdene kan være forholdsvis begrenset. Det betyr at lærerne på mange yrkesfag kan oppleve at tilsetningsgrunnlaget settes i fare selv med små endringer i tilbudsstrukturen eller i søkningen.

STRUKTURENDRING Reform 94 representerte en stor strukturendring av yrkesfagene ved at de ble organisert med langt mer generelle og bredere faglige innganger for elevene på førsteårsnivå. Antall grunnkurs ble redusert fra over hundre til tolv. Også i det andre året ble antall kurs redusert. For mange av yrkesfaglærerne betydde dette at de måtte ta ansvar for å undervise på langt bredere kompetanseområder enn tidligere og som de hadde formell kompetanse på. Forutsetningen for at reformen skulle virke etter intensjonene var derfor at yrkesfaglærere måtte få omfattende kompetanseopåfyll. Dette skjedde i veldig ulik grad. Det var store forskjeller mellom skoler og mellom fylkeskommuner når det gjaldt graden av tilrettelegging for at yrkesfaglærerne skulle få anledning til å få bredere kompetanse. Evalueringen av reformen viste at på mange skoler ble det bare undervist i deler av læreplanen på mange kurs. Om lærerne i dag, over 20 år etter Reform 94, har fått kompetanse til å undervise i hele bredden av læreplanmål i de ulike kursene, har vi liten oversikt over. Vi vet også lite om hvor mange lærere som måtte slutte fordi fagområdet deres forsvant gjennom strukturendringen eller ved at søkningen ble redusert.

Vi står nå foran en ny stor endring av tilbudsstrukturen i yrkesfagene med tilhørende læreplanendringer. Denne gangen er det foreslått større grad av spesialisering; flere

program og flere programområder. Samtidig er det foreslått å fjerne forholdsvis store lærefag. Dette skal gjennomføres samtidig som vi opplever en gryende krise i rekrutteringen av lærere. Det mangler kvalifiserte lærere i flere av yrkesfagområdene. Det er fylkeskommunene som har hovedansvaret for at de endringene som kommer, blir gjennomført etter intensjonene.

OVERSE Dess lenger borte fra skolenivået man sitter, dess enklere er det å overse de rent praktiske følgene som denne typen endringer kan ha for ansatte og deres kompetanse. For noen er reformer gjennomført når ordren om omorganisering er gitt. For de ansatte er det først da den virkelig begynner. Det er Utdanningsforbundets oppgave å få oversikt over og opplyse myndighetene om sammenhengene mellom vurdering av endringsbehov på systemnivået og hvilke følger dette kan få på utførernivået. Vi skal både ivareta enkeltmedlemmenes interesser og samtidig arbeide for en opplæring med høy kvalitet som er mest mulig relevant for den virkeligheten elever og lærlinger skal ut i. Den oppgaven vil vi utføre best mulig, også ved de kommende endringene i videregående opplæring.

Tips **YRKE**

om aktuelle saker fra yrkesfagssektoren!

Vi er det eneste fagbladet i Norge som utelukkende konsentrerer oss om yrkesopplæring på skoler, i bedrifter og andre opplæringsinstitusjoner.

**Du når oss på:
ws@utdanningsnytt.no eller
24 14 23 49 eller 911 913 15**

Fagskolen Innlandet kan få bachelorstudium

GJØVIK Fra høsten 2017 kan det bli treårig høyskoleutdanning for byggeledere ved Fagskolen Innlandet på Gjøvik. Det er et generelt ønske fra byggebransjen som ligger bak. Seks fagskoler på Østlandet har sammen opprettet selskapet Høyere Yrkesfaglig Utdanning (HYU) AS som står bak søknaden om å få godkjent utdanningen.

TEKST OG BILDER TORE KUBBERØD

Det er lærer Trond Bjørge ved Fagskolen Innlandet som har vært prosjektleder og ansvarlig for å få søknaden i havn. Han forteller at det ligger halvannet år med forberedelser og jobb bak søknaden.

– Det er et omfattende arbeid som ligger til grunn for at vi nå ønsker å opprette et bachelortilbud innen byggeledelse. Byggebransjen har uttrykt et ønske om at det kommer en utdanning for byggeledere, og innholdet i studiet er basert på intervjuer med mange ak-

tører i byggebransjen. I tillegg er en karrierevei for yrkesfag noe også både LO og NHO snakker om, sier han.

HELTID Studiet det er søkt om oppstart for har tre års varighet.

– Dersom søknaden blir godkjent så håper vi å kunne starte opp en klasse for byggeledelse fra høsten 2017. Vi starter med et heltidsstudium det første året, men vi tar også sikte på å åpne for deltidsstudenter.

Bjørge forteller at søknaden deres er spesiell ved at den er praksis- og yrkesrettet.

– Vi setter krav om at de som søker må ha en yrkesrettet bakgrunn. Enten et fagbrev eller minimum fem år med relevant yrkeserfaring. Vi ser for oss søkere fra alle yrkesgrupper som er representert på en byggeplass.

LANDETS STØRSTE Dersom søknaden godkjennes så blir dette det første høyskolestudiet i regi av fagskolene.

– Det er fylkeskommunene som eier fagskolene, og dette er noe seks fylkeskommuner står bak. Siden høyskolestudier er mer omfattende enn det fagskolene kan tilby til vanlig, så valgte vi å opprette et eget selskap som står bak tilbudet. Høyere Yrkesfaglig Utdanning (HYU) AS, som selskapet heter, eies av seks fylkeskommuner, sier Bjørge.

– *Hvorfor er akkurat Fagskolen Innlandet valgt til oppstart av det første høyskolestudiet i fagskole-regi?*

– Det er stor aktivitet i byggebran-

Trond Bjørge er en av flere lærere ved Fagskolen Innlandet som er påtenkt lærerroller ved bachelorstudiet i byggeplassledelse. I tillegg har skolen tilsagn fra en rekke professorer og andre høyskoleledere om at de også skal bidra.

FAKTA FAGSKOLEN INNLANDET

- Tilbyr utdanninger innen bygg og anlegg, elektro, helse- og oppvekstfag, datateknikk, landbruksfag, teknikk og industriell produksjon og økonomi og ledelse.
- Fagskolen Innlandet har lokale utdanningstilbud i Hedmark, Akershus, Buskerud og Telemark, og har studenter fra alle landets fylker.
- Fagskolen Innlandet tilbyr også nettbasert utdanning. Studenter som tar nettbasert utdanning deltar på samlinger, i tillegg til undervisning og arbeid gjennom læringsplattformen Fronter.
- Skolen ligger i Gjøvik, rett utenfor sentrum. Nærmeste nabo på campus er NTNU i Gjøvik (tidligere Høgskolen i Gjøvik), og det er over 4000 studenter på området.
- Skolen flyttet høsten 2012 inn i fullstendig renoverte lokaler med moderne auditorier og grupperom.
- Fagskolen Innlandet er den eneste fagskolen i landet som tilbyr utdanning i logistikk og transport, bygningsvern, bygg og treteknikk og forvaltning, drift og vedlikehold av bygg.
- Fagskolen Innlandet har også flere unike studietilbud innen landbruk, og utdanner agroteknikere innen områder som husdyrproduksjon for fjellandbruk, planteproduksjon og driftsledelse, natur- og kulturbasert entreprenørskap og sauehold og foredling av naturbaserte råvarer.
- Skolen har et eget opplegg for de studentene som sliter med lese- og skriveproblemer.

Rektor Kari Nordskogen ved Fagskolen Innlandet.

sjen i innlandet, og Fagskolen Innlandet er god på byggtekniske fag. Det kommer studenter til Gjøvik fra hele landet. Vi har allerede et godt grunnlag når det gjelder lærerkrefter, i tillegg til at vi vil leie inn lærere fra de andre høyskolene. Her har vi allerede en liste over hvilke ressurser vi ønsker å bruke, svarer Bjørge.

DANMARK OG SVERIGE Prosjektlederen håper dette er starten på noe som blir en omfattende høyskolerettet yrkesutdanning.

– I Sverige og Danmark har dette vært vanlig i mange år. I Norge har det vært et klart skille mellom fagskoler og høyskoler, mens det i disse landene har vært en mer sømløs utdanningsvei. Dette har gitt yrkesutdannede muligheten til å gå videre med utdanningen. Det er på tide at Norge kommer etter. Og ingen er bedre rustet til å gi fagutdannede en høyskoleutdanning enn fagskolene.

Trond Bjørge ønsker også at yrkesfag får en større plass på agendaen når yrkes- og studieveiledere og andre skal fortelle ungdom om hvilke muligheter som finnes.

– Det er et stadig større fokus på dette hos industri og næringsliv. De

forteller om et stort behov for fagutdannede med yrkeserfaring. Det er derfor viktig at veilederne har større fokus på yrkesfag. Uansett hvordan samfunnet utvikler seg, vil det alltid være behov for fagutdannede.

STATUS Bjørge, som selv er påtenkt en lærerrolle på høyskolestudiet for byggeplasseledere, mener dette i veldig stor grad handler om yrkesfagenes status.

– Vi mener fagskolepoengene må likestilles med studiepoengene fra høyskoler. Mange bedrifter ønsker seg først og fremst fagskoleutdannede fordi disse har en bred praksis og yrkeserfaring i tillegg til utdannelsen. Det er viktig at lederutdanningen blir mer praktisk rettet så lederen på byggeplassen faktisk snakker samme språk som de han skal styre.

Han er spent på hva NOKUT ender opp med som avgjørelse.

– Dette er en prinsippsak fordi ingen fagskoler tidligere har søkt om å få høyskolestatus på sine studier. Jeg er også spent på hva stortingsmeldingen om fagskoler vil si når den kommer. Om reglementet endres slik at vi også kan gi bachelorutdannelse tviler jeg på, men meldingen vil sikkert si noe om finansiering av skolene. I dag er det

fylkeskommunene som står økonomisk ansvarlige, og om det også blir tilfelle i fremtiden vet vi ikke.

FREMTIDEN Rektor Kari Nordskogen har vært tett på prosessen om å søke oppstart av bachelorstudium siden arbeidet startet for halvannet år siden.

– Dette er fremtiden fordi det er dette næringslivet etterspør. Det er viktig at fagskolen holder seg oppdatert til enhver tid og kan levere det næringslivet ønsker, sier hun.

Rektoren er spent på stortingsmeldingen som kommer senere i år.

– Den vil si ganske mye om fagskolene generelt, men vi håper meldingen sier noe om hvordan vi skal sikre kvaliteten i tilbudet, hvordan fagskolene skal utvikle seg videre og ikke minst finansieres. Selv om ikke stortingsmeldingen konkret sier noe om at fagskolene skal få anledning til å gi bachelortilbud, så er det viktig at vi får en statusheving slik at høyere yrkesfaglig utdanning sidestilles med høyere akademisk utdanning. Det som står i stortingsmeldingen vil ikke påvirke søknaden vår til NOKUT, fordi vi har søkt dem som en vanlig høyskole gjennom HUY AS som seks fagskoler har gått sammen om å etablere.

Det er en stor utdanningsinstitusjon Kari Nordhagen er øverste leder for.

– Fagskolen Innlandet er med sine 1100 studenter og cirka 60 lærere den største tekniske fagskolen i Norge. Cirka 80 prosent av studentene våre er deltidsstudenter, forteller hun.

HALVT ÅR Søknaden er sendt NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) som er et faglig uavhengig forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet. NOKUT har et eget styre som beslutningsorgan, og det er de som skal ta den endelige avgjørelsen på om HYU AS får godkjent byggelederutdanningen.

– Søknadsfristen var 15. september, og søkeren har krav på svar senest et halvt år senere. Det vil si 15. mars, men svaret kommer gjerne tidligere, sier førstekonsulent Silje Fagerhaug i NOKUT til Yrke.

Hun forteller at alle søknader går gjennom en omfattende saksbehandling.

VURDERING – Prosessen er relativt omfattende, spesielt når det gjelder nye institusjoner. Først skal søknadene gjennom en administrativ vurdering for å se om alle krav er fulgt. Dette er grunnleggende for at saken sendes videre. Deretter blir søknadene gjenstand for en vurdering av sakkyndige som har faglig kompetanse på nivået. De sakkyndige leverer deretter en innstilling som skal behandles av styret, sier Fagerhaug.

NOKUT får mange søknader om godkjenning av nye studier, men Silje Fagerhaug forteller at det ikke er noen kvoter for hvor mange søknader som skal godkjennes.

– Alle søknader som oppfyller kravene blir godkjente. Den økonomiske biten må man søke departementet om, mens Statens Lånekasse står bak den økonomiske støtten til studenten, forklarer hun.

– STYRKER FAGSKOLENE I STATSBUDDSJETTET

OSLO Statssekretær Bjørn Haugstad (H) i Kunnskapsdepartementet vil overlate til NOKUT å avgjøre om Fagskolen Innlandet har kompetanse til å tilby en bachelorutdanning.

Til Yrke sier han at regjeringen i sitt forslag til statsbudsjett foreslår at fagskoleutdanningen styrkes.

Haugstad henviser til fagskoleloven som sier at fagskoleutdanning har et omfang tilsvarende minimum et halvt studieår og maksimum to studieår.

– En bachelorutdanning er derfor i utgangspunktet på universitets- og høyskolenivå og sorterer dermed inn under universitets- og høyskoleloven. Hvorvidt Fagskolen Innlandet har kompetanse til å gi en bachelorutdanning er det imidlertid opp til NOKUT å avgjøre, mener statssekretæren.

Han sier samtidig at regjeringen mener det er et stort behov for fagskoleutdanningen.

– Derfor har vi foreslått en betydelig styrking av fagskoleutdanningen i forslaget til statsbudsjett for 2017. Vi vil også legge frem en stortingsmelding om fagskoleutdanning før jul.

– Stortingsmeldingen vil blant annet se nærmere på skjæringsfeltet mellom

fagskoleutdanning og utdanning fra universiteter og høyskoler. Den vil omhandle alle deler av fagskolenes virksomhet. Vi ønsker å bidra til å heve kvaliteten på utdanningene og gjøre det lettere å gå over fra fagskoleutdanning til universitets- og høyskoleutdanning, sier Haugstad som ikke vil gå nærmere inn på innholdet i meldingen.

Statssekretær Bjørn Haugstad (H) forteller at regjeringen styrker fagskolene i statsbudsjettet, og at det senere i år kommer en egen stortingsmelding om fagskolene.

TILBYR NETTBASERT UTDANNING

Norges Eiendomsakademi (NEAK) tilbyr også utdanning for byggeledere. En undervisning som er nettbasert kombinert med frivillige samlinger, og som gir 30 studiepoeng.

På nettsiden sin skriver NEAK at deres byggelederutdanning er tilpasset de med svennebrev, som tømrere, murere eller rørleggere. Utdanningen deres er delt opp i bedriftsledelse og faglig ledelse.

– Med kompetanse om økonomisk ledelse, markedsføringsledelse og personalledelse, kan du starte ditt eget firma og skape din egen karriere. Utdanningen åpner også for videre studier innenfor taksering, prosjektledelse eller eiendomsforvaltning, skriver NEAK i omtalen av studiet.

Bransjeprofil:

- På høy tid med høyskole

OSLO Jørgen Hals har bekledd en rekke lederroller i store norske entreprenørselskaper og jobbet med å heve kompetansen på byggeledere. Han mener det er på høy tid at byggeledelse og yrkesfag får sitt høyskoletilbud.

TEKST TORE KUBBERØD

– Byggelederrollen innehas på de fleste norske byggeplasser av en tidligere håndverker eller ingeniør uten praktisk utdanning når det gjelder å lede arbeidet på en byggeplass. Dette er en tung og ansvarsfull stilling. Byggelederen er prosjektets oljekanne, som skal sørge for at prosjektet glir smertefritt. Vedkommende kan fort havne i en situasjon hvor han eller hun kan bli stilt til ansvar. Jo bedre kompetansegrunnlag byggelederen har, jo større sjanse er det for at man unngår alvorlige situasjoner, sier Jørgen Hals som mens han holdt kurs for byggeledere trakk fram følgende viktige egenskaper hos en dyktig byggeleder:

– Kravet om faglig dyktighet har ofte veid tyngst, men det er vel så viktig at vedkommende har gode kommunikasjonsevner, er strukturell, løsningsorientert og beslutningsdyktig. Dersom byggelederen også ser løsninger i stedet for begrensninger og at han også har byggherrens tillit til å ta viktige avgjørelser raskt, så har du en god byggeleder.

KURS Hals er i dag prosjektleder og konsulent hos Atkins Norge AS. Et selskap som er en del av et multinasjonalt konsern med konsultantselskaper innen prosjektledelse og engineering i en rekke land. Han har det siste tiåret hatt ledende stillinger hos flere av lan-

dets største entreprenører som Skanska, AF Gruppen og Peab. I løpet av tiden han var ansatt hos Skanska og AF Gruppen bidro Jørgen Hals til en kompetanseheving hos byggeledere.

– I regi av Tekna ble det arrangert kurs for byggeledere to ganger i året, hos NTNU i Trondheim og i Oslo. Siden kursene kun gikk over to dager, så ble det jo relativt overflatisk. Vi skummet gjennom en rekke temaer, men jeg håper de fikk et visst utbytte av kursene. Uansett blir det ikke det samme som en egen utdanning.

HEVE STATUSEN I Sverige og Danmark er høyskoler og fagskoler knyttet sammen i et utdanningsløp. Hvilket nivå kvalitetsmessig byggeledere ligger på i disse landene, kan ikke Jørgen Hals si noe om.

– Jeg har ikke jobbet i disse to landene, men da jeg studerte i Sveits fikk jeg jo et innblikk i hvor høyt de prioriterte yrkesfag. Der hadde yrkesfagene en nesten like lang utdanning som ingeniører.

– Dette med prioritering av yrkesfag i skolen, slik at statusen heves, er noe man bør ha fokus på. Jeg føler at det tas for lett på yrkesfagene, dette er noe mange velger fordi de er skoletrøtte. For meg blir dette feil. Det burde være et videre løp direkte for dem som avslutter en utdanning som håndverker

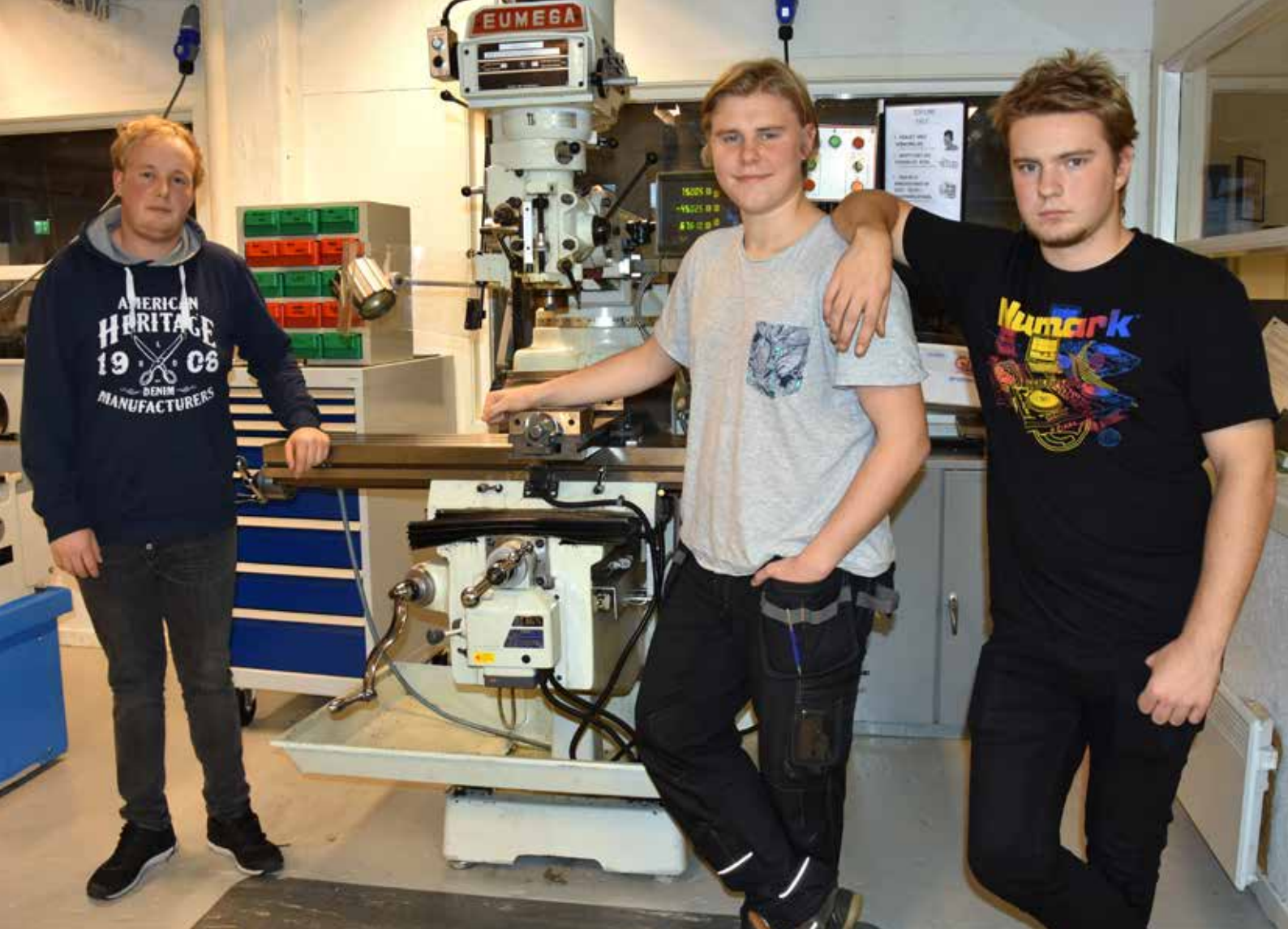

Jørgen Hals, som har hatt ledende stillinger hos flere av de store entreprenørene mener det er viktig at byggeledelse løftes opp til høyskolenivå.

på videregående skoler. Jeg er sikker på at det er mange som er motiverte for mer utdanning.

Hals understreker viktigheten av at alle som jobber i byggebransjen holder et høyt faglig nivå.

– Vi trenger massevis av dyktige håndverkere og fagutdannede både nå og i uoverskuelig framtid. Derfor er det fint at det nå ser ut til at statusen heves ved at også disse yrkesgruppene får et høyskoletilbud og muligheten for å ta en bachelor. Jeg håper byggelederdannelsen som Fagskolen Innlandet nå vil starte opp med, bare er en start.

Et tverrfaglig eventyr:

Da TIP møtte elektro som møtte matfag

FREDRIKSTAD Dette er historien om da TIP møtte matfag og møtte elektro og dro ut i matindustrien for å finne ut at der var det bruk for alle tre.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

På Glemmen videregående i Fredrikstad endte dette som de fleste eventyr godt. Både TIP og elektro og matfag fant ut at de kunne leve lykkelig sammen både i bedrifter som Nortura, Stabburet og Mills.

– Det var bruk for oss alle der. Vi har forskjellige roller, men industrien trenger mer enn bare matarbeideren, sier Glemmen-elevene Jonas Kristiansen på Vg2 TIP og Eskild Hagen Andersen på Vg2 el-energi på elektro til Yrke.

Sammen med blant andre Nichlas Halvorsen Richter, elev på restaurant- og matfag, har de to deltatt i et tverrfaglig prosjekt om matindustrien i Fredrikstad.

◀ Nichlas Halvorsen Richter, Jonas Kristiansen og Eskild Hagen Andersen har både fått mer respekt for den blåhvite arbeideren og større interesse for matindustrien etter et tverrfaglig prosjekt på Glemmen.

BEHOV Elevene har besøkt industrien og sett behovet for ulike faggrupper.

– Vi fikk se fabrikken i en helhet, og vi fikk se at det er behov for teknikere som ser sammenhengen i matindustrien, sier Jonas Kristiansen. Han sier at han er interessert i arbeid i matindustrien som produksjonsteknikker.

– Jeg kommer til å søke meg ut i fordypping på enten Nortura, Stabburet eller Mills, sier han.

Han ble blant annet imponert over kravet til hygiene og mattrygghet i industrien.

– Vi fikk et godt innblikk i hvordan det jobbes i industrien takket være dette prosjektet.

Akkurat hygienekravet kom ikke som noen overraskelse på Nichlas Halvorsen Richter som er elev på RM. Han er usikker på om han vil velge matfag eller kokk eller servitør. Men sier at han synes det var interessant å se hvor avhengig de ulike faggruppene er av hverandre i industrien.

NETTVERK Utdanningsleder på restaurant og matfag, Ann Kristin Olsen, sier at prosjektet kom i stand i et samarbeid med NHO Mat og Drikke.

I et toårig nettverksprosjekt, Matfagnett, samarbeider skolen med seks bedrifter og med Østfold fylkeskommune om å forberede elevene med mulig på det virkelige yrkeslivet.

– Vi arbeider med å utvikle skolen og med å rekruttere fra ulike fag til blant annet matindustrien som er en

Ann Kristin Olsen og Petter Grøtvedt på restaurant og matfag arbeider for å få elevene mer interessert i matfag.

stor arbeidsgiver i vårt område, sier Olsen til Yrke.

Fagdagene der elever har besøkt industrien, er en del av dette samarbeidet.

– Vi ser et stort behov for den blåhvite arbeideren som har et godt kjennskap til flere fagområder i industrien. Gjennom blant annet prosjekter som disse fagdagene, jobber vi for å få opp elevenes forståelse av hva matfagene går ut på, sier Petter Grøtvedt som er ansatt i 50 prosent stilling som lærer på Glemmen og 50 prosent som arbeidsleder på Nortura.

Han mener samarbeidet mellom skole og industri er svært viktig. Ikke minst fordi veldig mange elever velger seg til kokk og servitør, og velger bort matfag, der det er stort behov for dyktige fagarbeidere.

– Vi vil vise elevene hva matfag er, sier han.

Utdanningsleder Ann Kristin Olsen er helt enig.

– Ideelt burde halvparten av våre elever valgt matfag, og ikke bare en tredel som i dag, sier hun.

Den lille kjempen som gikk mot strømmen

SKI/OSLO Få har så mange superfeminine klær i skapet som Gunvor Eldegard.

Men du skal også vite at hun er tøff i kjeledress og alltid kjemper hardt for å få flere jenter inn i tekniske yrker.

TEKST OG BILDE **KARI KLØVSTAD**

Vi sitter innerst i Stortingsrestauranten. Gunvor Eldegard er kjent for å ta opp temaet likestilling og yrkesfag så fort anledningen byr seg, og dagen før var hun oppe på talerstolen for å snakke om hvordan Norge kan bli mer innovativ på flere områder.

– Da må det flere jenter inn i tekniske yrker, for å se på mulighetene fra nye vinkler. Dette savner jeg i dag, sier stortingsrepresentanten fra Arbeiderpartiet.

Det er umulig å si hvor mange blondinevitser som blomstret da den unge kvinnen dukket opp på verk rundt i verden som elektroingeniør. Hun har en god historie på lager, og også råd til foreldre og rådgivere, men først tilbake til starten.

AVGJØRENDE ARBEIDSUKE Gunvor Eldegard hadde ingen klare yrkesplaner i oppveksten. Det var arbeidsuka i åttendeklasse som ble helt avgjørende.

– Årdal og Sunndal verk stilte opp for skolen og tok inn elever. De hadde også et elektroverksted, og dette syntes jeg var spennende

– *Hva gjorde du denne uka?*

– Jeg fikk blant annet reparere ei stor klokke og ellers være med i arbeidet på verket. Det var kjempegøy å være ute i det virkelige livet.

Det var denne arbeidsuka som tente

gnisten. Ungjenta flyttet ut og begynte på svakstrøm på den videregående skolen i Sogndal, før hun kom tilbake som praktikant på Årdal og Sunndal verk. Da tok hun lærlingskolen på kveldstid, fulgt av forkurs til ingeniørhøgskolen.

Tidligere var det i hovedsak menn som ble leger, økonomer og advokater. Nå har det jevnet seg ut i de akademiske yrkene, men innen yrkesfagene har det skjedd lite.

– Da jeg gikk på ingeniørhøgskolen på Kongsberg på 80-tallet, var likestilling et viktig samfunnstema. Jenter som valgte utradisjonelt fikk ekstrapoeng og stipend, og vi var rundt 10-15 jenter. Jeg er glad for yrkesvalget mitt, sier Gunvor Eldegard, som står på for å åpne dørene for flere.

Det er flere av søstrene Eldegard som er opptatt av utdanning. Solveig, som er to år yngre enn Gunvor, er utdannet lærer. Hun ble raskt tillitsvalgt i Utdanningsforbundet og har sittet seks år i sentralstyret.

MULTIPOLITIKER Det begynner å lukte lunsj i Stortingsrestauranten. En politikerkollega stikker innom bordet og forsikrer at er det snakk om jenter og utdanning, kan du være sikker på at Eldegard griper ordet.

Til daglig sitter politikeren fra Akershus i kontrollkomiteen på Stor-

tinget, og hun er med både i Nordisk Råd og Den interparlamentariske union som består av parlamentsmedlemmer fra 170 land. Der leder Eldegard gruppa som tar opp likestilling, og det hender det blir innledet diskusjoner med land som bare sender menn til møtene. Vold mot kvinner verden over er et av temaene som ofte tas opp når kvinnene møtes.

Lokalt sitter hun i kommunestyret i Ski der hun også var ordfører i to år, før hun ble valgt inn på Stortinget. Ballasten har hun fra yrkeslivet for politikken kom senere.

FÅ KVINNER Gunvor Eldegard har erfaring som elektroingeniør fra ulike arbeidsplasser. Da hun stilte som velkledd, offentlig representant under et jubileum på Kielfergen, kunne hun fortelle at hun hadde vært der i kjeledress tidligere, for å justere sikkerhetsporter.

– Jeg jobbet ved små og store arbeidsplasser i ti år, satt inne ved tegnebordet på kontoret, laget program og reiste ut for å installere og teste resultatet i virkeligheten. Så det var alltid variasjon.

Etter hvert bestemte Eldegard seg for å starte eget firma.

– Det ga meg litt mer frihet å jobbe for meg selv, og jeg hadde arbeidsplassen min nær der jeg bodde.

YRKE-profilen:

HVEM: Gunvor Eldegard

ALDER: 53 år

STILLING: Stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet. Tidligere elektroingeniør. Har vært ordfører i Ski.

UTDANNING: Svakstrøm ved Sogndal vidaregående skule, praktikant ved Årdal og Sunndal Verk, ingeniørutdanning fra Høgskolen på Kongsberg

LESTE SIST: «Brobyggerne» av Jan Guillou

HØRER HELST PÅ: Variert musikk i radioen

FAVORITTFILM: «Hamam – det tyrkiske badet»

BRENNER FOR: Likestilling i yrkesfag og flere jenter inn i tekniske yrker

HOBBYER: Jogging, kulturopplevelser, leder av den lokale bryteklubben

TENKE LITT LØNN Eldegard har hatt nytte og glede av nettverket Kvinner i mannsyrker (KIM). Det har hatt to mål: Å få flere jenter til å velge utradisjonelt og ta vare på dem som har gjort det. Kvinnene er også blitt minnet om at det heller ikke er noen ulempe å tjene bra, for å kunne forsørge seg selv.

– Ungdommen er idealister, og jeg pleier å si at hvis det er noe du av hele ditt hjerte har lyst til å bli så velger du det. Hvis ikke, så husk å tenke litt på lønna også, sier Gunvor Eldegard.

LO har i dag samlinger for jenter som tar utradisjonelle yrkesfag eller fagbrev.

– Jeg blir så inspirert av å møte de unge jentene som velger teknisk fagutdanning. Men det er også noe som er litt leit. Enkelte jenter som velger utradisjonelt blir trakassert. Slik kan vi ikke ha det, så dette må vi jobbe imot på alle plan.

UT AV RAMMENE Både foreldre og rådgivere har en tendens til å anbefale de unge å velge studiespesialisering.

– Rådgiverne må tenke utenom den faste rammen, og snakke med de unge om hva de har mest lyst til. Det trengs bedre informasjon om flere yrker på tvers av kjønns grensene. Her må fylkeskommunene være mer offensive, og det er kult at de i Oslo er verkstedkurs for jenter i tiendeklasse.

Eldegard blir sint når hun hører uttalelser som at «Du er for flink til å gå på yrkesfag». Men hun forstår at noen 15–16-åringer er for unge til å bestemme seg.

– Du kan gå fra yrkesfag og videre til påbygning i teoretiske fag. Det bør også være en åpning andre veien fra studiespesialisering til yrkesfag. Da har du fellesfagene og kan bygge på det praktiske. Vi trenger gode fagarbeidere, så det er en logikk i dette, sier Gunvor Eldegard, som vet at direktorat jobber med saken. Hun synes det er på tide å

løse litt opp i reform 94, som avgrenser til tre år på videregående.

DAMEN FRA NORGE En av de artigste historiene fra yrkeslivet har Gunvor Eldegard fra en jobb i det gamle Jugoslavia. Der skulle det startes opp en maskin på at aluminiumsverk, og ryktene gikk om at det skulle komme en dame fra Norge. Der sto spinkle, lyse Gunvor.

– Tre menn skulle være med for å se på at jeg gjorde jobben min. Jeg ville bevise litt, så jeg kjørte på i en himla fart, og de peste etter. Til slutt spratt jeg opp på en krakk for å få på plass noen sensorer, og da kom den største karen og løftet meg ned. Dagen etter gikk det rykter om at det var en god ingeniør de hadde fått fra Norge, sier Gunvor Eldegard og smiler.

Når hun blir spurt om hobby, kommer ikke svaret like automatisk. Men du kan se henne jogge blant kuer og kornåkere og ta styringen i den lokale brytegruppa.

2 millioner til bedre yrkesfagutstyr i Oslo-skolen

OSLO Byrådet i Oslo setter neste år av 2 millioner kroner til bedre utstyr i yrkesfagene. Det er første gang det bevilges penger til en egen utstyrspott, sier byråd Tone Tellevik Dahl (Ap) til Yrke.

TEKST OG BILDE **WENCHE SCHJØNBERG**

Hun overbrakte nyheten om de ekstra pengene under et besøk på Stovner videregående.

Der viste rektor Terje Wold rundt på teknikk og industriell produksjon (TIP), der flere av maskinene er like gammel som skolen selv, nemlig fra 1979.

– Vi har utstyr som har stått her siden skolen var ny. Det er ikke akkurat tipp topp og det rimer dårlig med det utstyret elevene våre skal håndtere når de kommer ut i praksis og i læretid, sier Wold til Yrke.

IDEEN Det var ingen tilfeldighet at byråd for kunnskap og oppvekst, Tellevik

Dahl, valgte akkurat Stovner videregående da hun skulle komme med nyheten om at egen utstyrspott blir en del av yrkesfagsreformen som det rødgrønne byrådet legger fram senere i høst.

– Det var her vi fikk innspillet, på et skolebesøk, da rektor Terje Wold tok opp den vanskelige utstyrssituasjonen på de eldre skolene i Oslo, sier Tellevik Dahl.

– *Er du fornøyd med å ha fått gjennomslag for en egen utstyrspott?*

– Dette er det ikke jeg som har fått til, svarer Wold.

ØYNE OG ØRER – Men det viser at her har politikerne hatt ørene og øynene

med seg, og det er ikke ment som noen klisjé, sier Stovner-rektoren.

Byrådet i Oslo skal i første omgang sette av 2 millioner i 2017 og 2 millioner i 2018 for å sørge for at de eldre skolene som tilbyr yrkesfag i Oslo får bedre utstyr.

– Det forrige byrådet satt ikke av noen egne midler til utstyr. Det har bidratt til en krevende situasjon på flere skoler, sier byråden.

Det viser også rapporten i kjølvannet av resultatene fra den nasjonale kartleggingen av utstyrssituasjonen på yrkesfagene i videregående skole, satt i gang av den daværende rødgrønne

◀ Rektor Terje Wold og byråd Tone Tellevik Dahl er enige om at mye av utstyret på yrkesfag i Oslo kan trenge en nødvendig oppgradering. Nå setter byrådet i Oslo av 2 millioner til utstyr på verkstedene.

regjeringen i forbindelse med stortingsmelding 20 «På rett vei».

NÆRMEST UENDELIG – Vi kommer til å arbeide med å bedre utstyret i flere år framover. Det er helt nødvendig at elevene våre har fått trene på tidsriktig og godt nok utstyr, sier Tellevik Dahl som viser til at det er store forskjeller på utstyret i verkstedene på eldre og nyere videregående skoler.

Byråden kan ikke love at Stovner videregående får alle pengene fra potten neste år, men sier at skolen kan vente seg et betydelig beløp.

– Selv om behovet vårt nærmest er uendelig, så er vi veldig fornøyd med det, sier rektor Terje Wold.

FAKTA OM RAPPORTEN

Det er Utdanningsdirektoratet som har bestilt gjennomgangen som en prosjektgruppe fra analyseselskapet ideaszevi-dence og professor Tobias Werler og stipendiat Åshild Berg fra Høgskolen i Bergen har gjennomført.

I tillegg til at utstyrssituasjonen på alle utdanningsprogram på Vg1 er kartlagt, er også et større utvalg programområder på Vg2 del av undersøkelsen. Dessuten er lærebedriftene som rekrutterer lærlingene fra programområdene spurt om utstyret på skolene og forskerne har gjennomført mer omfattende undersøkelser ved åtte utvalgte skoler der skoleeier, rektor, avdelingsledere, faglærere, elever, lærlinger og opplæringsansvarlige i tilknyttede lærebedrifter er intervjuet.

RESTAURANT OG MATFAG SKÅRER BEST

BERGEN Videregående skoler er i snitt mest fornøyd med utstyret på restaurant- og matfag og dårligst fornøyd med utstyret de kan tilby elevene på service og samferdsel, ifølge en bred nasjonal kartlegging.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

Rapporten «Godt nok eller best mulig?» er gjort på oppdrag av Utdanningsdirektoratet og bygger på undersøkelser som er gjort på samtlige videregående skoler i Norge høsten 2015 og våren 2016.

Den viser at skolene i Sogn og Fjordane mener de har det beste utstyret. Mens nabofylket Møre og Romsdal ligger i bunn.

Skolene er selv bedt om å vurdere utstyrssituasjonen. De er gjennomgående positive «både når det gjelder utstyrets relevans for kompetansemålene i læreplanene og det utstyret elevene møter når de går ut i lære.», heter det i rapporten.

BEST PÅ RM Likevel er det betydelige forskjeller mellom utdanningsprogram og programområder.

Gjennomsnittlig er det *restaurant- og matfag* som er mest tilfredse med eget utstyr. På en skala fra +2 til -2 gir skolene restaurant- og matfag en skåre på 1,31 poeng. Utstyret på *service og samferdsel* oppleves som det dårligste. Her er poengberegningen bare 0,59.

Imellom disse er *design og håndverk* (1,18), *idrettsfag* (1,14), *studiespesialisering* (1,12), *helse- og oppvekstfag* (1,09), *naturbruk* (1,08), *bygg- og anleggsteknikk* (1,05), *medier og kommunikasjon* (1,04), *elektrofag* (0,91), *musikk, dans*

og drama (0,82) og *teknikk og industriell produksjon* (0,75).

ARBEIDSMASKINER Når det kommer til programområdene på Vg2 skårer de teknologitunge fagene dårligst. Her får et programområde som Vg2 arbeidsmaskiner bare en skåre på 0,40, mens Vg2 kokk- og servitørfag som kommer best ut, får en skåre på 1,31.

I rapporten vises det til at områder som skiller seg ut er der det er behov for mange store og kostbare utstyrskomponenter. «Dette gjelder kanskje særlig innenfor programområdene Vg2 arbeidsmaskiner og Vg2 industriteknologi», heter det i rapporten som peker på at utstyr i skolen fort blir foreldet sammenlignet med utstyret som benyttes i arbeidslivet og at det derfor vil foreligge et kontinuerlig behov for fornying.

BEST OG VERST Målt etter fylker er skolene i *Sogn og Fjordane, Hedmark og Aust-Agder* de mest tilfredse. Her får utstyret en skåre på 1,3, 1,25 og 1,22 poeng.

I den andre enden av skalaen er *Nord-Trøndelag* (0,92), *Troms* (0,79) og *Møre og Romsdal* (0,74).

Imellom disse kommer *Telemark* (1,08), *Hordaland* (1,05), *Akershus* (1,05), *Oppland* (1,05), *Sør-Trøndelag* (1,03), *Vest-Agder* (1,09), *Buskerud*

(0,99), Vestfold (0,97), Rogaland (0,95), Finnmark (0,95), Østfold (0,95), Oslo (0,95) og Nordland (0,92).

IKKE NOK TID Rundt hver tredje lærebedrift er skeptiske til om elevene får nok tid til å lære seg utstyret de skal håndtere. Samtidig mener nesten halvparten av lærebedriftene at lærerne har nok kompetanse til å lære bort utstyret.

Dette går fram av undersøkelsen som opplæringsansvarlig i lærebedriftene har fått, for programmene på yrkesfag.

Lærebedriftene er spurt om de mener at elevene har tilgang til det viktigste utstyret, om utstyret er oppdatert, om elevene får nok tid til opplæring i å bruke utstyret, samt om de mener lærerne har nok kompetanse til å lære elevene utstyret.

42,5 prosent av de spurte svarer at de er helt enige eller enig i at skolene har tilgang på det viktigste utstyret. 39,3 prosent er verken enig eller uenig, mens 18,3 prosent er helt uenig.

KOMPETENTE LÆRERE Rundt en tredel av de spurte er helt eller enig i at utstyret er oppdatert (32,7 prosent), 45,2 prosent er verken enig eller uenig, mens 22 prosent er uenig eller helt uenig i at utstyret er oppdatert.

Knappe 25 prosent av de spurte mener at elevene får nok tid til opplæring, 43,1 prosent er verken enig eller uenig, mens rundt en tredel (32,2 prosent) mener elevene ikke får nok tid til opplæring.

Hele 48,4 prosent av lærebedriftene mener lærerne har nok kompetanse, 37,9 har ingen mening, mens 13,8 prosent er uenig eller helt uenig i at lærerne har nok kompetanse.

Røe Isaksen ønsket

DELTAKERNE TIL YRKES-EM

- **Ådne S. Jelsa** konkurrer i klassen bilmekaniker, lette kjøretøy. Arbeider som bilmekaniker i Kverneland Bil på Forus. Har gått på Gand videregående skole i Rogaland.
- **Martin Trana Flak** kjemper for å nå toppen blant kokkene. Arbeider for Scandic Nidelven i Trondheim. Har gått på Olav Duun videregående i Namsos i Nord-Trøndelag.
- **Erik Vassbotten** har gått på Elvebakken videregående i Oslo, nå jobber han for Atom Elektro i Oslo og vil gjøre sitt for å få norsk seier til elektrofaget.
- **Mathias Toresen** konkurrer i klassen servitør. Arbeider i Selskapslokaler AS og Oslo Militære Samfund og er utdannet på Etterstad videregående skole i Oslo.
- **Olve Lyngstad Skjerve** har gått på elektro på Steinkjer videregående elektro og på kulde- og varmepumpeteknikk på Strinda videregående i Trondheim. Arbeider i Trondheim Kulde. Nå går han for en pallplass i kulde- og varmepumpeteknikk i Göteborg.
- **Maria Bak Sørensen** fra Danmark konkurrer i frisør. Er lærling hos På-Håret og tar utdanningen via opplæringskontoret Hårete Opplæring.
- **Erik Alm** er utdannet på Sørumsand videregående i Akershus og konkurrerer i klassen mediegrafiker. Arbeider for Forsvarsmateriell.
- **Celina Sørensen Tollefsen** konkurrer i helsefag. Har gått på Stangnes videregående skole i Harstad i Troms. Tar for tiden påbygg.
- **Frida Blütecher Holter** konkurrer i faget hotellresepsjonist. Har gått på Drømtorp videregående i Akershus. Nå arbeider hun på Radisson Blu Alna i Oslo.
- **Even Skreosen** konkurrerer i mekatronikk. Han arbeider hos Inovyn Norge og har gått på Skogmo videregående i Skien i Telemark.
- **Lasse Johannessen** konkurrerer i

yrkeslandslaget lykke til

OSLO/GÖTEBORG Mesterskap som yrkes-EM er med på å sikre Norges konkurransevne, sa kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen da han besøkte yrkeslandslaget på Olympiatoppen.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

– Norge kommer til å trenge mange fagarbeidere fremover. Da er det flott at disse utøverne er med på å inspirere unge til å se mulighetene som ligger i yrkesfag, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) til Yrke.

Han understreket hvor viktig det er med mesterskap i yrkesfag.

◀ **Torbjørn Røe Isaksen besøker yrkeslandslaget på Olympiatoppen i Oslo.**

Foto: Kommunikasjonsavdelingen i Kunnskapsdepartementet.

– Mesterskapene viser også hvor viktig det er med høy kvalitet og dyktige fagarbeidere. Det er med på å sikre landets konkurransevne. Norge har lange og gode fagtradisjoner for fag som vi er verdensledende i, utdyper han.

MOTIVERT Det var et motivert yrkeslandslag han besøkte. Til sammen 17 utøvere i alderen 19 til 23 skal forsvare Norges ære når EM arrangeres i Göteborg i desember.

I år bevilget regjeringen 2,6 millioner til World skill som har ansvaret for landslagets deltakelse i årlige budsjetter. Isaksen mener imidlertid at satsingen på landslaget er så viktig at han vil øremerke støtten til yrkeslandslaget i kommende budsjetter.

Fra 2017 kommer satsingen på yrkeslandslaget derfor inn under Utdanningsdirektoratets tilskuddsordning, opplyser statsråden som sier at selve beløpet foreløpig ikke er fastsatt.

klassen gartner. Tar fagbrev som gartner hos Uteanlegg AS i Drøbak.

- **Mathias Gusfre** konkurrerer i mekatronikk. Han arbeider hos Inovyn Norge og har gått på Skogmo videregående i Skien.
- **Alf Sundal** konkurrerer i sveising. Han arbeider hos Kværner Stord og har gått på Stord videregående (TIP) og Bergen Maritime skole.
- **Njål Andreassen** som konkurrerer i møbelsnekking. Han arbeider på Senter for bygdekultur på Dovre. Har gått på Dokka videregående byggfag og på Handverksskolen på Hjerleid på design og trearbeid.
- **Peder Aksel Rødsrud Mørch-Olsen** konkurrerer i anleggsgartner. Han arbeider hos anleggsgartner Sigurd Johannesen AS i Drøbak.
- **Erik Støkken Aker** konkurrer i bilmekaniker tunge kjøretøy og arbeider hos Bertel O. Steens avdeling i Østfold.
- **Lars Erik Mikael Stark** konkurrer i klassen gulvlegger og arbeider hos Finn Åge Romøren i Tønsberg.

Yrkeslandslagets representant i kokkefaget i VM, Martin Trana Flak, da han stakk av med 1. plassen i Nordic Junior Chef under Nordiske Kjøkkensjefers kongress i Aalborg i Danmark. Foto: World Skills.

Nå blir det skole-NM i yrkesfagene

OSLO Mange har gitt opp ambisjonene om å bli håndballstjerne, men har kanskje en medalje i frisørfaget innen rekkevidde. Da er skole-NM noe å strekke seg etter.

TEKST **KARI KLØVSTAD**

Vi er blitt vant til at både kokkelandslag og lærlinger reiser ut i verden for å hente heder og ære. Nå skal også elevene som går på videregående skole få vise hva de kan prestere i en stor konkurranse. I april arrangeres det første norgesmesterskapet i yrkesfag for elever i videregående skole, og målet er å få med dyktige deltagere fra hele landet.

Arrangementet er et ledd i et skoleprosjekt som WorldSkills Norway står bak. Organisasjonen har fått økonomisk støtte fra Kunnskapsdepartementet til å gjennomføre den store konkurransen. Elevene kan stille til start i et av 26 yrkesfag, og det nytter ikke å komme uforberedt til finalen 26. og 27. april 2017.

– *Hvorfor arrangerer dere en slik konkurranse?*

Elisabeth Lange mener skole-NM vil gi positiv effekt. Foto: WorldSkills Norway

– Den gir mye god, positiv effekt, sier Elisabeth Lange, som er sekretariatsleder for WorldSkills Norway. Hun forklarer nærmere:

RINGVIRKNINGER – Vår erfaring er at elevene blir veldig motiverte når det er snakk om konkurranse, og dette gjelder ikke bare dem som er best i utgangspunktet. Disse trekker med seg de andre som også vil være med. Noen nøyer seg med å heie på kompisen eller hjelper til med treningen inn mot arrangementene. Andre vil stå i første rekke og konkurrere. Dette skaper også et godt samhold i klassen, sier Elisabeth Lange.

Det er frivillig å delta, men det viser seg at dem som i første omgang ikke ville være med, finner ut at det ikke er så farlig, men morsomt. De melder seg ofte på til neste konkurranse.

Fylkeskommunene WorldSkills Norway har ansvaret for selve norgesmesterskapet 26. og 27. april. Men før det må deltagerne kvalifisere seg gjennom lokale konkurranser.

Det er fylkeskommunene som har ansvaret for sine elever i samarbeid med skolene, og de må arrangere uttakskonkurranser, melde på deltagere og betale reise og opphold for dem som skal til NM, sier Elisabeth Lange. Hun håper på god oppslutning fra hele landet.

Konkurransen er i hovedsak rettet inn mot enkeltelever i de ulike fagene, men i seks fag er det lag på to personer.

INGEN EKSTRABELASTNING Elisabeth Lange er opptatt av at oppgavene som blir gitt i forbindelse med norgesmesterskapet skal være realistiske og tilpasset læreplanen.

Lærerne har mye å forholde seg til, og en slik konkurranse må ikke bli en ekstrabelastning.

– Flere skoler har begynt å konkurrere som «prøveeksamen» eller rett og slett som terminprøver der alle skal delta. Men elevene kan velge om de vil bli bedømt eller ha vanlig karakter. Den positive effekten er at jo mer du trener på noe, dess bedre blir du, og elevene synes ofte konkurranseforberedelser er mer moro enn tradisjonelle lekser, sier Lange.

Hun viser til en undersøkelse som er gjort innen helsefag. Samholdet og lagånden i klassen er blitt bedre etter en slik treningsperiode.

LÆRERNE LÆRER Oppgavene lages i samarbeid med andre skoler og næringslivet for at de skal bli så realistiske som mulig.

– En lokal bedrift vet hva som skjer der ute, og de har dyktige fagfolk som bidrar i arbeidet med oppgaver og utstyr. Lærerne lærer også mye av å være ute og snakke med næringslivet, så dette er en vinn-vinn situasjon, sier Lange, som mener at målet må være at konkurranser i yrkesfag skal bli en naturlig del av undervisningen. Ikke en ekstrabelastning.

Foto: WorldSkills Norway

HØYERE MÅL Norge har hvert år et yrkeslandslag som består av de dyktigste, unge fagpersonene i landet. Skole-NM kan være et steg på veien til å komme på laget.

Det er som i idrett. Du bygger deg opp i yngre årsklasser, for så å bli god nok til å konkurrere i de store mesterskapene.

– *Er det typiske jentefag og guttefag?*

– Under Yrkes-NM for lærlinger i Bergen i høst var det flere jenter som hevdet seg godt i tradisjonelle «guttefag». Automatisering, billakkering og anleggsmaskinfører er eksempler på fag der det var jenter på pallen, mens en gutt vant konkurransen i søm og design, sier sekretariatsleder Elisabeth Lange.

Øvingsoppgaver til skole-NM ligger ute på nettet, så det er bare å legge seg i trening for å være på topp i april.

FAKTA SKOLE-NM

- Skole-NM 2017 arrangeres 26. og 27. april
- Mesterskapet retter seg i hovedsak mot elever på Vg 2 i yrkesfag, og øvre aldersgrense er 20 år
- Elever fra skoler over hele landet kan delta
- Det vil bli konkurrert i cirka 25 yrkesfag
- De tre fylkene Oppland, Hedmark og Sør-Trøndelag står som teknisk arrangører, og fagene blir fordelt på åtte videregående skoler
- Alle som skal delta i Skole-NM må kvalifisere seg gjennom lokale mesterskap eller lignende
- Det er kun en deltager eller et lag i hvert fag fra hvert fylke som kan delta
- Konkurransoppgavene vil bli offentliggjort i god tid før mesterskapet
- Det er fylkeskommunene som har ansvaret for sine elever i samarbeid med skolene
- Arrangementet er et ledd i skoleprosjektet som WorldSkills Norway står bak. Det har fått midler fra Kunnskapsdepartementet
- Spørsmål kan rettes til: Sekretariatsleder Elisabeth Lange, tlf. 915 58 110: WorldSkills Norway er en ideell organisasjon som arbeider for å høyne statusen, interessen og kvaliteten på yrkesutdanningen.
- Organisasjonen arrangerer også Yrkes-NM for lærlinger og unge fagutøvere og har ansvaret for det norske yrkeslandslaget som deltar i de internasjonale konkurransene Yrkes-EM og Yrkes-VM.
- Bak World Skills Norway står: Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Landsorganisasjonen i Norge (LO), Utdanningsdirektoratet, Kommunesektorens Interesseorganisasjon (KS) og en rekke landsforeninger, fagforbund, opplæringskontor, skoler og alle landets fylkeskommuner.

FORBEREDELSE: Lærer Terje Walderhaug (i midten) viser elevene Daniel Sæheim (t.v.) og Bror Finsås hvordan de skal legge opp breiflabb-retten.

Stort tempo på Gusto

STEINKJER Folk strømmer til når Steinkjer videregående åpner restaurant.

TEKST OG BILDER **HÅVARD ZEINER**

Det er stille før stormen i restaurantlokalet på Steinkjer videregående skole i Nord-Trøndelag. Men på kjøkkenet er det stort tempo. Om en time kommer de aller første spisegjestene til elevrestauranten Gusto.

EKTE NORSK Noen småløper, andre står konsentrerte over kjelene. Snart skal elevene lage gourmetretter på bestilling. Alle bordene ute i restauranten er bestilt. Alt må klaffe i ettermiddag.

Det er elever i 1. og 2. trinn ved kokk- og servitørfaget på Steinkjer videregående som står bak ungdomsbedriften

(UB) Gusto. Men la ikke navnet lure deg. Dette er ikke et spansk spisested. Gusto er stedet å gå hvis du vil spise norsk kvalitetsmat med internasjonalt tilsnitt. Uansett: Det skal smake godt.

Daglig leder og kjøkkensjef er Amalie Nordgård. Hun har full kontroll på det meste. Fisken ble filetert i går, og det meste skal være klart når det gjelder forberedelser av matrettene.

– Vi gjorde unna nervene dagen før, sier Nordgård.

Totalt 20 elever er i sving.

STRESS ER BRA Inne på kjøkkenet sjekker Lars Knudsen at forrettene ser

ut som de skal. De består av rå laks og lime.

– Dette tror jeg skal gå bra, sier Knudsen.

Vgi-eleven sier han trives godt med å jobbe under press. Likevel er han klar på at ting kan gå galt.

– Oljen kan ta fyr og blåskjellene kan bli overkokte, sier han.

Når han er ferdigutdannet håper Knudsen å få jobb i en restaurant som bare bruker norske råvarer. Akkurat som maten på restaurant Gusto denne ettermiddagen. Her er det breiflabb, svinekoke og dampede blåskjell på menyen. I tillegg kommer ulike oster og desserter.

VINBRIEF: Servitørene Marianne Sandseter (fra venstre), Nina Ørstrand og Malene Hellem får noen siste tips om vinen av lærer Anita Manum (i midten) i minuttene før de første gjestene kommer.

FORRETT: Rå laks og lime er dagens forrett som serveres gratis til alle gjestene. Lars Knudsen viser fram.

NAM: Det er ingenting å si på verken utseendet eller kvaliteten til denne retten, bestående av breiflabb og smakfullt tilbehør.

HØY LIST Ute i restauranten er det hovmester Maren Stene som snart skal styre showet. Sammen med de andre servitørene skal hun sørge for at alle gjestene får en hyggelig opplevelse. Alle servitørene er drillet i å kunne besvare ethvert spørsmål fra gjestene. Stearinlysene tennes. Betalingsterminalen slås på. Det sjekkes at alle bordene har nok menyer. Det er nå eller aldri.

Lærer Terje Walderhaug er fornøyd med elevene som jobber på elevrestauranten. Walderhaug underviser Vg2-elevne i kokk- og servitørfaget, og UB Gusto er en del av undervisningsplanen. Ifølge læreren, som foretrekker å kalle seg kokkelæring fordi han aldri blir utlært, er første bud er at elevene skal lære så mye som mulig. De skal klare å prestere på tid og være nøyaktige.

– Det er ikke rom for å gjøre feil, sier han.

Walderhaug sier de legger lista høyt.

– Vi kan ikke leke. Vi må gjøre dette ordentlig når vi først setter i gang, sier han.

POPULÆR MAT Å finne frem til rettene på menyen var en stor jobb i seg selv. En rekke retter ble foreslått, men bare noen få ble plukket ut. Maten som lages av elevene på Steinkjer videregående er kjent for å ha et godt rykte. Skolen får stadig en rekke tilbud om å levere mat til eksterne bedrifter. Faktisk så mange at Walderhaug har sett seg nødt til å sette på bremsen. Nå tar de bare oppdrag som de får mye igjen for læremessig. Dette er eksempelvis jobber der de står for både matlaging og servering.

– Interessante oppdrag er jobber der vi får brukt alle ledd, sier han.

Walderhaug sier det er stor forskjell på elevene før og etter restaurantdriften på skolen. Gjennom å jobbe i en krevende restaurantsetting får elevene på plass en rekke grunnleggende erfaringer. Dette er blant annet filetering av fisk, koking av alle typer kraft og skjæring av kjøtt fra hele slakt. Alt skal lages fra bunnen av.

Halvfabrikatene et fyord. Derfor er

fryserkapasiteten liten og kjølekapasiteten stor. Det er helt bevisst.

– Vi vil ha minst mulig frysevarer og mest mulig ferskt, sier Walderhaug.

SELGER I tillegg til å spise på restauranten er det også mulig å få kjøpe meg seg matprodukter hjem. Det blir omtrent som i en mathall i miniformat. Maten er blant annet hjemmelagde pølser og brød. Disse varene rives unna i stort tempo. Det er Vg2-elevne som er «sjefene.» De må kjøre løpet, sier Walderhaug. Samarbeidet mellom de to trinnene er imidlertid god. De har noe undervisning sammen, og kjemien fungerer.

– Men det er helt naturlig at 2. trinnet tar styringen, sier Walderhaug.

Så er ventetiden over. De første gjestene kommer inn i restauranten som etter planen skal holde åpent i ti dager. Kanskje blir det flere. God mat og god service trekker som kjent mye folk.

FULL KONTROLL: Amalie Nordgård fungerer som kjøkkensjef og daglig leder i elevrestauranten. Hun sier hun har full kontroll selv om det er mye å holde styr på.

VELKOMMEN: Hovmester Maren Stene tar imot de første gjestene til elevrestauranten Gusto på Steinkjer videregående skole.

TENNER LYS: Malene Hellem er en av servitørene på elevrestauranten UB Gusto.

OPPGJØRETS TIME: Elevene Nina Ørstrand (f.v.), Marianne Sandseter, Malene Hellem og Maren Stene sjekker at alt er i orden med betalingsterminalen.

mitt drømmeyrke

ANNIKEN HUITFELDT

Jessheim

46 år

KJENT FOR: Profilert Arbeiderparti-politiker, tidligere barne- og likestillingsminister, kulturminister og arbeidsminister. Utdannet historiker.

DRØMMEUTDANNING: Barne- og ungdomsarbeider

HELGA PEDERSEN

Tana

43 år

KJENT FOR: Profilert Arbeiderparti-politiker, blant annet tidligere fiskeri- og kystminister

DRØMMEUTDANNING: Landbruk

Ap-toppenes jordnære yrkesdrømmer

De har begge vært statsråder og har lang fartstid som kjente stortingspolitikere. Men Helga Pedersen og Anniken Huitfeldt drømmer samtidig om å jobbe med dyr, barn og ungdom.

TEKST OG BILDER LISBET JÆRE

Sola skinner over Karl Johan og bort på Stortinget. Noen solstråler trenger inn gjennom kontorvinduene til Helga Pedersen denne høstmorgenen, lager et gyllent skjær i rommet.

Den tidligere nestlederen for Arbeiderpartiet (2007–2015), og fiskeri- og kystminister mellom 2005 og 2009, nipper avslappet til et pappkrus med kaffe. Det virker som den rolige pulsen etter to måneders sommerferie på hjemgården i Tana fortsatt sitter i kroppen. Foreløpig er det også rolig på Stortinget før det braker løs med åpningen av storting nummer 161 i begynnelsen av oktober.

– Jeg skal ta over sauegården i hjembygda Tana, pappa er 75 år og kan ikke drive den lenger.

– Jeg stiller ikke til valg til høsten, men kommer til å gå ut av Stortinget etter 14 år som heltidspolitiker. Og da må jeg finne en jobb, sier Pedersen. Hun smiler lurt, tar en kunstpause, og fortsetter.

– Jeg skal ta over sauegården i hjembygda Tana, pappa er 75 år og kan ikke drive den lenger.

Pedersen har også formelt takket ja til å bli nominert som sametingsrepresentant, så helt slutt på politikk blir det muligens ikke.

Uansett hvor mye politikk det blir, gleder hun seg til å flytte nordover med mann og tø døtre. Mye lenger nord enn den lille hjembygda Vestertana i Tana kommune, kommer en heller ikke, det er ikke mange milene til Nordkapp.

– Vi er under 15 personer som bor i bygda, men for oss er det verdens sentrum, spøker hun.

– Hva drømte du om å jobbe med da du var barn?

– Egentlig har jeg bestandig hatt lyst til å drive gård. Da jeg var lita fikk jeg mye ansvar med å stelle sauene i fjøset.

– Jeg romantiserer ikke bondeyrket, men det gir livskvalitet og mening i

hverdagen å ta imot små lam og se de vokser opp. Sau det er koselige dyr det, sier Pedersen og ler. Latteren sitter løst på den framtidige bonden.

– En av de tingene jeg liker som bonde er det fysiske arbeidet, å kunne bruke kroppen. Jeg savner det i hverdagen, her er jo trimmen å gå bort til printeren.

– Føler du at du kan nok til å drive en gård?

– Det er mye jeg ikke kan, for eksempel med traktor og maskiner. Derfor kommer jeg til å ta en etterutdanning for bønder som Tana videregående tilbyr for voksne. Det virker interessant.

Pedersen har fått litt nok av livet og kjaset og maset i hovedstaden.

– En av de tingene jeg liker som bonde er det fysiske arbeidet, å kunne bruke kroppen. Jeg savner det i hverdagen, her er jo trimmen å gå bort til printeren.

– Lærer, det er alltid det jeg har villet bli, jeg ville jobbe med folk da jeg var lita, sier hun, mens hun drikker opp kaffen og tygger ferdig maten i lunsjpausen.

En ukes tid etterpå møter vi en annen tidligere minister og Arbeiderparti-politiker, Anniken Huitfeldt. Hun er leder for utenriks- og forsvarskomiteen og har akkurat kommet tilbake fra en komitéreise til Latin-Amerika. Huitfeldt får klemt inn et møte i lunsjpausen på Folkets Hus på Youngstorget, like før landsstyremøtet til Ap begynner.

– Lærer, det er alltid det jeg har villet bli, jeg ville jobbe med folk da jeg var lita, sier hun, mens hun drikker opp kaffen og tygger ferdig maten i lunsjpausen.

– Jeg har alltid hatt lyst til å jobbe med barn, eller helst ungdom. Det at min mor var lærer har nok påvirket meg.

– Dersom jeg skulle valgt et yrkesfag, så måttet det blitt barn- og ungdomsarbeider. Som ungdomsarbeider har én en unik mulighet til å gjøre forskjell i andres liv, spesielt for dem som ikke har det så enkelt.

Huitfeldt forteller at da hun var barn så likte hun å være den som organiserte og ordnet opp for de andre barna i nabolaget, som på 17. mai, Sankt Hans, og på lillesøsterens bursdag

– Jeg er en typisk storesøster, sier hun og ler. Det glimter energisk i de klare blå øynene.

Huitfeldt har hatt flere ministerposter, både barne- og likestillingsminister (2008–2009), kulturminister (2009–2012) og arbeidsminister (2012–2013). Hun er utdannet historiker og har også jobbet som forsker. Å være politiker beskriver hun litt som å ha hobbyen til jobb.

– Dersom jeg skulle valgt et yrkesfag, så måttet det blitt barn- og ungdomsarbeider. Som ungdomsarbeider har én en unik mulighet til å gjøre forskjell i andres liv, spesielt for dem som ikke har det så enkelt, sier Huitfeldt ettertenksomt, og slakker for en gangs skyld ned på farten i snakkingen. Kanskje fantaserer hun seg inn i rollen som ungdomsarbeider, og ser for seg hvordan det kunne vært i hodet sitt.

Som politiker føler hun også at hun får brukt litt av lærerkallet. Hun liker for eksempel å ta imot ungdomsklasser på Stortinget, og reise rundt på skolebesøk der hun blant annet snakker med ungdom om yrkesvalg.

– Yrkesfagtilbudet på min videregående skole var ikke spesielt bra. Mange fikk ikke tilbud om utdanning andre året, og de fleste sluttet før de fullførte.

– Det å være lærer er litt som å være politiker. En står på et vis på scenen, skal formidle et budskap. De som har god formidlingsevne er de som når

gjennom, både som lærere og politikere. Dette gjelder også barn- og ungdomsarbeidere.

– *Hvordan var det da du gikk på videregående. Husker du om det var populært med yrkesfag?*

– Yrkesfagtilbudet på min videregående skole var ikke spesielt bra. Mange fikk ikke tilbud om utdanning andre året, og de fleste sluttet før de fullførte. Muligens hadde det med at det var mange jobbmuligheter på Gardermoen for ufaglært arbeidskraft på den tida, da ble det mer fristende å ikke fullføre utdanningen.

Vi drar tilbake til Stortinget igjen, der Pedersen fortsetter å snakke om utdanning og yrkesvalg.

– *Du har høyere utdanning, har både tatt historie og russisk. Hva er grunnen til det valget?*

– Ja, hva var grunnen, det var vel interesse for språk og historie. Da jeg begynte på universitetet så var det et år etter at Berlin-muren hadde falt, det åpnet seg mot Russland. Jeg tenkte det var viktig å ha flere bein å stå på enn gården.

Begge foreldrene hadde jobber utenom gården, moren var sykepleier og faren gravemaskinarbeider. Pedersen er vant til at for å få det til å gå rundt som sauebonde må en jobbe veldig mye. Timelønnen til en sauebonde kan ikke akkurat sammenlignet med andre yrker forteller hun, men likevel er det verdt det.

– *En måtte pugge og reprodusere. Karakterene ble lest opp høyt, de flinke ble hyllet, de dårlige kjeftet på.*

Pedersen gikk på videregående skole i Frankrike. Hun måtte uansett flytte hjemmefra, tenkte at da kunne hun likeså godt reise litt lenger, få med seg språk, kultur og opplevelser.

– *Hvordan var det å gå på videregående skole i Frankrike?*

– De hadde et tøft og diktatbasert

– **Jeg romantiserer ikke bondeyrket, men det gir livskvalitet og mening i hverdagen å ta imot små lam og se de vokser opp. Sau det er koselige dyr det, sier Pedersen og ler. Latteren sitter løst på den framtidige bonden.**

skolesystem. En måtte pugge og reprodusere. Karakterene ble lest opp høyt, de flinke ble hyllet, de dårlige kjeftet på. Det var ikke rom for kritisk tenkning og refleksjon slik som i den norske skole. Men når en klarte å følge med i svingene så var det et høyt nivå.

Mellom 2005 og 2009 var Helga Pedersen fiskeriminister, og regjeringens yngste medlem. Hun har samisk kulturbakgrunn og var den første samisktalende nestlederen på Stortinget.

– *Savnet du noen bestemt form for kunnskap som fiskeriminister?*

– Jeg følte meg egentlig kvalifisert for jobben. Det viktigste er å kjenne til kysten og interessemotsetningene, vite hva som er situasjonen for dem som bor og jobber der. Så må en uansett hva en får ansvar for som politiker sette seg inn i mye nytt, det er ingen som kan alt fra starten. Vår jobb er å avveie motstridende interesser, stake ut kurs og sette mål.

Noen hundre meter unna på Folkets Hus gjør Huitfeldt det hun kan for få sagt så mye som mulig om yrkes- og utdanningsvalg på den korte tiden vi har.

– *Er det noen praktisk kunnskap du har savnet som stortingspolitiker?*

– Som politiker og statsråd, egentlig ikke. Men jeg skulle så gjerne kunnet konditorfaget, det å lage fantastiske kaker. Og så skulle jeg så gjerne kunnet sy egne klær. Kanskje åpner det seg muligheter for det senere.

– *Vel, som mor har jeg jo mange meninger, men barna må ta valg selv. Det er vanskelig å «step off» når er mamma, men det må en. Min generasjons foreldre blir fort for styrende, og det er en fare ved det.*

– *Hvor mye tror du omgivelsene påvirker yrkesvalg?*

– De sier at for jenter er mor det viktigste forbildet. I mitt tilfelle var

– Jeg har alltid hatt lyst til å jobbe med barn, eller helst ungdom. Det at min mor var lærer har nok påvirket meg.

det i alle fall slik, siden mor var lærer, sier Huitfeldt.

Selv forsøker hun å ikke blande seg for mye inn i barnas utdanningsvalg.

– Vel, som mor har jeg jo mange meninger, men barna må ta valg selv. Det er vanskelig å «step off» når er mamma, men det må en. Min generasjons foreldre blir fort for styrende, og det er en fare ved det.

– Hun var fra et fattig samfunn der det ikke fantes muligheter. Hun opplevde krigen, og har sett den utviklingen landet vårt har hatt. Hun var tydelig med å plassere æren for at vi har det så bra i Norge, det var Gerhardsen det.

Pedersens valg er også blitt påvirket av foreldrene. De satt i kommunestyret, moren for Kristelig Folkeparti, faren for Arbeiderpartiet. Det var mange diskusjoner og politikkprat i hjemmet.

Bestemoren beskriver hun som ei AP-dame på sin hals.

– Hun var fra et fattig samfunn der det ikke fantes muligheter. Hun opplevde krigen, og har sett den utviklingen landet vårt har hatt. Hun var tydelig med å plassere æren for at vi har det så bra i Norge, det var Gerhardsen det, sier Pedersen.

Huitfeldt mener det også ligger en fare i det «å følge drømmen».

– Det er viktig å følge drømmen sin når en velger utdanning, men det er minst like viktig å sjekke ut jobbmulighetene. For noen år siden ville alle gå på medielinja på videregående skole, men slik som det er i dag med store nedskjæringer i aviser som Aftenposten, så er det ikke der jobbmulighetene er, sier Huitfeldt

Ifølge NHOs kompetansebarometer er det fagarbeidere og de som har utdanning fra fagskole, og ikke folk

med universitetsutdanning som trengs framover. Huitfeldt og Pedersen er svært klare over situasjonen.

– Men jeg tror mange ikke velger yrkesfag fordi de er så unge når de tar valget. De vet enda ikke hva de vil, og derfor velger mange studieforbereidende fordi det er mer åpent. En må ta et stort og viktig valg før en egentlig er moden for det.

– Det at for få velger yrkesutdanning er et globalt problem. Jeg kommer akkurat fra Chile der de snakket om det samme. Ofte får en bedre og lønn og arbeidsmuligheter på yrkesfag, så det er jo interessant at det likevel ikke er så populært.

– Men jeg tror mange ikke velger yrkesfag fordi de er så unge når de tar valget. De vet enda ikke hva de vil, og derfor velger mange studieforbereidende fordi det er mer åpent. En må ta et stort og viktig valg før en egentlig er moden for det, sier Huitfeldt.

Pedersen har selv opplevd problemet med mangel på fagarbeidere.

– Flere ganger mens jeg har sittet her på Stortinget og hatt bruk for arbeidskraft på gården, har jeg hatt problemer med å finne folk som kan gårdsdrift. Mangel på faglært arbeidskraft er et hinder for vekst og lønnsomhet i mange bedrifter.

Stat og kommune bør komme sterkere på banen for å skape lærlingplasser, synes hun. Hun mener også det er et språk mellom teori og praksis, teorien på yrkesfagene bør være mer praksisrettet.

– Det en lærer på skolebenken og det som møter en i arbeidslivet bør henge bedre sammen.

Huitfeldt tror det må jobbes mer systematisk i ungdomsskolen med å orientere om yrkesvalg.

– Men det handler også om å jobbe med foreldrene, siden en vet at de har så stor innflytelse på utdanningsvalgene.

Få unge tar fagbrev som barne- og ungdomsarbeidere

OSLO Færre enn tre av ti blir lærlinger med tanke på å ta fagbrev som barne- og ungdomsarbeidere. Kommunal sektor er ikke godt nok tilrettelagt for unge med fagbrev, som i stedet velger påbygning for å få studiekompetanse, sier Fafo-forskerne Mona Bråten og Anna Hagen Tønder.

TEKST OG BILDER ARNE SOLLI / SCRIBEO

Barne- og ungdomsarbeiderfaget er et populært fag innen videregående opplæring. Det skulle også være forholdsvis enkelt for unge med et fagbrev i hånden å få jobb. Ifølge Fafo-rapport 2015:51 *Kompetanse og kvalitet i arbeid med barn og unge – Arbeidsgivernes vurdering av barne- og ungdomsarbeiderfaget* (Mona Bråten og Anna Hagen Tønder) signaliserer en tredel av alle kommuner et meget stort eller ganske stort behov for å rekruttere barne- og ungdomsarbeidere med fagbrev i årene fram mot 2019. Ytterligere en tredel av kommunene mener behovet er verken stort eller lite, hvilket kan tolkes

som at de er fornøyd med dagens nivå.

I samme rapport sier nær 70 prosent av kommunene at folk med dette fagbrevet om fem år vil ha svært stor eller ganske stor betydning som arbeidskraft i barnehager, skolefritidsordninger, skole og annet arbeid. Likevel ser virkeligheten ut til å være at elevene på barne- og ungdomsarbeiderfaget i videregående skole heller velger å ta påbygning for å få studiekompetanse enn å ta fagbrev. De gjør det i økende grad. Hvorfor?

Forskerne bak Fafo-rapporten, Mona Bråten og Anna Hagen Tønder, sier det er mer enn én grunn til dette.

Noen har bestemt seg for å ta påbygning alt idet de begynner på videregående skole. De har på forhånd bestemt seg for å få studiekompetanse, gjerne fordi de vil bli barnehagelærere.

Noen bestemmer seg underveis. Praksisperiodene gir nok mange en aha-opplevelse, mener forskerne. Mange merker seg hvilke muligheter, eller kanskje like mye mangel på muligheter, som fagbrevet gir dem i arbeidslivet.

DÅRLIG TILRETTELEGGING Mens lærlinger i privat sektor ofte kan regne med fast ansettelse i bedriften etter fullført læretid, er dette langt fra til-

felle for barne- og ungdomsarbeidere med fagbrev.

– Det som i privat sektor nesten kan kalles automatikk, som for eksempel innen bygg og anlegg og elektro, er det ikke i kommunal sektor, sier Hagen Tønder.

De stillingene som tilbys barne- og ungdomsarbeidere i kommunene, er ofte midlertidige stillinger og deltidstillinger. Og selv om fagarbeidere får noe mer betalt enn ufaglærte assistenter, betyr jobbtrygghet og jobbstabilitet mer for de fleste.

– Dessuten må en jobb være mulig å leve av; en deltidjobb i kommunen kan jo være trygg nok, men gir knapt økonomisk selvstendighet, sier Hagen Tønder. – I tillegg opplever barne- og ungdomsarbeiderne at de i praksis ofte behandles som om de var ufaglærte assistenter, hvilket også påvirker holdningene deres.

– Langt de fleste kommuner stiller ingen særskilte krav til de stillingene barne- og ungdomsarbeiderne skal fylle, sier Bråten.

En annen ting er at der lærlingen befinner seg midlertidig, finnes det samtidig assistenter som er veldig stabile, med lav «turnover» i barnehagepersonalet som følge.

Kommunal sektor er ikke tilrettelagt godt nok for disse unge, ifølge Bråten og Hagen Tønder. De har intervjuet elever som sier at de har lyst til å arbeide med barn og unge, og etter forskernes mening hadde det kanskje vært bedre for dem å ta fagbrevet, for deretter å jobbe noen år før de eventuelt tar høyere utdanning. Men også denne muligheten er begrenset i dag.

Denne manglende tilretteleggingen blir desto mer paradoksalt ettersom forskerne i Fafo-rapporten fastslår at nesten 90 prosent av kommunene tillegger barne- og ungdomsarbeiderne svært stor eller ganske stor betydning for å kunne dekke behovet for arbeidskraft

Mona Bråten (t.v.) er forsker og sosiolog, Anna Hagen Tønder er forsker og siviløkonom, begge ved Forskningsstiftelsen Fafo.

og kompetanse i dagens barnehager (figur 2.5, side 21).

VARIERENDE INTERESSE Interessen for barne- og ungdomsarbeidere med fagbrev varierer fra kommune til kommune, og til en viss grad også fra fylke til fylke, har Bråten og Hagen Tønder funnet ut. Noen satser på fagarbeidere, andre ikke.

I private barnehager er barne- og ungdomsarbeiderne så godt som fraværende, fastslår forskerne.

– Om lag halvparten av elevene fra barne- og ungdomsarbeiderfag Vg2 går videre til påbygging. Færre enn tre av ti blir lærlinger. Av dem som faktisk tar fagbrevet, velger mange også påbygging – ikke alltid med godt resultat. Mange påbygnings elever stryker, sier Hagen Tønder.

Elevene mener nok at en høyere utdanning, som for eksempel en barnehagelærerutdanning, gir bedre muligheter på arbeidsmarkedet senere. Enten de er klar over det eller ikke, så gir Fafo-rapporten dem til en viss grad

medhold. Nær to tredeler av kommunene opplyser der at de vurderer behovet for å rekruttere personer med høyere utdanning til arbeid med barn og unge fram mot 2019, som meget stort eller ganske stort (figur 2.12, side 29).

Y-VEIEN Bråten og Hagen Tønder argumenterer for at barne- og ungdomsarbeiderne burde kunne få velge det de kaller «Y-veien», det vil si yrkesveien, til høyere utdanning. Dette betyr at fagbrevet gir grunnlag for opptak. Videre er den høyere utdanningen tilrettelagt for personer med yrkesfaglig utdanning, med mer teori og mindre praksis.

Denne Y-veien finnes allerede for ingeniører og teknikere – disse kan med fagbrev, men uten formell studiekompetanse, ta en høyere utdanning.

Kunnskapsdepartementet har oppfordret utdanningsinstitusjonene til å tilby Y-veien for barne- og ungdomsarbeidere, men per i dag finnes få slike tilbud, opplyser Bråten og Hagen Tønder.

Etterspurte fagarbeidere

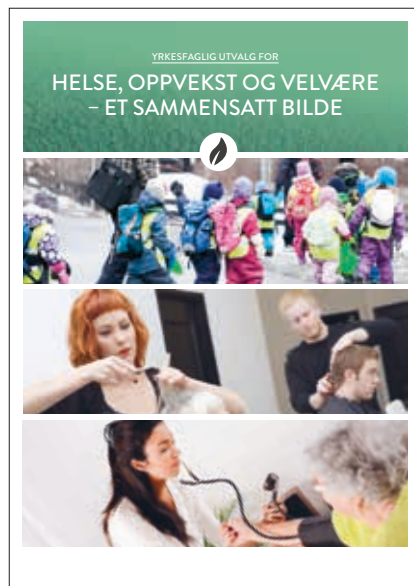
OSLO Tidligere i år publiserte Utdanningsdirektoratet rapporten *Yrkesfaglig utvalg for helse, oppvekst og velvære – et sammensatt bilde*. Rapporten er å finne på www.udir.no, og den handler blant annet om barne- og ungdomsarbeidernes status og situasjon.

Julia Stelzer Pettersen, kommunikasjonsrådgiver i direktoratet, sier i en e-post-kommentar til rapporten at selv om anerkjennelsen av barne- og ungdomsarbeidernes kompetanse er økende, har fagarbeiderne fortsatt en uklart plass i arbeidsdelingen, og mange arbeidsgivere er ikke kjenner godt nok til kompetansen fagarbeiderne har.

ØNSKET Ifølge rapporten var 16 prosent av de barnehageansatte i 2014 barne- og ungdomsarbeidere. Ifølge rapporten ønsker Utdanningsdirektoratet flere barne- og ungdomsarbeidere, og det hevdes at barnehageeierne etterspør dem i økende grad.

Nettstedet Arbeidslivet.no opplyser at ca. 8000 søker seg til faget årlig, med 90 prosent kvinneandel. Samme nettsted opplyser med henvisning til Utdanningsspeilet 2014 at antallet barne- og ungdomsarbeidere økte med

2900, eller 2 prosent, fra 2009 til 2013. Samtidig økte antallet barnehagelærere med om lag 4400, også 2 prosent.

Ifølge direktoratets rapport var 23 prosent av assistentene i skolen barne-

og ungdomsarbeidere i 2013, flest i Vest-Agder med 45 prosent, færrest i Oslo med 5 prosent.

IUTVIKLING Rapporten nevner at Øie-utvalgets innstilling, NOU 2012:1 Til barnas beste går inn for at 25 prosent av personalet i barnehagen skal være barne- og ungdomsarbeidere. Stortingsmelding 24 (2012–2013) Fremtidens barnehage støtter opp under Øie-utvalget på dette punktet, men uten å tallfeste.

Barne- og ungdomsarbeiderne utdannes for å arbeide med aldersgruppen 0–18 år. Rapporten antyder at faget kan være tjent med en innsnevring for bedre å passe til barnehagers og skolefritidsordningers behov. Dette er ikke blitt foreslått, på grunn av usikkerhet om hva det vil gjøre med rekrutteringen til faget. Samtidig fastslås det at barne- og ungdomsarbeiderfaget er et fag i utvikling.

VIL HA SPESIALISERTE BARNEHAGEFAGARBEIDERE

OSLO I private barnehager er barne- og ungdomsarbeiderne så godt som fraværende, fastslår Fafo-forskerne Mona Bråten og Anna Hagen Tønder. Ifølge nettstedet Arbeidslivet.no er 10 prosent av de ansatte i private barnehager barne- og ungdomsarbeidere, mot 18 prosent i kommunale barnehager.

Ifølge kommunikasjonsdirektør Marius Iversen i Private Barnehagers Landsforbund (PBL) skyldes dette at PBL ønsker en egen, spesialisert barne- og ungdomsarbeiderutdanning.

– PBL mener dagens utdanning ikke gir egnede nok fagarbeidere i barnehagene, sier Iversen til Yrke. – Vi vil ha

spesialiserte barnehagefagarbeidere, noe vi tror vil være et løft for både faget og barnehagene. Vi har jo en egen barnehagelærerutdanning.

Snakker fram yrket

OSLO På Holtet videregående skole i Oslo er flertallet av elevene ved barne- og ungdomsarbeiderfaget opptatt av å ta fagbrevet. Slik sett går elevene mot strømmen, sammenlignet med Faforskernes funn.

TEKST OG BILDER **ARNE SOLLI / SCRIBEO**

De er opptatt av å snakke *fram* barne- og ungdomsarbeideryrket, lærerne Tua Lindgård og Vegard Andreassen ved Holtet videregående skole i Oslo. Fra dag én forklarer de de nye elevene at de nå skal forberede seg på å gå inn i et viktig yrke. Særlig vektlegger de dette overfor guttene – de utgjør cirka en tredel av elevene på barne- og ungdomsarbeiderfaget. Barnehagebarn og elever trenger gutter som gode rollemodeller.

– Ved dette skoleårets oppstartsamtaler ga nesten alle elevene uttrykk for at de ønsket å ta fagbrevet, sier Vegard Andreassen, som hadde samtaler med 18 elever, og alle unntatt en eller to var bestemt på å arbeide som barne- og ungdomsarbeider.

Resultatet er at 90 prosent av elevene ønsker å ta fagbrev. Slik var det ikke for bare få år siden.

Noe annet som har endret seg i løpet av senere år, er barne- og ungdomsfagselevenes genuine interesse for faget. Antallet unge mennesker som faktisk søker seg til utdanningen av ekte interesse har steget, i den grad at søkere kan havne på venteliste for plass.

MER REALISTISKE – Vi ser at flere og flere elever de senere årene vil bli lærlinger og få fagbrev, i stedet for å ta påbygning for å få studiekompetanse, sier Tua Lindgård til Yrke. Hun mener elevene har fått et mer realistisk syn på kravene som ligger i påbygningsåret. Det er tungt teoretisk.

– Jeg sier til dem at de bør ta læra først for å få fagbrevet. Jeg oppfordrer dem til tålmodighet. Har de først fagbrevet, har de rett til å komme inn på påbygningsåret senere, hvis de ønsker det, sier Lindgård.

– Går de rett til påbygning uten å ta fagbrev først, og stryker, pådrar de seg problemer, sier hun. – Da står de igjen med et kompetansebevis uten autorisasjon.

Resultatet er at de tar fagbrevet. Den klare økningen i antallet elever som vil gå læretid for å ta fagbrev kan etter Lindgårds mening også ha sammenheng med at elevene nå har livslang rett etter fagbrevet til å gå påbygningsåret, og det fungerer attraktivt at fagbrevet gir dem et yrke.

Selv om Lindgård og Andreassen sier de åpent «snakker fram» fagbrevet, med det resultat at flertallet av Holtet-elevene går inn for å ta det, sier de at det kan forholde seg

◀ Lærerne Vegard Andreassen og Tua Lindgård, to av de ansvarlige for barne- og ungdomsarbeiderfaget ved Holtet videregående skole i Oslo, sier det er viktig å fortelle elevene, fra første dag, at de som kommende barne- og ungdomsarbeidere skal forberede seg til å gå inn i et viktig yrke.

annerledes ved andre videregående skole. Andre skoler som tilbyr barne- og ungdomsarbeiderfaget kan ha en elevmasse med en annen sosioøkonomisk sammensetning enn det Holtet har, hvilket påvirker elevenes valg. Ved andre skoler kan andelen som velger påbygning, ligge høyere.

FAGBREV OG PÅBYGNING Farhiya Elmi og Anam Nisa, begge klasse 2BUB (Barne- og ungdom klasse B), vil begge først ta fagbrev, men er deretter klare på at de vil ta påbygningsåret for å kunne ta en høyere utdanning.

Farhiya Elmi vil ta læretiden på to år for å få fagbrevet: – Men målet er deretter å ta påbygningsåret for senere å ta sosionom- eller lærerutdanning ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

Anam Nisa har planlagt samme oppskrift, og målet er å bli enten lærer eller psykolog til slutt.

– Etter fagbrevet vil jeg jobbe litt, det er verdifullt med yrkeserfaring, men deretter vil jeg studere, sier Farhiya. Hun ser ikke det å gå direkte til påbygning som interessant, hun tror rett og slett det vil bli i tøffeste laget teoretisk.

– Skulle jeg stryke på påbygningen uten å ha fagbrevet først, må jeg begynne på nytt, sier hun.

Anam innser at hun må styrke norskferdighetene sine, blant annet, så påbygning må vente litt, også av den grunn.

Farhiya Elmi (t.v.) og Anam Nisa ser på det å ta fagbrevet som en viktig etappe i sine utdanningsløp, men begge er fast bestemt på å ta påbygningsåret for å kunne studere.

I GROVE TREKK ENIGE

OSLO De barne- og ungdomsarbeiderne som organiserer seg, gjør det hovedsakelig i Fagforbundet. Der er seksjonsleder Mette Henriksen Aas i avdeling kirke, kultur og oppvekst med på å ivareta disse fagarbeidernes interesser. Ifølge Henriksen Aas er det et problem at det ikke finnes lærlingplasser nok, og at de som tar fagbrevet, har vansker med å få fast stilling. Noen av disse velger så å ta påbygning, eller de begynner å arbeide med helt andre ting.

– Det er synd at barnehagestyrerne later til ikke å kunne utnytte barne- og ungdomsarbeidernes kompetanse fordi de ikke helt vet hva de kan kreve av dem, legger Henriksen Aas til overfor Yrke. – I skolen, der en del av disse fagarbeiderne havner, er situasjonen enda verre.

UENIG MED PBL Henriksen Aas sier videre at Fagforbundets barne- og ungdomsarbeidermedlemmer er helt imot å snevre inn utdanningen, for eksempel ved å spisse den inn mot barnehagene, slik PBL ønsker.

Hun viser til en internundersøkelse i forbundet der det framgår at barne- og ungdomsarbeiderne ser det som en fordel å ha det hun kaller et utvidet blikk på barna, også i barnehagen.

ENIGHET OM 25 PROSENT Situasjonen i barnehagen opptar både Utdanningsforbundet og Fagforbundet. De to forbundene er enige om – i tråd med Øie-utvalgets innstilling fra 2012 – at målet er at 50 prosent av de barnehageansatte skal være barnehagelærere og 25 prosent skal være barne- og ungdomsarbeidere, opplyser Sissel Havre i Utdanningsforbundets sekretariat til Yrke.

Utdanningsforbundet er først og fremst opptatt av de elevene som skal bli barne- og ungdomsarbeiderne. Havre understreker at forbundet er like opptatt av at disse elevene får et like høyverdig kvalitetstilbud som alle andre elever.

Havre legger til at Utdanningsforbundet, som tidligere har motsatt seg den såkalte Y-veien, med fagbrev som grunnlag for opptak til høyere utdanning, nå har gjenopptatt diskusjonen om Y-veien, men ingen konklusjon foreligger ennå.

Servitørlærling med slottsdrømmer

MOSS Marius Hoff Pettersen (20) har bestemt seg. Han vil bli butler, og helst på Slottet. Foreløpig er han servitørlærling på Hotell Refsnes Gods, men veien videre er allerede staket ut. For det er noe ved den gamle stilen som Marius bare elsker.

TEKST OG BILDER **TERJE HANSTEEN**

Opprinnelig skulle fredrikstadgutten Marius bli kokk, men han fant fort ut at jobben som servitør passet han bedre, utadventt som han er. Dermed ble det to år på Glemmen videregående i hjembyen, før han begynte i lære ved Hotell Refsnes Gods for to år siden. En bedre lærebedrift kunne han ikke ha funnet, er Marius overbevist om. For her ble han tatt imot med åpne armer, og han øyner nå en jobb ved det historiske hotellet når han tar fagprøven om ikke så lenge. Men målet på lang sikt er å utdanne seg til butler i England, og kanskje få seg jobb på Slottet.

– Jeg er nok en gammel sjel i et ung menneske. Den gamle stilen elsker jeg, lik den de har på Claridges og The Ritz. Og den vi kunne se på «Downton Abbey». Det er i det hele tatt noe med etiketten.

ELSKER JOBBEN SIN Marius er tydelig at det han lærte på videregående, det har han hatt bruk for i fullt monn i lærebedriften på Jeløya utenfor Moss.

– Ja, det jeg lærte på Glemmen kan jeg absolutt bruke her. På skolen lærte jeg jo det grunnleggende, som for

eksempel å dekke opp, kokkedelen og gjestebehandling, og det får jeg definitivt bruk for her på Refsnes.

– *Og hva lærer du her som du ikke lærte på skolen?*

– Å jobbe i baren og mer spesifikk gjestebehandling, og å ta telefonen.

– *Hvordan ser en arbeidsdag ut for deg?*

– Først må jeg ta på meg uniformen, rette meg opp i ryggen, dernest se på listene hva som skjer i løpet av dagen, pusse sølv og glass, og finne viner. Deretter bytter jeg duker, setter stoler på plass, alt skal være nøyaktig, og ser hva gjestene skal spise slik at jeg dekker riktig. Nå går alt dette på autopilot, føler jeg. Vi har en fireukers arbeidsplan ved hotellet. Jeg jobber fem dager i uka og jobber da vakter fra tre til elleve, fra fire til tolv og fra fem til halv to på natta. Det blir gjerne seint, og derfor hender det at jeg overnatter på hotellet. Mange av vennene mine spør meg om det ikke er kjedelig å jobbe i helgene, men jeg liker jo veldig godt jobben min, dessuten er bestevennen min kokkelærling her.

– *Hvilke egenskaper bør man ha som servitør, tenker du?*

– Man må like mennesker, og like å yte service, svarer Marius. Verre er det ikke.

INTERESSANT MED VIN Marius hadde ingen spesielle forventninger før han tok til ved hotellet. Han stilte med åpent sinn, føler han.

– Jeg var veldig sulten på å lære nye ting, og merket at jeg tok til meg lærdom veldig fort. Jeg ble også veldig godt tatt imot, og synes ikke det har vært spesielt krevende å være her.

– *Hva er det mest givende ved læretiden?*

– Vinsmaking gjør meg glad, ler Marius og utdyper. – Av og til har vi en gruppe på ti–femten gjester som ønsker å smake på forskjellige viner. Da har de gjerne et ønske om ulike typer vin, eller så velger jeg uten noen viner. Det betyr at jeg må lese meg opp på vinene, gjøre notater og skrive ned egne inntrykk. Egentlig ønsker jeg å bli vinkelner først, før jeg blir butler. Drømmen er å få min egen vinkjeller. Vinkjelleren vi har her på Refsnes er forresten blant de tre beste i Norge, med nærmere 7000 flasker, og de dy-

Det sitter mye historie i veggene på Hotell Refsnes Gods med aner tilbake til 1767. Servitørlærling Marius Hoff Pettersen trives utmerket i slike omgivelser.

reste vinene er tre flasker fra 1916 som hver er verdt 30 000 kroner.

– *Kan servitøryrket til tider føles krevende?*

– Det som kan stresse meg, er å ordne mange bord med ulik mat og ulike viner. Sure kunder? Jo da, jeg har opplevd det også. En gang ble jeg skjelt ut i restauranten, gjesten syntes det tok for lang tid og fortalte meg at hvis jeg skal bli servitør, så hadde jeg en lang vei å gå. Det traff meg veldig. Gjesten beklaget det heller ikke etterpå, men en av de andre gjestene kom med noen trøstende ord. Servitøryrket er et yrke som krever mye, man må gi hundre prosent av seg selv og ha fokus hele tiden. Men jeg gleder meg til å gå på jobb hver dag, ingen dager er like.

DEN FØDTE BUTLER –Jeg føler at Marius rett og slett er født til dette yrket, og vi er veldig glade i han, sier restaurantsjef Ann Christin Skar ved Hotell Refsnes Gods. Et sted med godt rykte, og det virker som det er prestisjefyllt å kunne jobbe ved Refsnes, mener hun.

– Alle gjestene sier at dette yrket passer han til. Han har en holdning som gjør at han passer så godt, Marius

er veldig dyktig på service og er veldig høflig. Derfor er han da også den som får flest positive tilbakemeldinger. Han brenner for yrket, og han er den fødte butler. Han er veldig moden, samtidig merker jeg at han er bare er tjue år. I denne bransjen handler alt om service, og det er hard konkurranse. Gjestene er ute etter det lille ekstra, og å bli sett. Vi er medlem av De Historiske-hotell & spisesteder og da skal vi yte det lille ekstra, sier restaurantsjefen og forteller om en stabil arbeidsstokk på om lag 42 årsverk.

Det selges mange romantiske aftener og weekender, på hverdagens er det for det meste kurs og konferanser. Hotellet er familieeid og har holdt det gående som hotell siden 70-tallet. Opprinnelig var dette en herregård på Jeløya. Hovedbygningen ble oppført i 1767 og ble anlagt som lystgård av en slekt som opprinnelig kom fra Skottland. Hotellet har sju originalverker av Edvard Munch, og ellers en betydelig samling med kunst av blant andre Jakob Weidemann, Frans Widerberg, Nico Widerberg, Per Ung og amerikanske Andy Warhol.

YRKE besøker: Dahlske videregående skole

STED: Grimstad i Aust-Agder

STØRRELSE: Aust-Agders nest største videregående skole.

779 elever med ungdomsrett og 110 voksne elever. Det er 190 ansatte hvorav cirka 130 er pedagoger.

UTDANNINGSTILBUD: Både studiespesialisering, yrkesfag og tilbud om videregående opplæring for voksne.

Sørlandets fagskole med rundt 150 studenter, er også tilknyttet skolen.

YRKESFAGLIG TILBUD:

- Helse- og sosialfag
- Service og samferdsel
- Elektrofag
- Teknikk og industriell produksjon
- Bygg- og anleggsteknikk

Legatskole med stort innslag av yrkesfag

GRIMSTAD Det startet som en legatskole for byens fattige barn. Nå er det en kombinert videregående, hvor yrkesfagene i høyeste grad synes.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Verkstedet på byggfag ruver bak en diger glassrute og er det første som møter besøkende på Dahlske.

– Her skal alle ses, ingen skal gjemme seg unna eller gjemmes vekk, sier Anne Marie Thunestvedt, avdelingsleder for yrkesfag.

Både hun og rektor Kåre Blålid er opptatt av fellesskap og visjonen for skolen «Dahlske tar deg videre».

– Har du gått på Dahlske videregående er og blir du dahlsk, gjentar så å si samtlige Yrke snakker med.

Det er den dahlske identiteten, holdningen, etikken og metoden de snakker om. Den de mener binder skolen sammen. Og ikke minst den dahlske prosenten.

– Vi har 85 prosent som fullfører og består videregående. Det kaller vi Dahlske-prosenten, sier en smilende rektor Kåre Blålid til Yrke.

Han sitter rett innenfor resepsjonen

i Tønnevold gata. Den innebygde gata er sentrum for hele skolen og munner ut i et innvendig torg som er samlingsplass når det skjer noe spesielt på Dahlske. Preget av glassvegger går igjen når du står midt nedi gata. Herfra er det utsikt til verksteder, bibliotek, arbeidsrom og klasserom på de forskjellige programfagene.

KJELLEREN De eneste som ikke har fått plass i det synlige landskapet i første og andre etasje, er Tip (teknikk og industriell produksjon).

– Dessverre ble det slik. Det var rett og slett størrelsen vi hadde til rådighet som begrenset oss, sier avdelingslederen.

Bygget er fra 2006 etter at fylkestinget i Aust-Agder tre år tidligere vedtok å slå sammen tre store Grimstad-skoler, nemlig Frivoll videregående som tilbød helsefag, Sørlandet tekniske fagskole som var teknisk fagskole og også yrkes-

skole med byggfag, elektrofag og mekaniske fag, og Dahlske videregående som tilbød allmennfag, musikk, dans og drama og service og samferdsel.

– Vi er svært stolte av skolen vår. Vi er et resultat av en sammenslåing av tre veldig tydelige kulturer. Men mener at sammenslåingen har vært en suksess, sier rektor Blålid.

– *Hvorfor vil du betegne det som en suksess?*

– Vi har klart å skape en felles identitet. Her deltar alle, alle underviser og bidrar. Vi opplever det også som en styrke at vi har en god bredde i porteføljen. Kombinerte skoler har kommet dårlig ut i enkelte undersøkelser. Slik opplever ikke vi det. Vi mener vi spiller bredden av samfunnet og ser det som en styrke at vi har både studiespesialisering, yrkesfag og fagskole, sier han.

Rektoren viser også til at det nesten ikke forekommer hærverk på skolen.

Elevene Marin Kragseth på bakken og Kevin Henriksen oppe i lufta trener på mast.

◀ Det er åpent på Dahlske - ingen skal gjemme seg bort.

▼ Korsang høres ofte i de åpne lokalene på skolen.

– Jeg mener det er et tegn på at alle er glade i skolen vår. Vi tar felles vare på den, sier Blålid.

KORSANG Han og avdelingsleder Thunestvedt mener også at det er en fordel å ha fagene musikk, dans og drama på skolen.

– Ikke minst på arrangementer som de årlige juleavslutningene. Du kan tenke deg for en stemning vi får når vi slukker lysene i Tønnevoldgata og samles for å høre nydelig korsang, sier Anne Marie Thunestvedt.

Lyden av korsang preger også skolen dagene Yrke er besøk selv om det ikke er noen arrangementer disse dagene. Elevene øver på scenen i enden av gata.

Litt lenger borte dominerer et portrett av kaptein og skipsreder Peter Dahl. Han satte av 18.000 riksdaler i sitt testamente til et legat til skole for byens fattige barn. Dette gjorde det mulig for Dahlske skole å ta imot sine første elever i 1976. Dahlske er den nest eldste legatskolen i Norge, etter Trondhjems borgerlige realskole som ble åpnet i 1793.

LEGAT Mens Peter Dahl har gitt navnet sitt til skolen, er skipsreder O.T. Tønnevold minnet i Tønnevoldgata. Sørlandet tekniske fagskole ble stiftet i Grimstad i 1918 takket være et legat fra skipsreder Tønnevold på 400 000 kroner. Fortsatt er skolen knyttet til de to legatene, og hvert år deles det ut to priser fra Peter Dahls legat til elever ved Dahlske videregående, én for sterk faglig prestasjon og én for sterkt sosialt engasjement.

– At prisen er todelt gjør at alle kan strekke seg etter den. Prisvinnerne bestemmes av skolens samarbeidsutvalg, der også elevene er representert. Dette bidrar også til et felles engasjement om skolen, sier rektor Blålid som viser til at satsingsområdet for Dahlske dette skoleåret er relasjonsbygging, metodebevissthet og strukturutvikling.

YFF Yrkesfaglig fordypning er en viktig del av opplæringen på Dahlske. Drøyt fire kilometer fra skolen, på det nye Stine Sofie-senteret drevet av Stine Sofie-Stiftelsen, er noen av Dahlske-elevene på utplassering.

Lars Johnsen fra Grimstad går Vg2 elektro. Nå er han inne i det som skal bli administrasjonsbygget på det nye senteret og trekker kabler.

Ole Sørensen har vært lærer på yrkesfag elektro i snart 44 år. Han har gjort utallige bedriftsbesøk, samtalt med elever, snakket med opplæringskontorer og med fagfolkene på bedriftene som tar imot praksiselever. Nå er han på enda et slikt besøk. Det er en viktig del av jobben hans. Besøke elever. Spørre om hvordan de har det. Om det går greit. Om de lærer noe. Om de blir brukt i praktisk arbeid. Om det er noe de trenger.

Slik er det også denne dagen da Ole Sørensen snakker med eleven.

– Jeg forsøkte å ringe deg i går, men fikk ikke tak i deg. Hvordan går det her?, spør faglæreren.

– Det går bra, jeg får være med på litt forskjellig, svarer eleven.

MATPAKKE Samtalen spinner videre rundt hva Vg2-eleven på elektro blir satt til av arbeidsoppgaver, og om han har husket å ha med matpakke.

▲ Gunnbjørg Engehagen leder fagskolen.

◀ Faglærer Ole Sørensen og elev Lars Johnsen på byggeplass.

– Ja, visst, jeg har med meg både snurt niste og termos, svarer elektro-eleven.

– Det er mye å tenke på når elevene er utplassert. Vi vil at de skal ha det bra, at de skal gi et godt inntrykk og få en god kontakt med bedriften som er viktig for senere lære-plass, og at de skal lære mest mulig og bredt, sier Sørensen.

Han understreker hvor viktig det er at elevene ikke bare har faglig kunnskap, men også sosial kompetanse.

– Den sosiale biten er nesten det viktigste. Faget kan de lære. Men det sosiale må være på plass, det ser arbeidsgiver på, som elektrikere skal de jo være en slags selger for bedriften, sier Sørensen.

På vei tilbake til skolen utdyper faglæreren:

– Jeg tror det er dette jeg vil savne mest når jeg går av med pensjon. Disse besøkene ute på arbeidsplassene, det å snakke med og følge opp elevene.

FAGSKOLEN Sørlandets fagskole ligger i gangavstand fra Dahlske. Fagskolen

tilbyr studier i tekniske fag og i helse- og oppvekstfag. Skolen er samorganisert med Dahlske videregående, det er rektor på Dahlske som også er rektor for Fagskolen.

Tidligere var fagskolen plassert på Dahlske.

– Vi fikk egne lokaler i fjor. Det var absolutt viktig for oss. Jeg mener det er mest riktig at vi holder til i egne lokaler og at det er markert et tydelig skille mellom oss og videregående. Vi tilbyr høyere utdanning og drives etter et annet lovverk enn videregående skole. Når det gjelder godkjenning av studier, forholder vi oss til NOKUT. Vi har dessuten et eget styre som er ansvarlig for oss, sier Gunnbjørg Engehagen som leder fagskolen.

– Men er det da hensiktsmessig at dere er samorganisert med Dahlske videregående? Burde dere ikke heller ha vært en selvstendig institusjon?

STATUS – Jo, det mener jeg absolutt. Vi har et godt samarbeid med alle som jobber på Dahlske, og det er en fordel at vi har felles administrasjon. Men det

mest naturlige hadde vært at vi var en selvstendig skole, sier hun.

– Dette har blant annet å gjøre med fagskolens status. Folk skal skjønne at her tilbyr vi høyere utdanning, og da hører vi ikke hjemme under en videregående skole, mener Engehagen.

Blant studentene på Sørlandets fagskole er Silje Marcussen fra Fevik. Hun er helsefagarbeider og ansatt i 81 prosent stilling hjemmesykepleien i Fevik, men tar nå videreutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid. Utdanningen går på deltid, to dager i uka over to år. Marcussen kombinerer fagskolen med jobben i hjemmesykepleien.

– Hvorfor vil du bruke mer tid på utdanning når du allerede har en jobb?

– Jeg opplever rett og slett et behov for mer kompetanse. Flere av brukerne våre har psykiske lidelser. Jeg har behov for å lære mer om dette og opplever allerede at jeg har fått en annen forståelse av for eksempel problemer som angst, sier Marcussen som er førsteårs student.

– Jeg er rett og slett kjempemotivert for å lære mer, sier hun.

▲ Det er en hyggelig tone på Dahlske! I midten Monika Øgård som leder helse- og servicefag.

◀ Silje Marcussen fra Fevik tar videreutdanning på Sørlandets fagskole.

▶ Christine Fredriksen Vasstøl er tidligere Dahlske-elev og nå ruskoordinator.

RUS Problemer som rus og psykiske vansker kan også ruskonsulent Christine Fredriksen Vasstøl mye om. Hun bruker ord som lavterskel og en åpen dør som nøkkelord om sitt arbeid på Dahlske.

– Jeg tenker det er bra at elevene har mulighet til å snakke med meg om de vil. Selv om jeg ikke vil påstå at det er et stort rusproblem på denne skolen sammenlignet med andre skoler, så er det viktig at ungdommene har mulighet til å få kunnskap om hva de sier ja eller nei til når det kommer til rus, sier hun.

Ruskonsulenten er på skolen én dag i uka, og hun tar også imot elever på kontoret sitt på rådhuset dersom de ønsker at samtalen skal være mindre synlig i skolemiljøet.

FAGBREVENE MÅ BESTÅ På Dahlske er helse- og servicefag slått sammen i en egen avdeling som Monika Øgård leder. Yrke møter Ødegård sammen med Ida Kristine Larsen som er fagkoordinator for service og samferdsel og Jorunn Ramberg som er fagkoordinator for helse- og oppvekstfag.

Samtlige er opptatte av YFF og de

mulighetene det gir for at elevene finner sitt område i fag med mange mulige yrkesveier. Dette er noe det jobbes mye med på Dahlske, samt FYR og arbeid med mapper som driver elevene gjennom pensum i stedet for at det bare satses på fag og prøver.

Larsen og Øgård brenner også for at fagbrevene i servicefagene består.

– Bransjen ønsker serviceinnstilte og høflige medarbeidere som har etikk og moral i bunn. Vi opplever at fagbrevene våre blir etterspurt. Vi har god kontakt med flere av de største kjedene, som ønsker seg elever på YFF og som ønsker elever som vil ta fagbrev, sier Larsen engasjert.

Hun er også opptatt av FYR-prosjektet (Fellesskap, yrkesretting, relevans).

– Vi kjører tverrfaglige oppgaver der vi kan. For eksempel har vi hatt et FYR-prosjekt om laging av hudkrem i fellesfaget naturfag for elevene på service og samferdsel, sier hun.

MAPPER På helse- og sosialfag er Jorunn Ramberg også opptatt av tverrfaglig satsing.

– Vi bruker mye mappeundervisning. Vg1-elevene våre må igjennom 12 mapper, alle mappene er forskjellige og dekker et bredt område som elevene skal igjennom på Vg1. Akkurat nå er de for eksempel i gang med mappen barnehage, der de arbeider praktisk mot en barnehage for å få innsikt i hvordan det arbeides i barnehager og hva en barne- og ungdomsarbeider gjør, sier Ramberg.

Hun sier at elevene stort sett er veldig positive til mappene. De ulike mappene gir dem mulighet til å dykke ned i et yrke, og til å finne ut om dette er noe de vil gå videre med på Vg1 eller absolutt ikke vil gå videre med.

– Det er viktig at elevene finner sin retning og at retningen ikke bestemmes av om dette er et fag vi tilbyr eller ikke. Jeg kunne ønske vi kunne tilby flere fag på Vg2. Dessverre kan vi bare tilby helsefagarbeider på Vg2, men jeg er opptatt av at vi skal anbefale elevene våre at de følger egne ønsker når de velger Vg2, sier hun.

LIVSGLEDE I Grimstad er skolen også

Elevene, f.v. Christina Fjelldal fra Rykene, Ida Helleland fra Grimstad og Nora Tønnesøl Blom fra Fevik i gang med mappejobbing på helse- og sosialfag. Lærer Jorunn Ramberg står bak.

► FYR i praksis. Fagkoordinator for service og samferdsel, Ida Kristine Larsen, sammen med elevene Nasir Safi, Vegard Lillejord og Celine Stensvand som er i gang med å lage hudkrem - her lærer de både naturfag og servicefag.

▼ Bygg-elevene Vetle Henriksen og Jonas Birkedal kommer rett fra jobbing i en låve tilbake til skolen.

engasjert i prosjektet Livsglede for Eldre, livsgledeforeldre.no

– Vi samarbeider med sykehjemmene der våre elever deltar som livsgledene og aktivitetsvenner, sier Monika Øgård.

Dette er bare et av flere felt der Dahlske samarbeider med lokalmiljøet i Aust-Agder.

Fagkoordinatoren på service og samferdsel er for eksempel opptatt av samarbeidet med opplæringskontorene og med rådgivere på ungdomsskolen.

– Samarbeidet med rådgiverne er utrolig viktig. Jeg kunne kanskje tenkt meg et eget årsverk på fylkesnivå som kunne avlastet rådgiverne og holdt kurs for foreldre til tiendeklassinger som kunne bevisstgjort dem på hvilke valg ungene deres har. Altfor mange ender opp på studiespesialisering fordi de ikke helt vet hva de vil, og fordi foreldre da ofte råder dem til å ta studiespesialisering. Jeg vil heller si at: Tar du et fagbrev så har du i hvert fall en utdanning. Påbygg er det mulig å ta senere, sier Larsen engasjert.

BYGG OG PÅBYGG Vetle Henriksen som går på Vg2 byggfag. Etterpå vil han ut i lære i to år.

– Jeg vil bli tømrer, men har også tenkt å ta påbygg. Det er ikke sikkert at jeg alltid vil arbeide som tømrer, sier han til Yrke.

Sammen med Jonas Birkedal, som også går på byggfag Vg2, har han vært ute på utplassering og vært med på å senke gulvet i en diger låve.

– Jeg liker at det er mye praksis i undervisningen. Jeg liker også å arbeide ute, det går helt greit, sier Jonas Birkedal som har tydelig sagflis på jakka etter en lang dag på arbeid.

Neste skoledag yrer det igjen av liv i gata inne på skolen der kantina nå er området de fleste går innom på vei til praksis eller undervisning. Før en dag ute, eller en dag med mye skolen inne, er det greit å ha god frokost å gå på. Det har videregående i Grimstad tatt til følge ved å tilby både elever og ansatte en god gratis frokost hver morgen.

Frokosten består av korn og melk.

– Jeg burde nok stått opp tidligere flere dager og spist før jeg dro av gårde.

Thea Larsen som går på musikk, dans og drama styrker seg med litt gratis frokost før skolestart.

Men da er det flott å vite at det er mulig å få i seg noe raskt her, sier Thea Larsen som går på musikk, dans og drama.

SKRUR SEG TIL HELSE På TIP er Vg1-elev Julia Evelyn Jåvold Løvland litt senere i gang med å skru.

– Det er det jeg alltid har hatt lyst til, jeg vil lære meg å skru og mekke. Men målet mitt er å bli barne- og ungdomsarbeider, sier hun.

▲ Julia Evelyn Jåvold Løvland elsker å skru. Her sammen med faglærer Asle Øygarden.

▲ Anne Marie Thunestvedt tar en prat med Jorunn Ramberg som er fagkoordinator for helse- og oppvekstfag på galleriet over gata.

– Så Vg1 på TIP er bare et kort sidespor?

– Ja, men da har jeg i hvert fall lært mer om teknikk, slik jeg ønsket meg, sier hun:

– Selv om jeg blir barne- og ungdomsarbeider kan jeg jo fortsette å mekke.

Medelevene Jørgen Sørhagen og Daniel Skovdal er imidlertid sikre på at de vil bli mekanikere.

– Hva er mest interessant?

– Alt egentlig, bortsett fra teori, det hater vi, svarer de to.

De mener at det kunne vært mye mer praksis på skolen. Gjerne hele uka, sier de to.

Rikke Køhler er utdannet mekaniker, men også miljøarbeider. På Dahlske er hun ansatt som miljøarbeider.

– Jeg tror det er en fordel at jeg kan mekanikk, da forstår jeg bedre hva de holder på med når jeg går rundt og hjelper og bistår, sier hun.

Hun mener det er viktig at skolen har miljøarbeidere. Flere har spesielle behov og det er en fordel for alle at det satses ekstra på et godt skolemiljø.

OLJEUAVHENGIG Det er faglærer Asle Øygarden helt enig i. Han er også godt fornøyd med at Rikke Køhler også er mekaniker og dermed ikke fremmed for fagene det undervises i når hun er på TIP.

– Men hvor lett er det å finne læreplasser nå, i en region som merker sitt til oljekrisen?

– Vi merker at det er blitt lite grann vanskeligere. Men fortsatt er hovedregelen slik at de som vil, de får læreplass. Vi har også en stor industri her på Sørlandet som ikke er oljeavhengig, sier Øygarden.

To etasjer lenger opp er Vg1 elevene på helsefag i ferd med å legge fram sin mappeoppgave i tema barnehage.

Tre jenter viser hva de har lært og kjemper for best mulig karakter i møte med faglærer Tone Karlsen.

FISKEN I DET RØDE HAV Jentene demonstrerer hvordan de i møte med barna i Tønnesvoldskogen barnehage brukte sangleken «Fisken i det røde hav» for å skape kontakt. De ikke bare forteller om leken, de både synger og

leker den, i presentasjonen av mappeoppgaven.

Så går elevene, Ingebjørg Vigre, Dilja Gudnadottir og Stine Marie Thomassen gjennom andre erfaringer fra barnehagen, om kosthold, om leker som kan styrke barnas både fin- og grovmotorikk og om hvordan de opplevde ordforrådet til barna, og eksempler på forskjellen på de minste og de største i barnegruppa.

Lærer Tone Karlsen er absolutt fornøyd.

– Jeg opplever at dere har fått med dere veldig mye. Dere viser også refleksjon gjennom å ha et kritisk syn på barnehagedagen, som at barna bare får varm mat en dag i uken, og at dere selv tok initiativ til å avbryte leken når dere merket at barna ble for uoppmerksomme. Veldig bra, sier Karlsen som der og da ikke vil røpe karakteren.

– Karakteren avhenger også av en individuell samtale jeg skal ha med hver enkelt nå etterpå, hvor hver og en av dem skal få presentere det de har lært i oppgaven barnehage, sier hun.

Roxana Fik og Martin Lange går det som heter arbeidslinjen for å bli hjelpepleiere. De jobber fire dager i uken, har teori på skolen hver torsdag.

Karakterer avgjør yrkesvei i Nederland

WOERDEN I Nederland går mer enn halvparten av elevene på yrkesfag. Men det er ikke valgfritt, det er karakterer som avgjør hvor elevene kommer inn. Likevel hylles Nederland for et velfungerende skolesystem.

TEKST OG BILDER LISBET JÆRE

– Det meste av det du ser rundt deg som har formet omgivelsene og landskapet vårt, mastene, jernbanen, bygningene, er jo laget av mennesker med bakgrunn fra yrkesfag, sier Manfred Polzin. Han peker at av vinduet fra kantina på arbeidsplassen hans i Woerden som ligger utenfor Rotterdam i Nederland.

Polzin leder den internasjonale delen av MBO-rådet, en offentlig organisasjon som jobber for å promotere og utvikle utdanning innen yrkesfag. MBO står for middelbaar beroepsoponderwijs, som er det nederlandske ordet for yrkesopplæring.

– Men siden fagarbeidere har hatt så mye å si med å forme landskapet vårt, hvorfor har ikke yrkesopplæring mer status da, undrer han.

MANGE VEIER TIL ROM Når Polzin nå skal forklare hvordan det nederlandske yrkesopplæringssystemet er skrudd sammen, vet han at han ikke har en enkel oppgave foran seg. Polzin leder den internasjonale delen av MBO, kan mye om yrkesopplæring ellers også i Europa, og vet at det nederlandske systemet skiller seg ut.

– En blir ferdig med barneskolen det året én fyller 12 år. Karakterer bestemmer hvilken form for utdanning én skal fortsette med. De som

har de beste karakterene, starter på en seksårig pre-universitetsutdanning, mens de med dårligste karakterer automatisk havner på et fireårig løp som kalles før-yrkesopplæring. Når de er 16 år kan de begynne på videregående yrkesopplæring.

– Det er altså ikke frivillig hvorvidt en vil studere yrkesopplæring eller noe annet?

– Nei, det avhenger av karakterer. Utfordringen her er selvfølgelig at de er veldig unge når det avgjøres hvilket utdanningsløp de skal ta. Og fordi det ikke er et eget valg, men noe en blir satt til å gjøre, så kan det skapes et inntrykk av at yrkesopplæring er for tapere.

Polzin trekker fram sin egen sønn

1 Chan Bless (18) liker å finne opp egne retter. Her lager han en forrett. 2 Albeda college i Rotterdam med sine 20 000 elever og over 2000 ansatte har det meste, også egen restaurant. 3 Albeda college har også en danselinje. Flere av elevene danner egne dansekompanier. 4 Manfred Polzin mener at yrkesfag fortjener høyere status fordi de har en så stor betydning for det samfunnet vi lever i. Han jobber for en nederlandsk organisasjon som promoterer og utvikler yrkesopplæringen. 5 – Studiet får mange søkere. Rotterdam er blitt en populær by som tiltrekker seg turister, og det dukker opp flere og flere restauranter. Det er svært gode muligheter for jobb, sier Lærer Gerrit van de Ruit (t.h)

som et eksempel på at mye kan endre seg med interesser og motivasjon etter fylte 12 år.

– Sønnen min var ikke særlig skoleinteressert, og han var en av dem som «havnet» på yrkesopplæring. Men da han var 15 år, våknet han opp og ble mer interessert også i teoretiske fag.

VIL ØKE STATUSEN Polzin sier at det også finnes en mellomting mellom de to, som han kaller «verken er fisk eller kjøtt». Denne utdanningen tar fem år, og når en er ferdig kan en søke på en type høyere yrkesopplæring som kan sammenlignes med norske fagskoler. Det er denne type skolen Polzins sønn nå går på.

Når besøkende fra OECD og andre

europiske land kommer til Nederland for å studere yrkesopplæringssystemet og får høre at omtrent halvparten av de videregående elevene går på yrkesopplæring, blir de imponert fordi det er langt fler enn i de fleste land. Men når de får vite at det avgjøres av karakterer, forstår de at jo at det ikke er et valg, sier Polzin.

Han er litt oppgitt over dette og synes det burde være et positivt valg å lære et yrke. Han mener samfunnet ofte gir en ufortjent høy status til hvit-snipprykene. Dessuten mener han det hersker et gammeldags og forvrengt bilde av at yrkesfag betyr skitne hender og oljesøl.

– Vi forsøker å endre på dette, øke statusen til yrkesopplæring gjennom

kampanjer. Det er jo helt paradoksalt at de som har skapt alt vi har rundt oss, ikke skal ha status.

Til tross for at Nederland har denne særordningen, så har yrkesopplæringssystemet deres godt renommé i Europa. Det nederlandske utdanningssystemet er blant annet kjent for å være fleksibelt og omstillingsdyktig. Frafallet fra videregående yrkesfag er også veldig lavt, 90 prosent fullfører.

20 000 ELEVER - EN SKOLE Polzin er ferdig med sin introduksjon av det nederlandske systemet. Han sender Yrke videre til Albeda college i Rotterdam for at å gi et inntrykk av hva som skjer på grasrota.

Og her skjer det virkelig mye. Al-

❶ Disse elevene har ikke begynt på videregående yrkesopplæring, men er 15 år går siste året på pre-yrkesopplæringsstudiet på Shipping and transport college. Neste år fortsetter de på samme skole, men på videregående nivå. ❷ Rotterdam har en av de største havnene i verden. I lokalene som Albeda deler med andre testes det ut nye modeller for båter. ❸ På båten SS Rotterdam som ligger til havn er det to klasser fra Albeda som har all sin undervisning på båten, både teori og praksis.

beda college har over 20 000 studenter som kan velge mellom 350 ulike fag under spesialiseringer i alt fra dans til helse, mat, informasjonsteknologi, og konstruksjon. Noen av fagene gjør kvalifiserer også til arbeid på en av verdens største havner, som nettopp ligger i Rotterdam.

– Velkommen, hva har du lyst til å se på skolen vår, spør Peter Siemann som blant annet jobbet med internasjonalsisering på gigantskolen, og tar imot i hovedbygningen til Albeda. Akkurat nå er det lunsjtid, folk rusler til kantina.

Rotterdam beskrives som en ung, dynamisk og kreativ by. Den har lenge ligget i skyggen av Amsterdam, men har kommet mer i vinden i senere tid. Moderne arkitektur og design er noe av det som kjennetegner Rotterdam. Den flotte Albeda-skolen som ble bygget i 1997, representerer også denne trenden. Siemann peker på glassveggene som er utsmykket med bokstaver, det er initialene til alle studentene og lærerne som gikk på skolen da den ble bygget i 1997.

– Jeg vet hvor mine initialer er, sier han og smiler.

SKOLEBASERT OG ARBEIDSBASERT VEI Før Siemann viser rundt på skolen snakker han litt om hvordan den er organisert.

– Det finnes to hovedløp for utdanningen, det ene er arbeidsveien, der elevene først må finne en jobb i en bedrift og kommer til skolen for teori en dag i uken. Det som kalles den skolebaserte veien er mer klassisk yrkesopplæring hvor elevene har teori og praksis på skolen, og utplassering i bedrift.

Det er vanlig at utdanningen varer i tre år, forklarer han, men det finnes både lengre og kortere kurs, alt etter hvilke kvalifikasjoner elevene ønsker. Hvor mye praksis en har i den skolebaserte veien varierer også, fra 20 til 50 prosent.

Siemann mener en av fordelene med både å ha et arbeidsbasert og et skolebasert system er at det er mer fleksibelt og tilpassningsdyktig. Årene etter finanskrisen var det for eksempel flere som valgte den skolebaserte veien fordi det var vanskeligere å få jobb.

Noen kombinerer også de to veiene, slik de gjør på SS Rotterdam, et

firestjerners hotell på en cruisebåt som ligger fast til kai i Rotterdam. To klasser fra Albeda har fast tilholdssted på båten og har all sin utdanning der.

EGEN RESTAURANT – Her sitter rektor og spiser lunsj, sier Siemann, og nikker høflig mot en av gjestene. Vi går gjennom en flott restaurant hvor elever fra kokk og servitørfag jobber, den er også åpen for folk utenfra. Vi går bak kulisene til restaurantlokalene og inn på kjøkkenet hvor tredjeårselevne i kokkefaget holder til.

– Studiet får mange søkere. Rotterdam er blitt en populær by som tiltrekker seg turister, og det dukker opp flere og flere restauranter. Det er svært gode muligheter for jobb, sier lærer Gerrit van de Ruit.

– Mange av dem satser på å fortsette med et fjerde år, da vil de kunne jobbe som kjøkkensjefer, fortsetter læreren som selv har jobbet som kokk.

Elevene jobber i skolens restaurant to kvelder i uka. Van de Ruit insisterer på at Yrke må smake på en sjokolade-sufflé med bærsaus komponert og laget av Chan Bless (18). Det er et resultat av

4 Peter Siemann fra Albeda college mener en av de store utfordringene til yrkesopplæringen er å utvikle seg i takt med endringer i økonomi og arbeidsliv. 5 På den filialen som Albeda deler med andre i havneområdet i Hamburg, er det høy innovasjonsaktivitet. Dette kontoret henger i lufta.

et fag der elevene utvikler egne retter, hvor de kan slå seg frie og følge følelser i stedet for oppskrifter.

– Det er vanskelig å si så mye om det, men jeg fulgte bare følelsene da jeg laget retten, sier Chan.

FRA DANS TIL HJELPEPLEIER Peter Siemann vil gjerne vise fram mangfoldet på skolen, og vi tar en svipptur innom danseklassen. Her er de fullt opptatt med å trene foran speilet.

– Du merker sikkert hvor stor forskjell det er på stemningen og miljøet her sammenlignet med kjøkkenet. Det er fascinerende hvordan det dannes ulike verdener på en skole.

Danserne er ikke de som har den enkleste oppgaven foran seg med å få jobb. Men mange forsøker å danne dansekompanier på egen hånd. På veggen henger et bilde av Timos, en tidligere elev fra danselinja som har blitt kjent danser. Han var til og med invitert til å danse i kompaniet til Michael Jackson, men så gikk ikonet bort like før engasjementet begynte.

Vi trekker oss ut fra dansens verden, og beveger oss opp i andre etasje til en

annen del av skolen hvor det undervises i helsefag. Her er det fullt opp med bandasjer, medisiner og pulsmålere. Voksdukker, det vil si liksom-pasienter, er lagt på sykehussenger klare til å behandles av de vordende hjelpepleiere.

UNDERSVISNING EN DAG I UKEN I denne klassen går elevene det som kalles «arbeidsveien», alle har altså jobber, men hver torsdag har de undervisning på skolen.

Roxana Fik (26) legger bandasje på det høyre beinet til Martin Lange (21).

– Fra tidligere har jeg en utdanning innen grafisk design, men så ville jeg begynne med noe annet. I dag jobber jeg med psykisk utviklingshemmede og kommer hit en gang i uka.

Martin Lange (21) forteller han jobber med folk med hjerneskader og med psykisk utviklingshemming.

– Dette opplegget passer godt for meg, jeg liker å jobbe med mennesker, og det er svært takknemlig å jobbe med psykisk utviklingshemmede. De er som regel i godt humør, og det er fint å bidra til at de får en god dag.

INNOVASJON PÅ HAVNA Til slutt tar Siemann Yrke med til en av filialene til Albeda som ligger på havna. Havneområdet strekker seg flere mil utover, det er skip, kraner og containere så langt øyet kan se. Her ligger en flunkende ny bygning som både industrien og elever fra Albeda og andre skoler bruker.

Her skjer det mye innovasjon og produktutvikling. I et basseng pågår det testing av nye båttyper. En gruppe menn går opp ei trapp til et kontor som henger i lufta.

Siemann mener framtida er mer samarbeid mellom arbeidsliv, skole, og stor satsing på innovasjon. Nederlandsk utdanningssystemet er kjent for å være fleksibelt, men i det tempoet økonomien og arbeidsmarkedet forandrer seg nå, kan systemet nesten ikke bli fleksibelt nok.

– Vi er inne i store forandringer. Havna i Rotterdam som har gitt arbeid til mange, er under stor endring, mye er automatisk nå. Vi må utdanne folk som kan håndtere endringene i økonomien og arbeidsmarkedet, sier Peter Siemann.

Miriam Larsen er faglærer i design og tekstil. Her prater hun med Vg1-eleven Bettina Kittelsen Akerholt om skinnsøm.

Elever fikk møte alt fra syersker til smeder på Færder

TØNSBERG Hun savnet den tradisjonelle yrkesmessa. I stedet for bare å savne, tok hun initiativ til å lage den selv.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Fagkoordinator Bjørg Langaas på design og håndverk på Færder videregående i Tønsberg i Vestfold mener elevene fortjener en messe der de kan se de forskjellige yrkene i sving. Derfor tok hun selv på seg å invitere forskjellige fagarbeidere til Færder.

Resultatet ble en todagers yrkesmesse, hvor ungdomsskoleelever

videregående elever og lærere fra hele Vestfold kom på besøk.

– Jeg har savnet yrkesmessene. Det har vært mye arbeid med å få til dette. Men det er verdt det, sier Langaas og ser utover messeområdet.

PRØVE UT Færder videregående flyttet inn i splitter nye lokaler høsten 2014,

og har fellesområder som egner seg til å vises frem.

– Vi har invitert ti håndverkere til å ha workshop i sine fag og yrker. Besøkende kan få prøve seg på ulike materialer og teknikker, sier hun.

På messa var det alt fra smed, keramiker, gullsmed, bunadtilvirker, husflidshåndverker, buntmaker, blom-

Lindis Sørum driver Sørums systue i Sandefjord.

Liv Helene Myredal driver Gullstolen i Larvik.

Fagkoordinator Bjørg Langaas i samtale med smeden Jørn Stampe Hansen.

sterdekoratører, og fagarbeider i skinn og lær.

De fleste selvstendige næringsdrivende, så deltakelse på messe innebar økonomisk tap, men alle Yrke snakket med mente at det å vise fram eget fag er så viktig, at det er verdt en til to dagers tapt arbeidsfortjeneste.

Blant deltakerne på messa var Liv Helene Myredal som driver bedriften Gullstolen som tilbyr reparasjon av møbler og hjeminnredning i Larvik.

IDEALISME – Jeg har tatt ut to feriedager og er her på ren idealisme, men er det alt som må til for å få ungdommer interessert i faget mitt, er det verdt det, sier hun til Yrke.

– *Hva har elevene spurt om?*

– De er veldig interesserte og har spurt mer om yrket mitt og om hvordan jeg går frem. Hadde jeg hatt større verksted så skulle jeg gjerne tatt inn en lærling, sier hun.

En annen som er på plass, er Anna Sjuls som driver Sjuls Design i Tønsberg.

Hun tar imot elever fra Færder i YFF, og har også en lærling.

– I en såpass liten bedrift som min, er det viktig å få riktig lærling. Utplasing er derfor veldig bra, sier hun.

Sjuls arbeider også som lærervikar på Færder. Klesdesigneren som blant annet har designet Oseberg-drakten, synes det er spennende å arbeide med elevene.

På messa deltok også bedrifter og opplæringskontorer for å fortelle mer til elevene om hva det vil si å være lærling.

Hvorfor beholde interiør- og utstillingsfagene i videregående skole?

Fagene har appell til en stor gruppe ungdom som er kreative og som liker å skape, tegne og male. Det er dette vi får til svar når vi spør elevene hvorfor de begynner på Vg3 Interiør. De er kanskje ikke helt bevisste på hva de skal bli, det er de sjelden i 17–18 års alderen, men de vet at de vil arbeide med noe kreativt. Denne gruppen elever er ikke alltid teoretisk orientert og vil derfor ikke velge det studiespesialiserende løpet Kunst, design og arkitektur. De liker å skape, og denne drivkraften gjør det lettere for dem å fullføre videregående skole. Våre elever fullfører nesten 100 prosent.

Det er lett å fokusere på at ikke alle får arbeid i næringslivet etter endt utdanning og at utdannelsen derfor ikke er relevant, men vi skal ikke undervurdere verdien av det allmenndannende aspekt som ligger i våre fag. Samfunnet trenger personer med visuell kompetanse og som tenker estetisk, funksjonelt og praktisk i forhold til de fysiske om-

givelsene. Vi trenger skapende og innovative mennesker på mange plan, og for den kreative vil det være mange veier videre.

Det er også en gruppe elever som etter tre års fagutdanning velger å ta studiekompetanse som et fjerde år. Mange elever trenger denne modningen som et fjerde år gir. Av disse er det et betydelig antall som tar høyere utdanning. Ikke alle unge er like «strømlinjeformet», og veien til målet kan være svært ulik for ulike mennesker.

Det som er bekymringsfullt er: Hva vi har å tilby denne elevgruppen hvis dette tilbudet skulle forsvinne?

MARGUN UNDERHAUG

Tidligere interiørlærer på Tangen videregående i Kristiansand og lærebokforfatter i faget

Mestring
skaper
mestere!

Lingit

Mestringstips!

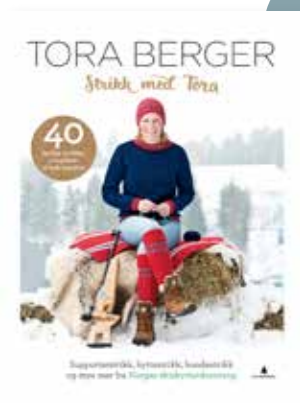
Lag skreddersydde fagordlister tilpasset både forskjellige fag og den enkelte elev.

Det er ingen grunn til å la utfordringer med lesing og skriving stå i veien for yrkesdrømmen.

Kontakt oss – vi har løsninger på alle nivå

Det nærmer seg jul, og det preger også flere av de nye titlene på spesialbøker. For eksempel byr Lise Finckenhagen på julemat i sin bok «Lises jul». Skiskytter Tora Berger har også tatt vinterklærne på i sin bok om strikking, mens designer Johanna Basford byr på mulighet til å fargelegge all verdens juleherligheter. Men det går også an å drømme seg bort til varmere strøk, som i Gyldendals reiseserie.

VED WENCHE SCHJØNBERG

Skistrikkeren

Tora Berger er mest kjent som skiskytter. Men hun har også en annen lidenskap, nemlig strikking. I boka «**Strikk med Tora**» deler hun både sine personlige strikkeoppskrifter og sine beste skiminne med leseren. Tora Berger har også kostet på seg noen gode tips til tilhengerne, hun kommer for eksempel med en oppskrift på supporter genser, og deler også av skiminne: «Da jeg reiste til prøve-VM i Korea i 2009, var flyet så forsinka at jakka jeg skulle strikke var ferdig før vi tok av fra Gardermoen!», skriver skiskytterdronningen i boka som er ute på Gyldendal.

Vennheklere

«**Hekle en venn**» heter boka til Anette B. Andreassen på Gyldendal. Det dreier seg selvfølgelig om små kosedyr. Hva sies for eksempel om en Mulle med badering, en liten fantasiskapning som måler 12 centimeter i høyden. I boka gis det også oppskrifter på hekling som egner seg før jul, for eksempel voglenke der det er mulig å variere med farger. En annen er julebukken som kan ta sin plass som pyntegjenstand rundt om når det skal gjøres klart til jul.

Perfekt viltkjøtt

Kirsten Winge har tidligere fått Ingrid Espelid Hovigs matkulturpris. Nå er den anerkjente villmarkskokken ute med boka «**Perfekt viltkjøtt**» på forlaget Vigmostad Bjørke. I boka gir hun oppskrifter på en rekke retter lagd av elg, rein, hjort og rådyr, men er også nøye med å gi råd om hygiene og om hvordan dyret skal håndteres i henhold til regler og gode prinsipper for kjøttbehandling. Sånn sett er boka like mye en bok om kjøttpartering og utstyr som en ren kokebok.

Lises jul

Tidligere har vi blant annet fått «Fredag hele uka», men nå er det jul det dreier seg om for Lise Finckenhagen i boka som selvsagt heter «**Lises jul**». Det er sju slag, men det er også mer enn det, det er de tradisjonelle julerettene som ribbe og lutefisk, men det er også mer enn det. Finckenhagen byr også på oppskrifter til tradisjonelt juletilbehør som hjemmelaget leverpostei og ribberull. I «**Lises jul**», ute på Font forlag, får vi også et innblikk i forfatterens personlige juleminne. Og er du i tvil om hva du skal gi bort til jul, så byr hun på forslag på spiselige gaver. Det er Sara Johannessen som har tatt bildene i boka.

Topp ti

«**Topp ti**» heter reiseserien som Gyldendal har gitt ut i noen år. Alle reiseglade eller alle som enten jobber i reisebransjen eller utdanner elever til fremtidig arbeid innen reise, får her mange tips til hva de forskjellige reisemålene har å by på, men også tips til hva de reisende bør styres unna. Som for eksempel i boka «**Topp ti Bangkok**»: «Vise mangel for kongefamilien» eller «Ta tuk-tuk uten å forhandle om pris». Boka er ellers stappfull av lister over severdigheter og restauranter og turer som turistene bør komme seg ut på, som for eksempel en egen topp ti liste over Bangkok for barn og en egen ti på topp over museer og kunstgallerier.

Johannas jul

I «**Johannas jul**» dreier det seg ikke om matoppskrifter. Her er det tegning som gjelder når Johanna Basford tegner julen inn. En feststemt fargeleggingsbok, beskriver Gyldendal den som, boka som gir deg en rekke julemotiv å fargelegge, alt fra julepynt til pepperkakehus, sleder og juletrær. Basford er kjent for bøker som «Den hemmelige hagen», «Den magiske skogen» og «På havets bunn». Nå er det julen damen som av New York Magazine er kåret til fargeleggenes dronning, har konsentrert seg om.

Strikk

«Genseren strikker du på noen kvelder», lover Ellen Wessel som er ute på Gyldendal med boka «**# Strikk**». Genseren hun sikter til er en lang genser med lommer og raglanfelling. Ledsaget av bilder og fakta om strikkefasthet og riktige pinner, gir Wessel oppskriften på plagg som gensere, jakker, pulsvarmere ja sågar en bikini. Hun kommer også et slags grunnkurs i strikking og nøyere seg ikke bare med oppskrifter på klær, her er også strikket vase, puter og annet tilbehør. Det er Vibeke Glosli som har tatt bildene til boka.

Sodd

Dess mørkere kveldene blir og dess mer det er surt og kaldt ute, dess mer får kanskje spesielt trøndere lyst på sodd. Nå vil Yngve Kvistad gi oss historien til denne retten – i boka «**Sodd i bøtter og spann**». Kvistad går igjennom hvordan det ble servert sodd i riktig gamle dager, og konkluderer med at sodd er Norges nasjonalrett, vi har kanskje bare glemt det. Boka er ute på Vigmostad Bjørke.

Barnas restaurant

De fleste som har sett på tv-serien «Barnas restaurant», kjenner igjen Sebastian Skauen Johnsen. Nå har Gyldendal gitt ut ungguttens personlige kokebok «**Startpakken**». I boka gir Sebastian forslag på alt fra turmat til tacoparty med gutta til mat som passer til bursdagsfest. For eksempel foreslår gutten fra Barnas restaurant lam med rotfrukter og splitt-saus til barnebursdagen. Ganske langt fra pizza og pølser med andre ord.

Eventyrlig

Karla Siverts kjent blant annet som kjøkkensjef på Smalhans, døde av kreft denne sommeren, bare 29 år. Bare noen måneder før hun døde var hun i full gang med boka som nå er ute på Gyldendal «**Eventyrlig Jakten på de beste norske råvarene**». Boka ble sluttført av hennes arbeidskamerater Stian Floer og Jan Robin Ektvedt, og det er Karla Siverts oppskrifter, matglede og interesse for de norske råvarene som preger boka. Ikke minst byr boka på en reise gjennom det norske landskapet i jakten på råvarene, fra beskrivelsen av mateventyret skreien på kysten, til mystikken og prakten rundt det å tilberede helt ferskt elgjøtt i de norske skogene. Det er Mats Widén som har bildene i boka.

Arne og Carlos

Vi har sett Arne og Carlos strikke før. Og det fortsetter de med i boka «**Fugler**» som har undertittelen «Fargerike og fantasifulle». Og her er det altså fugler som skal strikkes. Til pynt og til glede. Boka er delt opp i kapitler som vinterfugler, fugler fra hagen, vårfugler og sjeldne fugler fra paradiset. Utgiver er Cappelen Damm.

Endelig helg

Ørjan Johannesen, verdensmesteren i kokkekunst fra Bocuse d'Or fra 2015, er ute med boka «**Endelig helg**». Her er det taco, pizza, lasagne og pita, men også helstekt and og bakt piggvar i grønn carry, for å nevne noe. Verdens beste helgemat kaller Ørjan Johannesen det som nå er kokk og kjøkkensjef på Bekkjarkv Gjestegiveri hvor han nærmest har vokst opp på samme kjøkken. Tom Haga har tatt bildene i boka, og det er Cappelen Damm som er utgiver.

ØNSKER DU Å ANNONSERE I YRKE?

YRKE kommer ut fire ganger i året og er det eneste fagbladet i Norge med fokus på yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Målgruppen er yrkesfaglærere, rådgivere, sosiallærere, opplæringskontorer, lærebedrifter og andre med interesse for yrkesopplæring.

Ta kontakt for et uforpliktende tilbud!

Henriette M. Øye
Markedskonsulent
hmo@utdanningsnytt.no
Telefon 24 14 23 34

NÅ UT TIL
11.000
LESERE!
GODKJENT OPPLAG:
9.903
(FMK 2015)

utdanningsnytt.no/diverse/annonseinformasjon

Kor viktig er vurdering av orden og åtferd?

Burde det ha meir eller mindre plass i skulen?

«Det er viktig med god orden og åtferd for vidare utdanning», «framtidig arbeidsgivar vil sjå på din orden og åtferd», kjende sitat for mange elevar frå lærarar og foreldre. Men kor viktig er orden og åtferd eigentleg når alt kjem til alt? Og om det er så viktig, burde det ikkje då ha meir fokus i skulen?

AV **YVONNE SJÅSTAD**

yrkesfaglærer på helse- og oppvekstfag

KVA STÅR I LOVA? FAGLIG KOMPETANSE Til og byrja med skal vi sjå på kva som står om vurdering i «Forskrift til opplæringslova». I skulen er ein god vurderingspraksis i fag eit fokus. Frå åttande klasse blir elevane vurdert med talkarakter i ulike fag, i form av formativ og summativ vurdering. Talkarakter settast med karakter 1-6, der karakter 1 uttrykker svært låg kompetanse i faget, medan karakter 6 uttrykker at eleven har, som forskrifta beskriv; «...framifrå kompetanse i faget».

ORDEN OG ÅTFERD Samtidig som elevanes kompetanse i faget blir vurdert, skal ein i dag også vurdere orden og åtferd.

Tilbake da eg gjekk på ungdomskule fekk vi høyre at god orden og åtferd var viktig for vidare utdanningsløp og på vidaregåande var det viktig med god orden og åtferd med tanke på vegen vidare i arbeidslivet. Dette tolkar eg var fordi orden og åtferd sei noko om oss som menneske, våre eigenskapar og kvalitetar, kanskje nesten i større grad enn karakterane? I «Forskrift til opplæringslova» står det at vurdering av orden hos eleven er knytt til om han/ho er forberedt til undervisninga, har med det han/ho treng, er punktleg, har gode arbeidsvanar og god arbeidsinnsatsen. Vurdering i åtferd blir målt opp mot korleis eleven ter seg ovanfor medelevar, lærarar og andre tilsette. Det blir ikkje gitt talkarakter i orden og åtferd, men karakterane; god (G), nokså godt (NG) eller lite godt (LG). Når eleven skal vurderast i orden og åtferd skal

det gjerast ut frå ordensreglementet til den enkelte skulen, som regulerer elevens rettigheter og plikter på skulen. Ved fare for standpunktarakter NG eller LG skal elev og/eller føresette varslast skrifteleg. Ved karaktersetting i orden og åtfærd kan ein ikkje stryke slik som i faglig kompetanse, men det gir likevel eit utslag, kanskje i verste fall eit slags stempel som «ein umulig elev»?

ELEVANES PERSONLEGE KOMPETANSE Vidare vil eg drage fram noko av det som står i teorien om personleg kompetanse, sidan det er nettopp det som blir vurdert i orden og åtfærd. Skau skriv at personleg kompetanse omhandlar korleis vi er som person, aleine eller i samspel med andre menneske. Det handlar om våre grunnleggande verdiar, haldningar og væremåte. Dette i samsvar med det som blir vurdert i orden og åtfærd. Ekelund skriv at viktigheita av denne personlege kompetansen er vesentlege for yrkesutøvarar innan omsorgsyrker, nettopp fordi ein sjølv er den viktigaste brikkja i yrkesutøvinga.

Elevlar på Vg1 helse- og oppvekstfag har alle valt ei utdanning som fører til yrker der ein arbeidar tett på andre menneske, der dei er den viktigaste brikkja som bidreg til ein god kvardag for den enkelte gjennom yrkesutøvinga. Personlig kompetanse er derfor ein viktig del av kompetansen elevane bør inneha, eller utvikle gjennom utdanninga. Men kva kvalifikasjonar består den personlege kompetansen av? Ekelund skriv i si bok om nøkkelkvalifikasjonar. Desse nøkkelkvalifikasjonane består av; «...evne til omsorg og empati, respekt for menneskeverdet, samarbeidsferdigheter, evne til kommunikasjon og etisk bevissthet». Her kan vi sjå ein samanheng mellom Skau sin beskriving av personleg kompetanse, og Ekelund sin beskriving av nøkkelkvalifikasjonar. Verdiar og haldningar er ein del av oss som ikkje er så synlege, men dei kjem til syne gjennom dei mellommenneskelege relasjonane våre. Verdiane er nært knytt opp til vår kultur, og i lys av dette er vi alle forskjellige. Væremåten mot andre menneske gjenspeglar vår grad av omsorg, empati, respekt, vilje til å kommunisere og samarbeide med andre.

SJØLVREGULERING «Ludvigsen-utvalet» har sett nærmare på om karakterane i orden og åtfærd burde avskaffast etter at forskning tyder på at det blir ein slags stempeling av elevane, i staden for stimulering for kompetanseutvikling. Rege tek fram at i ungdomstida er evna til sjølvregulering i ei utfordrande fase for ungdommen sidan mange ikkje tenker på konsekvensane, men lever i augeblikket. Sjølvregulering er ein del av relasjonskompetansen til elevane, om korleis vi samhandlar med menneska vi møter i vår yrkessamanheng. Sjølvregulering handlar om at vi må vere villige til, og ha evne til å skape vårt liv/identitet i samhandling med andre

og samfunnet rundt oss. Røkenes og Hanssen skriv at «Mennesket blir sett på som en aktiv medskaper til sitt eget liv». Når ein ser slik på det er kanskje ikkje karakter i orden og åtfærd hensiktsmessig for ungdommen. Når eleven som skal være aktiv, å skape sin identitet, men stadig blir trua med nedsett orden eller åtfærd på grunn av sine haldningar, verdiar eller væremåte kan det gi negative konsekvensar. Rege viser også til at sjølvregulering er viktig for den faglige delen i skulen. Så i ytterste konsekvens, om vi begrensar elevanes sjølvregulering ved bruk av karaktersetting i orden og åtfærd kan det gi negativ verking også på den faglige delen. Dette kjem i konflikt med vårt mål med vurderinga som er å gi eleven noko å jobbe framover med, ikkje å begrense eleven. Vygotsky sin proksimale utviklingszone beskriv dette ved at vi gir eleven mål som er litt, men ikkje for langt utanfor hans/hennar rekkevidde, og vi som lærarar skal vere der å støtte dei mot målet.

FRAMTIDAS SKULE Vidare kom det i «NOU 2015:8 Fremtidens skole» fram at karaktersetting i orden og åtfærd kan bli brukt som ein sanksjon, i staden for eit virkemiddel for å støtte elevens utvikling. Vurdering i orden og åtfærd handlar om at lærar, og ofte eit utval ulike lærarar skal vurdere elevanes personlege kompetanse og eigenskapar som er nemnde ovanfor. Dette kan skape ujamnheit både på grunn av tidligare nemnt ungdomstid med lite sjølvregulering og lita konsekvenstenking blant ungdommen. Men vi må også vere bevisst vi som lærarar, og vår personlege kompetanse, våre verdiar, haldningar og væremåtar kan påverke elevane, og dermed gi utslag på deira væremåte. På grunn av dette kan korleis vi vurdere orden og åtfærd bli veldig ulikt når vi ikkje har noko meir konkret og forhalde oss til. I «NOU 2015:8 Fremtidens skole» kjem det fram at ved fornying av læreplanverket bør dialog om utvikling av orden og oppførsel vurderast i ein samanheng med vurdering i faga.

EIN REFLEKSJON RUNDT VEKTLAGGING AV PERSONLEGE EIGENSKAPAR Vidare vil eg ta med ein tanke eg har gjort meg sjølv, i ein prosess med jobbsøking. I dei aller fleste stillingsannonser står det; «Personlege eigenskapar blir vektlagde». Rundt dette har eg forsøkt å reflektere over kva personlege eigenskapar som er viktig for ulike yrker. Søker du på politihøgskulen står der ei lang liste med personlege eigenskapar du må ha, men eg kan ikkje hugse å ha sett ei slik liste for mi utdanning. Eg har heller ikkje sett ei slik liste når eg har våre ute som lærarstudent, ei liste over personlege eigenskapar eg skal sjå etter hos elevane, fordi dei skal vurderast i desse. Når ikkje noko slikt ligg til grunn, korleis skal vi få til ei rettfærdig vurdering med karakter G, NG, LG. Er det merknadane for mobilbruk og banning i timen som

Omfang	Kode	Fag	Standpunkt-karakter	E
5	VG1200	Engelsk	2 TO	---
5	VG1331	Matematikk 1MY	1 EN	---
5	VG1400	Naturfag	---	---
5	VG2500	Samfunnsfag	---	---
5	VG4000	Norsk hovedmål, skriftlig (BM)	---	3 T
5	VG4001	Norsk sidemål, skriftlig (NN)	---	---
5	VG4600	Norsk muntlig	2 TO	---
5	VG4700	Nyere historie	4 FIRE	---
5	VG4800	Religion og etikk	3 TRE	3 T
5	VG4900	Tysk C-språk 1	4 FIRE	3 T
5	VG5000	Tysk C-språk 2	4 FIRE	---
5	VG5100	2 Engelsk 1	3 TRE	4 FIR
5	VG5200	Samfunnskunnskap (3SK-A)	---	---
5	VG5300	Aktivitetstlære	3 TRE	---
5	VG5400	Treningslære	2 TO	4 FIRE
5	VG5500	Aktivitetstlære	---	---

skal avgjere om karakteren blir nedsett eller ikkje? Om det er slike kriterier vi i dag bedømmer karaktersetning i orden og åtferd samsvarar ikkje dette med formålet som står i «Forskrifta til opplæringslova».

NY TENKING NØDVENDIG? Uansett kva måte vi vil bruke for å forme elevane sine personlege eigenskapar i framtida er det viktig at vi gjer dei beviste sine styrker og svakheiter. «Den generelle delen av læreplanen» sei det at eleven gjennom opplæringa skal bli rusta for livets oppgåver, og å meistre utfordringar saman med andre. Om vi sluttar og vurdere orden og åtferd med eigen karakter må vi sjå om vi kan få inn vurderinga av det aktuelle området elles i læreplanen til dei enkelte faga. Når eg ser på kompetansemåla på helse- og oppvekstfag innan programfaga nemnast både elevens holdning, væremåte, empati og kommunikasjonsevne som viktige faktorar. Her vurderer vi allereie mange av dei punkta som skal vurderast i orden og åtferd. Kanskje er vurderinga i orden og åtferd overflødig?

AVSLUTTING Som nyutdanna lærar er det vanskeleg for meg å konkludere med kva som er best eller verst i dette tema. Talkarakter i fag gir ei større ramme for forbedring for elevane, og er kanskje meir konstruktiv enn når vi sett karakter for orden og åtferd. Eg ser eit potensiale i at vi kan vurdere kriteria som «Forskrift for opplæring» omtaler for orden og åtferd i andre fag, meir knytt opp mot arbeidssituasjon i staden for oppførsel på skulen. Ein nedsett ordenskarakter eller åtferdskarakter kan også virke lite motiverande for eleven, eller bli som eit stempel vidare, og føre til ei stigmatisering

av «kjekke» og «mindre kjekke» elevar. Men samtidig har eg autorisasjon som hjelpepleiar, og arbeidserfaring innan helseyrket, og veit kor viktig den personlege kompetansen er i vårt arbeid. Vi må vere gode medmenneske, ha god kommunikasjonsevne, ja alt som eg nemnde tidligare. Med utgangspunkt i egne erfaringar som hjelpepleiar vil eg påstå at alle desse er viktig nøkkelkompetanse som eg vil sjå etter hos elevane. Gjennom arbeidet med denne artikkelen har eg gjort meg opp mange tankar kring vurdering av orden og åtferd. Desse tankane vil eg ta med meg i framtida som yrkesfaglærar, der eg vil vere meir bevist denne vurderinga, og etter kvart gjere meg opp ei meir bestemt meining sjølv. Samtidig håpar eg at du som har tatt deg tid til å lese denne artikkelen vil tenke gjennom problemstillinga for framtida, så kanskje vi får ein betre og klarare vurderingspraksis i orden og åtferd.

LITTERATURLISTE

- EKELUND, T. (2007) *Yrkesdidaktikk for grunntidning i helse- og sosialfag. Om bevisstgjøring av yrkesvalg og utvikling av nøkkelkvalifikasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- IMSEN, G. (2005) *Elevens verden. Innføring i pedagogisk psykologi*. 4. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (2015) *NOU:2015:8 Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser*. Tilgjengelig frå: <http://nettsteder.regjeringen.no/fremtidensskole/files/2015/06/NOU20150008000DDPDFS.pdf> (Henta 03. februar 2016).
- KUNNSKAPSDEPARTEMENTET (2006) *Forskrift til opplæringslova*. Tilgjengelig frå: https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4 (Henta 29. januar 2016).
- ORVIK, A. (2015) *Organisatorisk kompetanse. Innføring i profesjonskunnskap og klinisk ledelse*. 2. utg. Oslo: Cappelen Damm AS.
- REGE, M. (2015) *Karakterer i orden og oppførsel*. Tilgjengelig frå: <http://nettsteder.regjeringen.no/fremtidensskole/2015/03/12/karakterer-i-orden-og-oppfoersel/> (Henta 03. februar 2016).
- RØKENES, O. H. OG HANSEN, P.-H. (2002) *Bære eller bryte, kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. 3. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- SKAU, G. M. (2005) *Gode fagfolk vokser: personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. Oslo: Cappelen akademisk.
- UTDANNINGSDIREKTORATET (2014) *Ordensreglement Udir-8-2014*. Tilgjengelig frå: <http://www.udir.no/Regelverk/Finn-regelverk-for-opplaring/Finn-regelverk-etter-tema/Laringsmiljo/Ordensreglement-Udir-8-2014/?read=1> (Henta 05. februar 2016).
- UTDANNINGSDIREKTORATET (2011) *Generelle delen av læreplanen*. Tilgjengelig frå: <http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/> (Henta 03. februar 2016).
- UTDANNINGSDIREKTORATET (2006) *Læreplan i felles programfag i Vg1 helse- og oppvekstfag*. Tilgjengelig frå: <http://www.udir.no/klo6/hsf1-01/Hele/> (Henta 03. februar 2016).

Ø jul med din glede

SANDEFJORD Førjulstiden var en travel tid i min oppvekst. Det skulle slaktes både gris og kalv, blod skulle røres kaldt, tarmer skulle renses, kjøtt skulle benes ut og så renskjæres. Deretter var det å sende alt til maling hos den lokale pølsemakeren, for så å hente farse og kjøttdeig dagen etter. Da begynte steking av medisterkaker, kjøttkaker og pølsestopping.

TEKST OG BILDER **TORGEIR ØVERLAND**

Etter at slaktingen og bearbeidingen var over satte min mor og min bestemor i gang med flatbrød-bakst, baking av lefse og sirups-tynnkake. Vellukten bredte seg i hele huset når det sto på som verst i bryggerhuset i kjelleren. Dette var bakverk som uløselig hørte til julefeiringen. Og tenk på at man også måtte ha minst sju slag med småkaker, men det ble bestandig mange flere slag kaker enn det!!

Du kan trygt si at førjulstiden var hektisk, men veldig hyggelig.

I mange områder av landet er det også lange tradisjoner i å brygge øl til Jul. Dette har vi lest om så langt tilbake som i Gulatingsloven fra rundt år 900. Det var straffbart å ikke brygge øl til de store høytidene. Man kunne bli fradømt gård og grunn, ja endog til landsforvisning dersom man ikke

hadde brygget øl de tre siste årene. På den tiden var ofte ølbrygging noe som kvinnene tok seg av. Godt øl ga høy status.

Ingen høytid er vel mer tradisjonsbundet enn julen. Det skal mye til for at vi endrer matvalgene våre når julen ringer inn og vi skal benke oss rundt bordet på julekvelden.

Det som kjennetegner mye av det vi lager til jul, er at det meste er dyrket i egen jord eller slaktet på gården. I hvert fall på landsbygda der jeg vokste opp. Mel til bakingen av både kaker og diverse brød, skulle på mølla og potet fra åkeren til lefse. Min mor og bestemor kvernet kokte, varme poteter sammen med litt salt for at potetmassen skulle bli så seig som mulig. Deretter knadde man inn en melblanding av fint hvetemel pluss litt fint rugmel

emne for emne. Jo mindre mel, jo bedre lefse. Man må ikke kna inn melet i hele porsjonen på en gang, da deigen/potetmassen blir bløtere når den står med melet knadd inn.

JULEKVELD OG DAGENE DERPÅ For mange er det ribbe med tilbehør. For andre er det lutefisk, atter andre pinnekjøtt eller juletorsk. Vi skal ikke tulle med julekvelden, men ta vare på de tradisjonene vi har fått fra våre forfedre og formødre.

Men julen er tross alt litt mer enn bare julekveld.

Det har vært skrevet side opp og side ned om «den perfekte ribbe», «få sprø svor», «slik tilbereder du lutefisken». Ukebladene bugner av oppskrifter på dette hvert år.

Derfor vil jeg ta for meg noe av det

Lammerull

andre gode vi kan kose oss med i julen.

Vi har, fra tiden før kjøleskap og fryser, lært oss å ta vare på og konservere maten på andre måter enn det vi kan i dag.

Vi saltet, tørket, røket, gravet, lutet og raket. Konserveringsmetodene har vært utgangspunktet for mye av den maten vi bruker i Julen.

Jeg skulle ha likt å vite hva som skjedde da man for første gang lagde lutefisk. Var det et uhell? Eller? Du skal jammen ha inngående kjennskap eller en frodig fantasi for først å tørke torsk, bløte den i fem dager, lage lut?!!!, la fisken ligge i lut i to–tre dager, vanne den ut i fire–fem dager for deretter å varmebehandle den før den ble servert. Og hvilken delikatesse!

Eller var det slik at en kjøpmann hadde vært over fjellet for å handle tørrfisk? På veien ble den skitten og mottakeren tok og vasket den med kok-såpe. Fisk med såpesmak er jo ikke godt. Og ikke hadde de råd til å kaste fisken. Derfor ble den lagt i rennende vann for å skylle bort såpen. Deretter prøvde de på nytt å spise den. Oppdaget at dette slett ikke var verst. Var det slik det hang sammen? Man kan jammen lure.

Det samme med rakfisk, men den er lettere å forklare.

I innlandet ble det fisket mye i vann og elver. For å oppbevare fisken ble den oftest saltet og lagt i «trebutter».

Lutefisk

Men; i trange tider hadde man ikke bestandig råd til å kjøpe nok salt. Salt var en kostbar handelsvare i vikingtid og middelalder, ja helt opp til våre dager. Derfor måtte folk redusere på saltbruken. Dette medførte til slutt at det ble så lite salt at fisken gjennomgikk en fermenterings-prosess, raking. Når de så smakte, og likte det, ja da var veien klar for et helt eksepsjonelt produkt. Men ikke uten skjær i sjøen, antakelig.

Vi vet jo at folk ble syke og kanskje døde av å ha spist fordervet rakfisk. Dette fordi fisken kan ha vært i kontakt med jord og blitt smittet av botulinbakterien (*Clostridium botulinum*). Denne bakterien produserer et toksin som er svært giftig. Botulisme er heldigvis sjeldent, men kan være dødelig i spesielle tilfeller. Ifølge Norsk Helseinformatikk har det kun vært et dødsfall på grunn av botulisme i perioden 1977–2012 her i Norge.

Heldigvis er det slik i dag at vi vet hva som er farlig og hvordan vi skal forholde oss i forhold til hygiene og produksjon.

Det skal vi være glad for. Tenk deg en jul uten rakfisk?

Tenk hva julen hadde vært uten alle disse gamle konserveringsteknikkene og metodene for å utnytte alle bestanddelene på et dyr. Det var knapt et eneste stykke på dyret som ikke ble utnyttet.

GRAVET LAKS

2 stk. laks/ørret-filet ca 1 kg hver
3 ss salt
3 ss sukker
Nykvernet pepper
1 liten bunt dill
½ dl akevitt

- Bland salt og sukker og hakk dillen med stilker og det hele.
- Bruk et fat/langpanne/form. Strø litt av salt/sukker-blandingen i bunnen av langpannen/fatet sammen med litt hakket dill.
- Legg den ene fileten oppi med skinn-siden ned. Hell halvparten av akevitten på kjøtt-siden på fisken, strø deretter på salt/sukker og dill.
- Legg den andre fileten oppå den andre så de ligger med kjøtt-sidene mot hverandre.
- Tøm over resten av akevitten for deretter å drysse over resten av salt/sukker-blandingen i tillegg til resten av den hakkete dillen.
- Dekk til med plastfilm og sett den kjølig. Snu den to ganger i døgnet. Den skal være ferdig til å spise etter to dager. La den ligge litt lengre dersom du ønsker en litt fastere fisk.

Som tilbehør kan du servere dillstuede poteter, sennepssaas, rugbrød.

Som drikke kan du prøve Aass Weizen hveteøl og Gilde Dill-Aquavit.

Dersom du ikke er begeistret for øl og akevitt kan du prøve en Labbé Vin de Savoie Abymes Jacquère. Produktnummer: 2274601

Eller like bra: et alkoholfritt alternativ som eplejuice fra Egge Gård i Lier.

Eller skal du rett og slett prøvesmake ditt nybryggede øl sammen med fisken du har gravet?

LEVERPOSTEI

250 gram lever
70 gram svinekjøtt
100 gram spekk
1 liten løk
4 ansjosfileter
2,5 dl melk
4 ss hvetemel
1 ½ ts salt
1/ ts pepper
¼ ts allehånde
1 egg

- Ha alt i en hurtigmikser.
- Kjør det til en fin og glatt masse.
- Fyll røren i en smurt form.
- Stekes cirka 1 time i ovn på 140 grader på nederste rille.

Serveres gjerne varm på et godt rugbrød med bacon, sylteagurk og rødbeter.

Som drikke kan det anbefales selvbrygget øl.

Alternativt kan det godt spises sammen med Dahls Juleøl (klasse F) fra Vinmonopolet og Gammel Oppland Aquavit

FLATBRØD

- Sammalt, grovt hvetemel blandes til en ganske løs, ganske bløt masse med lunkent vann + litt surmelk. Tilsett litt salt.
- Dekk til og la den stå natten over.
- Elt inn mer mel til den får passe konsistens til å kunne kjevles.
- La den hvile cirka 1 time før du starter å kvele ut og steke.
- Stekes på takke.

RAKFISK

Legging av Rakfisk er en kunst. Alle som legger Rakfisk har sin «egen» oppskrift som de ikke deler med andre. Men felles for alle er at det må utvises renslighet og god hygiene. Fisken må aldri komme i kontakt med jord.

Til rakfisk benyttes ørret, røye eller sik. Fisken sløyes og vaskes godt, og fjern blodranden.

Strø salt i buken og i hodet på fisken. Legg den med buken opp i en godt rengjort trebutt eller en plastbøtte. Legges tett lag for lag. For hvert lag strøs det over litt salt og sukker. Legg neste lag på tvers av det første laget. Hemmeligheten med god rakfisk er at man ikke bruker for mye salt. Det skal ikke bli saltfisk.

Når du har lagt fisken, legg på et lokk eller en tallerken som går inni bøtta. Legg på press og sett den kaldt. Det er viktig at laken står godt over fisken. Dersom det blir for lite lake, kok litt ekstra og hell over. Laken bør holde 5–10 %. Fisken er ferdig etter fem-seks uker eller til laken er klar. Dersom man ønsker fisk som ikke lukter sterkt, så bytter man lake et par ganger med to 2 ukers mellomrom.

Når den er ferdig serverer man den med flatbrød, kokt mandelpotet fra Østerdalen, løk og smør.

Som drikke er det vanlig med et pilsnerøl og akevitt, men man kan også prøve seg frem med en Gewürsttraminer fra Alsace. Dersom man ønsker et alkoholfritt alternativ så prøv med eplejuice eller hjemmebrygget øl.

KARAMELLPUDDING

12 eggeplommer
6 eggehviter
60 gram sukker
1 liter fløte
1–2 vaniljestenger (revet sitronskall)

Til glasuren:

½ kg sukker
½ vann

Fremgangsmåte

Ha sukker og vann i en panne/gryte. Smeltes og varmes til det blir lysebrunt. Rør hele tiden. Hell over i en oppvarmet,

tørr form. Drei formen så du får karamellen godt fordelt i hele formen.

- Kok fløten, sukkeret og sitronskallet sammen med vaniljestangen.
- Pisk eggeplommer og eggehviter sammen med sukker til eggedosis.
- Hell den kokte fløten litt etter litt over eggene og pisk det til en jevn og fin røre.
- Hell den over i formen med karamellisert sukker. Sett formen i et vannbad. Still ovnen på 125 grader og stek/bak den i cirka 1 ½ – 2 timer.
- Sett den kaldt natten over.
- Hvelv den på et fat og server med krem, karamellsaus og (friske bær om man ønsker)

Server med kaffe og/eller et glass portvin

HJEMMEBRYGGET ØL

20 liter vann
30–50 gram gjær
1–2 flasker tomtebrygg
cirka 1 dl maltekstrakt (eller etter smak)
2 – 3 kg sukker (juster mengden alt etter hvor søtt/sterkt du vil ha ølet)
1 flaske Bokkøl

- Bland vann, tomtebrygg, Maltekstrakt og sukker. Kok det opp og rør til alt sukker har løst seg opp.
- Avkjøl til cirka 30 grader.
- Tilsett gjæren.

Dersom du vil ha et øl med litt alkohol, hell det på en ballong med gjærlås og sett det i et varmt rom til gjæring.

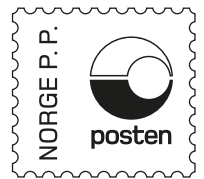
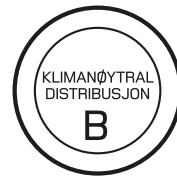
Dersom du ikke vil ha øl med alkohol, reduser mengden med gjær og sukker.

Når det har gjæret ferdig, tar du det over på flasker med tett kork og sett det kjølig for lagring.

Pass litt på i begynnelsen for det er en mulighet for at ølet får en ettergjæring på flasken/kannen. Dersom ettergjæringen blir stor, er det en mulighet for at korker kan «gå». Da blir det ofte litt griseri i enten kjeller eller bod. Slipp ut litt gass fra flaskene dersom du frykter en eksplosjon.

Før i tiden spiret og maltet man kornet selv og brygget slik man gjør i dag. Da var det ikke bare å dra på butikken for å kjøpe det du hadde bruk for.

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

En ny digital leseropplevelse Yrke som eblad!

Nå kan du på en enkel måte få hele bladet digitalt.

Til medlemmer i Utdanningsforbundet som mottar Yrke i posten:

Om kort tid vil du få tilsendt en sms med spørsmål om du vil bytte fra papirutgave til digital utgave av bladet.

Valget er ditt!

Ebladet
finner du her:

[Utdanningsnytt.no/
yrke](http://Utdanningsnytt.no/yrke)

GOD LESNING!

Foto: Shutterstock

YRKE PÅ FACEBOOK

Her får du nyheter om yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner, mens du venter på neste utgave av Yrke. **Gå inn og følg oss, da vel!**

YRKE